

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE

KOGUDUSTE LIIT

KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Priidu Ellam

**KOGUDUSTEST EEMALEJÄÄNUD KOGUDUSELIHKMED
EESTI EKB KOGUDUSTE LIIDUS**

DIPLOMITÖÖ

Juhendaja: dr. Einike Pilli

Tartu 2018

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. KOGUDUSE LIIKMELISUS	5
1.1. Pühendumine usuelule Eestis.....	5
1.2. Erinevad viisid koguduse liikmeid määratleda Eesti kristlikes kirikutes	7
1.3. Kogudusest eemalejäämise ja lahkumise põhjused varasematest uuringutest.....	11
1.3.1. Põhjuste loetelu	11
1.3.2. Koguduse kui organisatsiooniga seotud põhjused.....	17
1.3.3. Isikliku usueluga seotud põhjused.....	18
1.3.4. Kogudusevälised põhjused	20
2. EEKBKL JA SELLE LIIKMELISUS	21
2.1. Kujunemislugu ja põhimõtted.....	21
2.2. Pühendumine usuelule EEKBKL-is	23
3. UURIMUS.....	26
3.1. Tulemused.....	28
3.1.1. Suhe kogudusega ja suhted koguduses.....	30
3.1.2. Intervjueeritavate isiklik usuelu.....	37
3.1.3. Eemalejäämise põhjused.....	42
3.1.4. Tagasivõitmise võimalused	53
3.1.5. Elu pärast kogudust	56
4. ANALÜÜS	65
4.1. Tulemuste võrdlus eelmiste uuringutega	65
4.2. EEKBKL-i eripära uurimistulemuste valguses.....	67
KOKKUVÕTE.....	75
KASUTATUD KIRJANDUS	78
SUMMARY	82

SISSEJUHATUS

Teema valiku põhjendused. Eemalejäämine on koguduste jaoks sage probleem ning paljud koguduse karjased valutavad sellepärast südant. Teema uurimine võimaldaks astuda ühe sammu selle probleemi lahendamisele lähemale.

Ülevaade probleemi senisest uurimisest. Sarnaseid uurimusi on Eestis ka eelnevalt läbi viidud. 2011. aastal kaitses Katrin Kikerpill bakalaureusetöö „Usu osatähtsus noorte elus ja nende kogudusest lahkumise põhjused Tartu Kristliku Risttee koguduse näitel“. Kaks aastat hiljem, 2013. aastal kaitses Hele Kulp magistritöö „Kogudusest eemale jäämise põhjused EELK Tallinna Toompea Kaarli Koguduse ja Seitsmenda Päeva Adventistide Tallinna I Koguduse liikmete kogemusjutustuste näitel“. Steffi Viita kaitses 2017. aastal bakalaureusetöö teemal „Kirikust lahkumise põhjustest Tartu Salemi Baptistikoguduse näitel“. Neid uurimusi on autor pikemalt tutvustanud töö I peatükis.

Autor soovib sama teemat uurida laiemalt, kogudes materjali rohkematest kogudustest, mis kõik oleksid EEKBKL-i liikmed. Lisaks põhjustele soovib autor uurida eemalejäänutelt, mis on nende arvates võimalused nende kogudusse tagasitoomiseks.

Töö eesmärgi püstitamine. Töö eesmärgiks on saada teada EEKBKL-i kogudustest eemalejäänute eemalejäämise põhjused ja leida potentsiaalsed võimalused, kuidas kogudused saaks eemalejäänuid tagasi võita.

Uurimismetoodika tutvustamine. Uurimismeetodiks valis autor kvalitatiivse uurimismeetodi. Autor viis uurimuse eesmärgil läbi intervjuu 20 inimesega 10 eri EEKBKL-i kogudusest. Autor piiritles uurimuse EEKBKL-i kogudustega, kuna ta ise on EEKBKL-i koguduse liige ja autori soov oli saada rikkalikum pilt EEKBKL-i koguduste kohta.

Küsimused koostas autor loetud allikate (eelnevad uurimistööd ja nende tulemused), isiklike kogemuste ja individuaalsete vabade vestluste põhjal, mille käigus selgus huvitavaid aspekte, millele tähelepanu pöörata. Intervjuude põhjal kirjutas autor ülevaate sagedasematest põhjustest, võrdles neid eelnevate uurimuste tulemustega ning seostas EEKBKL-i eripäraga.

Ülevaade töös kasutatud allikatest, nende lakooniline iseloomustamine ja hinnang neile.

Töö teoreetilises osas on antud ülevaade Eestimaa erikonnakaitsega liitumise ja nendest lahkumise praktikatest. Tutvustatud eestimaalaste seost usuga EKN-i uuringu põhjal ning tutvustatud varasemaid uurimusi Eestis ja välismaal.

Mõisted. Autor defineerib mõned töö põhimõisted: **eemalejäänutena** vaatleb autor koguduseliikmeid, kes nimetavad ise end eemalejäänuteks, ei ole viimase poole aasta jooksul külastanud kogudust rohkem kui üks kord ega osale koguduse töös. Eemalejäänuna ei vaadelnud autor neid liikmeid, kes on kogudusest eemale jäänud vanaduse või haiguse tõttu ega neid, kes on hakanud külastama mõnda teist kogudust. **Koguduseliikmena** mõistab autor EEKBKL-i koguduse nimekirjas olevat inimest. EEKBKL-i koguduse liikmeks saamisele eelneb isiklik otsus järgida Kristust ja ristimine vette kastmise teel (Piibli õpetus... 2008, 33). **EEKBKL** ehk Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit on kunagiste priikoguduste, baptistikoguduste, evangeeliumi kristlaste ja nelipühikoguduste sundusliku ühendamise teel tekkinud liit, mis tänapäeval koondab endas üle 80 koguduse üle 6000 liikmega.

Tänu. Autor soovib tänada oma juhendajat doktor Einike Pillit julgustuse ja mõistva suhtumise eest; oma abikaasat, kes aitas mõtete arengul ja sõnastamisel; oma pastorit, koolikaaslast, sõpru, kes intervjuueeritavate leidmisel abiks olid; oma intervjuueeritavaid, ilma kelleleta ei oleks see töö olnud võimalik, ning Jumalat, kes organiseeris lisa-aega lõputöö kirjutamiseks.

1. KOGUDUSE LIIKMELISUS

Kuna autor on oma töös uurinud koguduse liikmeid, on liikmelisusele pühendatud eraldi peatükk. Esimene alapeatükk toob välja eestimaalaste kirikuliikmelisuse ja nende suhtumise kirikusse ja usku üldiselt. Teine alapeatükk selgitab Eesti erinevate kirikute liikmekssaamise ja väljaarvamise praktikaid, millest järelduvad liikmeks olemise erinevad arusaamad. Kolmas alapeatükk tutvustab nii Eestis kui välismaal läbi viidud uurimusi, mis käsitlevad koguduseliikmete eemalejäämist või kogudusest lahkumise põhjuseid.

1.1. Pühendumine usuelule Eestis

Eestit peetakse väga usuleigeks riigiks, uuringute põhjal on ka järeldatud, et eestlased on kõige vähem usklik rahvas maailmas üldse (Esslemont 2011). Seetõttu on uuringud eestlaste usuelu kohta eriti põnevad ning isegi vastuolulised. Järgnevas peatükis toob autor välja, kui paljud eestimaalastest kuuluvad mõnda kirikusse ning kui paljude jaoks on kirik ja usk üldse olulised.

Eesti Kirikute Nõukogu (EKN) poolt tellitud 2015. aasta uurimuse kohaselt kuulub ligi veerand Eestis elavatest inimestest (21%: 25% mitte-eestlastest ja 19% eestlastest) kuhugi kogudusse, mis omakorda kuuluvad mõnda konfessiooni ehk teatud kindlat usureeglit tunnistavate kristlaste kogumisse. Suurem osa koguduseliikmetest kuulub õigeusu (40%) ja luteri (36%) kogudusse. 43% eestimaalastest ei poolda ühtegi kirikut ega religiooni, vaid ütleb, et neil on oma usk. Võrreldes 2010. aasta uuringuga oli usu osatähtsus märgatavalt kasvanud (Maasoo 2015, 6, 13).

Usk on Eestis elavate inimeste jaoks tähtsusetult perekonna, töö ja muu järel alles kaheksandal kohal (37%), kuid kirik (24%) on isegi veel vähem tähtis: poliitika järel kümnendal kohal (*ibid*, 13).

Ennast peab usklikuks veelgi vähem inimesi: vaid 20% (11% eestlastest ja 38% mitte-eestlastest), samal ajal Jumala olemasolusse usub 37% eestimaalastest ja vaid 78% usklikest. 40% eestimaalastest on suuremal või vähemal määral nõus väitega, et neil on Jumalaga väga isiklik suhe ja nende usk ei vaja tuge kirikult. Ristitud on 57% Eesti elanikest (*ibid*, 4-6, 12).

5% Eesti elanikest käib igal nädalal jumalateenistusel, 30% käivad teenistustel 1-2 korda aastas. Umbes pooled teenistuste külastajaist käivad seal sellepärast, et neile meeldivad vanad traditsioonid. 44% kirikukülastajatest käivad seal otsimas hingerahu ja 43% külastavad kogudust koos lähedastega (peretraditsioon). Viimase viie aastaga on aga iganädalastel jumalateenistustel käijate hulk kasvanud 2%. Eesti elanikest 17 protsendile meeldivad kristlikud põhimõtted, 42 protsendile pigem meeldivad (*ibid*, 5-13).

Autor on esitanud peatükis käsitletud EKN-i uuringu tulemused kokkuvõtlikult järgnevas tabelis.

Tabel 1. Ülevaade Eesti elanike seostest usuga

	Eesti elanikud	Eestlased	Mitte-eestlased
On ristitud	57%		
Ei poolda ühtegi kirikut ega religiooni	43%		
Pigem meeldivad kristlikud põhimõtted	42%		
Tähtsustab usku	37%		
Käivad jumalateenistusel 1-2 korda aastas	30%		
Tähtsustab kirikut	24%		
Peab end usklikuks	20%	11%	38%
Kuulub mõnda Eestimaa kogudusse	21%	19%	25%
Meeldivad kristlikud põhimõtted	17%		
Käib igal nädalal jumalateenistusel	5%		

Uuringutulemustest nähtub, et üksnes pooled eestlastest koguduseliikmetest (11% 19%-st) peavad end usklikuks ning kõigest veerand (5%) käib iganädalaselt jumalateenistustel. Samuti, et kõik, kes tähtsustavad usku, ei tähtsusta kirikut, ja kõik, kes peavad end usklikeks, ei usu Jumalasse.

Üldine pilt Eesti koguduste liikmete ja mitteliikmete usklikkusest näitab, et puudub selge seos usklikkuse, ristimise ja kogudusse kuulumise vahel. Tekib õigustatud küsimus, mis on üldse koguduse liikmeks saamise eelduseks erinevates konfessioonides ning kuidas toimub kogudusest väljaarvamine.

1.2. Erinevad viisid koguduse liikmeid määratleda Eesti kristlikes kirikutes

Järgnevalt on esitatud ülevaade EKN-i kuuluvate kirikutega liitumise ning sealt väljaastumise ja väljaarvamise praktikatest. Välja on jäänud Armeenia kirik ja Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik.

Eesti Evangeelsesesse Luteri Kirikusse (EELK) kuulub 167 kogudust ning nendega arvatakse olevat seotud umbes 170 000 inimest. (Jürgenstein) Eristatakse liikmeks olemist ja täieõiguslikuks liikmeks olemist. Liikmeks saadakse ristimise teel ja ristida saab ka väikelast, eeldusel, et tema vanem või hooldaja on selleks soovi avaldanud ning lubab last kasvatada kristlike põhimõtete järgi. 15-aastaseks saanud liikmed saavad koguduse täieõiguslikuks liikmeks leeriõnnistuse ehk konfirmatsiooni kaudu. Üle 15-aastane ristimata isik võetakse koguduseliikmeks tema isikliku sooviavalduse põhjal ristimise talituse kaudu (EELK Kirikuseadustik 2017). Mõnes EELK kirikus on arvestatud liikmeid ka leeris käimise või kirikumaksu maksmise järgi (Paenurm 2005). EELK seadustikust ja seadusandlusest võib välja lugeda, et kiriku liikmeid karistusena nimekirjast ei kustutata. Järjepidevalt väärdõpetust levitava või kõlvatult toimiva kirikuliikme puhul võidakse teda välja arvata armulauast või peatada tema õigused täiskogu liikmena (EELK Kirikuseadustik 2017). Kiriku kodulehelt (www.eelk.ee) võib välja lugeda, et kirik hoiab inimesi oma liikmena, olenemata sellest, kas nad on eemale jäänud: „Ka need, kelle side kirikuga mistahes põhjusel nõrgaks jäänud või suisa kadunud on, ei pea kartma, et neile enam koguduse keskel kohta pole. Kõik on teretunud!“ Omal soovil saab kogudusest välja astuda, esitades õpetajale kirjaliku sooviavalduse (EELK kodulehekülge. Põhikiri).

Eesti suuruselt teine konfessioon on **õigeusu kirik**, kuhu kuulub hinnanguliselt umbes 90 kogudust 60 000 liikmega. Õigeusu kirik jaguneb Eestis kolmeks: Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik, Moskva-Patriarhaadi Õigeusu Kirik ja kolmas, mis eelistab sõltumatust (Jürgenstein).

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku (EAÕK) ja koguduse liikmeteks loetakse kõik need isikud, kes on kantud koguduseliikmete nimekirjaraamatusse. Koguduse hääleõiguslik liige on isik, kes osaleb korrapäraselt koguduse jumalateenistustel ja armulaual ning maksab iga-aastast liikmemaksu. Koguduse liikmeks võib nende avalduse alusel võtta isikuid, kes on vähemalt 15 aastat vanad. Kuni 15 aasta vanuste laste koguduseliikmeks astumise või kogudusest lahkumise otsustavad nende vanemad või eestkostjad. Koguduse liikmete hulgast võib välja arvata isikuid, kes põhjuseta ei täida liikme kohustusi või kes on rikkunud Kiriku korda või kes ei tunnusta Kiriku usu- ning kõlbluse põhimõtteid (EAÕK kodulehekülg. Põhikiri 2003). Liikme kohustused põhikirjas täpsemalt ei kajastu.

Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku (MPEÕK) põhikiri sätestab, et koguduse liikmeks võib olla iga õigeusklik kristlane, kes osaleb koguduse jumalateenistuslikus kirikuelus. Koguduse liikmeks võetakse vastu liikmeksastuja (alaealiste või teovõimetute puhul vastavalt vanemate või eestkostjate) kirjaliku avalduse põhjal, kandes liikme Koguduseraamatusse. Koguduse liikme väljaastumine kogudusest omal soovil toimub tema kirjaliku avalduse põhjal. Kogudusest väljaheitmine toimub koguduse üldkoosoleku otsuse põhjal eesseisja või kirikuameti ettepanekul. Kirikuosadusest lahutamine toimub vastavalt Õigeusu Kiriku kanoonilistele normidele (MPÕK kodulehekülg. Põhikiri 2012).

Rooma-Katoliku kirik (RKK) koosneb 7 kogudusest umbes 3000 liikmega (Jürgenstein). Katoliku kiriku liikmeks saab ristimise teel. Igalt ristitavalt nõutakse usu tunnistamist. Täiskasvanu teeb seda ise, lapse ristimisel tunnistavad aga usku tema vanemad ja kirik. Vanemad, vaderid ja kiriklik kogukond kannavad vastutust ristimises saadud usu ja armu hoidmise ja kasvamise eest. Katoliku kiriku uskumise kohaselt vabastab ristimine pärispatu seisundist ja kurja võimu alt (RKK kodulehekülg, 17. loeng). Katoliku kirikust välja arvamine on väga range otsus ja harv praktika. Seda võidakse rakendada inimese puhul, kes avalikult ütleb lahti usust ning kuulutab end ateistiks (Vatikani ametlik kodulehekülg). Omal soovil on võimalik Katoliku kirikust välja astuda kindla vormi järgi kirjutatud avalduse alusel, mis tuleb saata oma piiskopkonda (Catholic Doors Ministry kodulehekülg).

Eesti Metodisti Kirik (EMK) koosneb 26 kogudusest umbes 1800 liikmega. EMK tunnistab ristitud ja tunnistavat liiget. Mõlema üle peetakse arvestust, kuid hääleõigus on vaid tunnistavatel liikmetel, kes on vähemalt 18-aastane. Ristitud liige on inimene, kes on võetud

kogudusse ristimise kaudu. Tunnistav liige on ristitud inimene, kes on saanud liikmeks oma kristliku usu tunnistamise kaudu ristimisel, liikmeks õnnistamisel või ristimistootuste kinnitamisel. Tunnistav liige ei ole ristitud väikelaps ja ta ei saa tunnistavaks liikmeks enne, kui on võimeline tunnistama oma usku. Alla 15-aastane ristitud laps võib saada õnnistatud kogudusse oma vanemate või eestkostja loal. Koguduse liige võib EMK liikmeskonnast välja astuda omal soovil, esitades juhatusele kirjaliku avalduse. Nimekirjast kustutatakse liige, kes on vahetanud elukohta, kusjuures tema uus aadress on jäänud kolme aasta jooksul teadmatuks, kes ei võta põhjendamatult osa kohaliku koguduse elust kolme aasta jooksul, kes ei ela enam pühakirja ja metodisti kiriku õpetuse kohaselt ega võta kuulda noomimist (EMK kodulehekülg. Põhikiri 2008).

Eesti Kristlik Nelipühi Kirik (EKNK) koosneb 38 kogudusest umbes 2500 liikmega (Jürgenstein). Koguduse liikmed on vähemalt 15 aastat vanad või nooremana vanemate või eestkostja loal oma usuliste veendumuste alusel kogudusega liitunud füüsilised isikud, kes on läbi elanud vaimuliku uuestisünni, ristitud ja kelle tahe on elada vastavalt piibli õpetusele. Koguduse liige võib kogudusest välja astuda, esitades avalduse koguduse pastorile. Koguduse pastor võib arvata liikme liikmeskonnast välja, kui liige ei taha elada vastavalt piibli õpetusele ja koguduse korrale, eirates korralekutsumist või ei osale koguduse töös üle 3 aasta (EKNK kodulehekülg).

Seitsmenda Päeva Adventistide Kirik (AK Eesti Liit) koosneb 18 kogudusest umbes 2000 liikmega (Jürgenstein). Adventkoguduse liikmeks saab astuda, esitades koguduse nõukogule kirjaliku avalduse. Liikmeks saab pärast ristimistalituse läbiviimist ja kui koguduse täiskogu on teinud otsuse liikmeks vastuvõtmise kohta. Alla 15-aastane laps võib liituda kogudusega vaid vanemate või eestkostja kirjalikul loal. Liige võib koguduse liikmeskonnast välja astuda, esitades kirjaliku avalduse koguduse nõukogule. Liige võidakse koguduse liikmeskonnast välja arvata, kui ta ei järgi Seitsmenda Päeva Adventistide koguduse liikmetele esitatavaid piibellikke nõudeid, mis on esitatud koguduse korras (Seitsmenda...).

Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit (EEKBKL) koosneb 84 kogudusest 6489 liikmega. Kogudusega liitumine eeldab usku Jeesusesse Kristusesse ja pühendumist tema õpetusele. Liidu arusaam Kristuse kogudusega ühinemise uuetestamentlikust järjekorrast on järgmine: Jeesuse Kristuse vastuvõtmine, meelearandus ja uuestisünd, ristimine, kogudusse õnnistamine ja Püha õhtusöömaaja lauas osalemine. Koguduse liikmeks astuja pühendumises veendumine on koguduse juhi ülesanne. EEKBKL-i teoloogia on sätestanud ka kogudusest väljaarvamise tingimused: kui mõnes koguduse liikmes

on usk Jeesusesse Kristusesse kustinud, armastus Jumala ja ligimeste vastu jahtunud ning kõik hingehoidlikud püüdlused teda Kristuse ja koguduse juurde tagasi juhtida jäävad viljatuiks, siis paneb kogudus ta koguduse liikmete hulgast välja. Kogudus kasutab karistusvahendeid selles alandlikus teadmises, et temalgi tuleb kord aru anda Jumala kohtu ees (Piibli... 2008, 33, 39-40).

Tabel 2. Ülevaade Eestimaa kirikute ja koguduste ühenduste liikmelisusest ja põhimõtetest

Konfessioon	Liikmeid (Jürgenstein)	Ristimine	Kogudusega liitumine	Kogudusest väljaarvamine
EELK	u 170 000	Enda või vanema soovil, mh lapsena	Ristimise teel, täieõiguslik liige konfirmatsiooni kaudu	Ainult omal soovil
Õigeusk (EAÕK, MPEÕK jm)	u 90 000	Enda või vanema soovil, mh lapsena	Ristimise teel	Omaval soovil või väljaheitmisega
Rooma-Katoliku kirik	u 3000	Tunnistades usku, lapse puhul tunnistavad usku vanemad	Ristimise teel	Omaval soovil või avalikul usust ära pöördumisel
Eesti Metodisti Kirik	u 1800	Lapsena vanemate soovil või täiskasvanuna, tunnistades usku	Ristimise teel. Tunnistav liige täiskasvanuna usku tunnistades ristimisel, kogudusse õnnistamisel või ristimistootuse uuendamisel	Omaval soovil või nimekirjast kustutamisega kindlatel tingimustel
Eesti Kristlik Nelipühikirik	u 2500	Inimese enda usu peale alates 15. eluaastast	Kogudusse õnnistamisega	Omaval soovil või nimekirjast kustutamisega kindlatel tingimustel
EEKBKL	u 6500	Inimese enda usu peale	Kogudusse õnnistamisega	Omaval soovil või nimekirjast kustutamisega kindlatel tingimustel
Seitsmenda Päeva Adventistide Kirik	u 2000	Alates 15. eluaastast	Kirjaliku avalduse alusel	Omaval soovil või nimekirjast kustutamisega kindlatel tingimustel

Koguduse liikmeskonna arvud on umbkaudsed, kuna need on pidevas muutumises ja suurematel kirikutel ei ole ka ülevaadet oma liikmeskonnast, kuna suur osa liikmeskonnast on

passiivne. Luteri kirikul pole ülevaadet muuhulgas seetõttu, et kirikuraamatutes on arvepidamine ammu ajast juba sassis (Paenurm 2005).

Peamised kogudusega liitumise viisid on ristimise teel (EELK, EAÕK, MPEÕK, RKK, EMK) ja kogudusse õnnistamise teel (EMK, EKNK, EEKBKL), välja arvatakse kõikidest tabelis märgitud kirikutest omal soovil ja kõigist peale luteri kiriku teatud tingimustel. EEKBKL-is peetakse täpset liikmearvestust ning igal aastal välja antavas aastaraamatus on värsked andmed. Eemalejäänute üle arvestust ei peeta ja statistikas neid ei kajastata. Probleemi olemasolust ollakse siiski enamasti teadlikud. Järgnevalt ongi autor andnud ülevaate eemalejäämise põhjustest varasemate uurimuste põhjal nii Eestis kui mujal maailmas, et luua oma uurimusele laiem kontekst ning leida võimalik(ud) jaotuspõhimõtted, mille abil uurimismaterjali struktureerida.

1.3. Kogudusest eemalejäämise ja lahkumise põhjused varasematest uuringutest

Käesolevas alapeatükis on autor esitanud varasematest uuringutest pärit põhjuste loetelu ning käsitlenud neid valikuliselt põhjalikumalt, rühmitades neid kolme suuremasse rühma. Põhjuste rühmitamisel on autor kasutanud kategoriseerimist, mille käigus ta eristas kogudust kui organisatsiooni, isikliku usueluga seotud põhjuseid ja kirikuväliseid põhjuseid.

1.3.1. Põhjuste loetelu

Autor on järgnevas alapeatükis välja toonud kogudusest eemalejäämise või lahkumise põhjused, milleni on jõutud väljaspool Eestit, ning ka kokkuvõtted varasematest Eestis tehtud samateemalistest uuringutest.

Uurimustulemused võõrkeelsetest allikatest

Ameerikas asuva Immanueli Baptistikoguduse pastor Ron Edmondson toob oma artiklis välja seitse põhjust, miks inimesed kogudusest eemale jäävad: 1) läbipõlemine (inimesed tegid koguduses nii palju, et kaotasid võime nautida koguduses olemist), 2) haigetsaamine (üks koguduse liige on teisele kuidagi haiget teinud), 3) palju kirikuväliseid huvisid, 4) elumuutus (lahutus, uus abielu, kolimine), 5) läbikukkumine (inimene laseb end oma eksimusel kirikust eemale lükata), 6) allumatus (kui asjad ei käi nii, nagu inimene tahab, siis ta läheb ära), 7) sügavate inimsuhete puudumine koguduses (Edmondson).

Kanada Toronto Connexuse koguduse pastor Carey Nieuwhof toob välja oma viis põhjust, miks inimesed kogudusest eemale jäävad. Ta ütleb, et enamasti inimesed lahkuvad, sest asjad on halvasti. Kuid tema välja toodud põhjused käivad olukorra kohta, mis peaks olema positiivne: koguduse areng. Põhjused, mis panevad inimesi tema sõnul asjatult lahkuma, on järgmised: 1) uude hoonesse kolimine (mitmed inimesed jäävad kõrvale, sest neile meeldis vana asukoht, arhitektuur, mälestused ja nad ei tule muutustega toime), 2) uus vanempastor (sageli on põhjus isiklik, nagu näiteks parem isiklik suhe eelmise pastoriga), 3) meeskonna muutus 4) mõnede tööharude lõppemine (kui inimene jääb ilma tööharust, mille eest ta vastutas, siis võib ta eemale jääda), 5) uued algatused koguduses (mõni inimene soovib, et kogudus ei muutuks ja et kõik jääks samaks) (Nieuwhof).

California kogudusevanem ja raamatute autor Brett McCracken toob oma tähelepanekute põhjal välja seitse halba põhjust, millest ei tohiks ennast tegelikult häirida lasta: 1) teised koguduse liikmed (koguduses on koos väga erinevad inimesed, kellega muidu elus kokku ei puutuks. Mõnda inimest võib see häirima hakata), 2) sinu ideed ei tunnustata piisavalt (uue tööharuga alustamine ei saa piisavalt toetust), 3) mittesobiv ülistuse stiil, 4) uus moodne kogudus lähikonnas, 5) lemmikpastori lahkumine, 6) ei tunne enam, et tahaks käia (on aegu, kui koguduses käimine tundub kohustuse või rutiinina. Mitmed inimesed loobuvad sel hetkel koguduses käimisest), 7) ei tunne, et jumalateenistus annaks piisavalt kasu (paljud inimesed tulevad kirikusse saama, kuid ei mõtle, mida nad saaksid anda) (McCracken).

Missioloog Benjamin L. Corey toob välja kümme põhjust, mis on temaski tekitanud kiusatust kogudusest lahkuda: 1) inimene ei leia Jeesust (see, milline on kogudus, ei peegelda Jeesuse isiksust), 2) inimesed tunnevad end üksikuna 3) inimene tunneb puudust ehtsusest (inimene ei saa koguduses olla siiras, avatud ja haavatav), 4) inimesed on väsinud sellest, et kirikus tegeletakse poliitikaga, 5) inimene tunneb, et tema isikupära ei aktsepteerita (mõnes koguduses eeldatakse, et kõik on üksteise koopiad), 6) inimest ei kaasata, sest ta ei kuulu

„seltskonda“ (koguduses võivad tekkida omad mõjuisikud, kelle heakskiitu on vaja), 7) kontrollivad juhid ja oskamatud õpetajad (inimesed tahavad olla ära kuulatud ja kaasatud otsustamisprotsessis), 8) lahendamata konfliktid (koguduses ei julgustata konflikte lahendama, vaid unustama), 9) koguduses on pidevad suhtedraamad (elu väljaspool kirikut on niigi täis keerulisi inimsuhteid. Koguduses igatseb inimene neist rahu), 10) inimene ei leia toetavat kogukonda (kogukonnatunne on inimese baasvajadus ja kui ta ei leia seda kogudusest, siis ta otsib seda mujalt) (Corey).

Inimeste kogudustest eemalejäämise probleem ei puuduta ainult protestantlikke kogudusi, millest lahkumise põhjused on eeskätt maised (seotud inimestega, kogudusetööga ja juhtimisstiiliga). Ingliskeelseid teadustöö andmebaase sirvides võib näha, et väga palju on uuritud ka katoliku kirikust eemalejäämise põhjuseid. Thomas M. Pastorius (2013) kirjutab oma artiklis, et probleemiga on asunud agaralt tegutsema ja loodud eemalejäänud katoliiklaste tagasitoomisprogramm („Catholics Come Home Program“). Pastoriuse väljatoodud põhjused on peamiselt vaimsed: isikliku kogemuse puudumine, pealiskaudne usk, liigne inimestele keskendumine, usulised kahtlused ja enda Jumalaga võrdseks või kõrgemaks pidamine.

Uurimused eestikeelsetest allikatest

Sarnaseid uurimusi on eelnevalt läbi viidud ülikooli lõputööde raames ka Eestis. Steffi Viita kirjutas 2017. aastal bakalaureusetöö „Kirikust lahkumise põhjustest Tartu Salemi baptistikoguduse näitel“. Katrin Kikerpill kaitses 2011. aastal bakalaureusetöö „Usu osatähtsus noorte elus ja nende kogudusest lahkumise põhjused Tartu Kristliku Risttee koguduse näitel“. 2013. aastal kaitses Hele Kulp magistritöö teemal „Kogudusest eemale jäämise põhjused EELK Tallinna Toompea Kaarli Koguduse ja Seitsmenda Päeva Adventistide Tallinna I Koguduse liikmete kogemusjutustuste näitel“.

Viita (2017) intervjueris viit Salemi baptistikoguduse kunagist aktiivset liiget, kes intervjuu perioodil enam suuremal või vähemal määral selle kogudusega erinevatel põhjustel koostööd ei teinud. (*ibid*, 25) Viita kasutas uurimismeetodina poolstruktureeritud intervjuud ning tal oli ette valmistatud kuus küsimust. Viita viiel intervjueritaval olid kõigil eemalejäämiseks erinevad põhjused.

Joosepi usk hakkas tema sõnul kõikuma, kui ta uuris erinevate koguduseliikmete tervenemislugude tagamaid ning leidis, et need olid lisaks palvele ka meditsiinilist sekkumist saanud. Terje põhjendas kogudusest eemalejäämist elukohavahetusega, millega kaasnesid

transpordiprobleemid, lisaks olevat jäänud aega väheks perekohustuste ja töö kõrvalt (*ibid*, 38-40).

Kadri sõnul jäi ta kogudusest eemale, kuna kirikus tundus talle kärarikas ning tahtis Jumalat otsida omaette ja vaikuses (*ibid*, 38-40). Samuti märkis Kadri, et põhjuseks tema lahkumisele sai ka inimeste käitumine: jutt mida inimesed räägivad, minevat tegudega vastuollu (*ibid*, 30).

Artur jäi kogudusest eemale, sest hakkas uute sõprade mõjul kahtlema kristlike põhimõtete ainuõigsuses (*ibid*, 40).

Kristjanil tekkisid sisemised kõhklused nagu Arturilgi ning ta kahtles, kas tal üldse on kunagi Jumalaga mingit suhet olnud. Samuti on Kristjani vastustest näha, et ta on pettunud kiriku ühiskondlikus rollis ning arvab, et kirik peaks tegelema ühiskonna kõige teravamate valupunktidega, kuid seda ei tehta. Puudusena näeb ta ka seda, et koguduse kogu tähelepanu läheb uute liikmete värbamisele, kuid liikmete hoidmisele ja arendamisele on mõeldud vähem, see ei ole läbi mõeldud (*ibid*, 33, 36-37).

Kikerpill (2011) viis läbi poolstruktureeritud süvaintervjuu viie Tartu Risttee koguduse noorega vanuses 16-22, kes on olnud koguduse liikmed, kuid lahkunud. Teda huvitasid vaid need noored, kes olid usuga seotud sügavamalt.

Korduva põhjusena (kahel juhul viiest) kogudusest lahkumiseks toodi välja sõbrad ja seltskond. Ülejäänud põhjused varieerusid. Naine1 tundis, et tema eemalejäämise põhjustas kolimine ja keskkonna muutus ning uues kohas samasuguse koguduse mitteleidmine. Naine2 tõi välja mitu eemaldumise põhjust. Esiteks, kuna ta nädalavahetuseti oli maakodus, jäi ta teenistustelt eemale. Teiseks, püüid Jumalani jõuda ja kogeda Jumalat enda lähedal ei täitunud ning tühi tunne jäi püsima. Naine3 vastas, et põhjus, miks ta kogudusest lahkus, olid sõbrad väljaspool kirikut. Lisaks andis tõuke ka ema, kes keelas õhtul hilja väljas olla, mille tõttu ta jäi paljudest noorteüritusest eemale. Naine4 tunnistas, et kool, muusikakool ja treeningud neelasid kogu vaba aja, mille tõttu koguduse üritustel ei saanud osaleda ning sedasi tekkisid ka uued sõbrad väljaspool kogudust, kellega oli huvitavam ja põnevam. Naine5 ütles, et ta pettus Jumalas. Kõik ei läinud nii, nagu ta mõtles ja plaanis. Ta tõi välja, et pettus oma eksamitulemustes, mida ta ootas palju paremaid (*ibid*, 29-30).

Kui intervjuueeritavatelt küsiti, kuidas kogudus oleks saanud toeks olla, siis nooremad intervjuueeritavad vastasid, et oleks võinud rohkem kokku saada ja rohkem Jumalast rääkida ning õpetada läbi suunamise, mitte sundimise ja keelamisega (*ibid*, 31).

Kulp (2013) kasutab uurimismeetodina juhtumiuuringut, uurides kahte erinevat kogudust: Tallinna Kaarli kogudust ja Tallinna adventkogudust. Kulp intervjueris 11 adventkoguduse ja 13 Kaarli kogudusega seotud inimest.

Ühe suure erinevusena Kaarli koguduse ja adventkoguduse vahel ilmnis see, et paljud Kaarli koguduse liikmed olid eemale jäänud juba enne, kui nad üldse olid jõudnud koguduses käima hakata. Adventkoguduses olid juhtumid, kus inimene laseb end ristida, soovimata ennast kogudusega lähemalt siduda, haruharvad (*ibid*, 86).

Kaarli kiriku puhul võis niinimetatud eemalejäänute puhul rääkida suuremas osas kultuurilisest kristlusest: inimesele meeldivad kiriku traditsioonid ja kirikust saadavad emotsioonid. Ka ei olnud Kaarli koguduse liikmetel sageli selget usulist identiteeti. Inimesed olid mõnikord lasknud end ristida, pidamata end üldse kristlaseks (*ibid*).

Erinevus ilmnis ka selles, et kuna Kaarli koguduses oli liikmete usk individuaalsem ja omavahelist suhtlemist oli vähem, ei olnud inimsuhteid puudutavad probleemid kogudusest eemalejäämise põhjuste hulgas märgatavalt esindatud. Adventkoguduses olid suhtlemisprobleemid üheks peamiseks eemalejäämise põhjuseks. Teine oluline põhjus olid usulised erimeelsused (*ibid*, 86-87).

Adventkoguduse inimesed tõid kogudusest eemalejäämise põhjustena välja geograafilise kauguse kogudusest. Kaarli koguduse liikmeid see mure ilmselt ei puuduta seetõttu, et luteri kogudusi on tunduvalt rohkem kui adventkogudusi ning on valikuvõimalus (*ibid*, 88).

Erinev oli ka koguduse liikmete eemalejäämise põhjendamise ajapuudusega: Kaarli koguduse 13-st küsitletud intervjueritavast mainisid ajapuudust 10, adventkoguduse omadest ainult üks. Kaarli kiriku liikmetel oli märgatavalt vähem etteheiteid teenistuse korrale ja jutlustele, adventkoguduses käijad olid teenistuse ja jutluse suhtes märksa nõudlikumad (*ibid*, 89).

Ehkki on võimalik teha üldistusi, on iga eemalejääja lugu siiski mingil määral erinev. EEKBKL-i koguduste ja adventkoguduste kohta tehtud uurimustes oli sarnasuseks inimsuhete ja koguduse kaugusega seotud põhjused.

Autor on jaganud eesti- ja võõrkeelsetes allikates väljatoodud põhjused kolme rühma: koguduse kui organisatsiooniga seotud põhjused, isikliku usueluga seotud põhjused ja kogudusevälised põhjused.

Järgnevas tabelis on autori tehtud jaotus esitatud kokkuvõtvalt. Nii eesti- kui võõrkeelsetes allikates esinevad põhjused on esitatud tumedas kirjas. Eesti uuringutes esinevad põhjused on eraldi ära märgitud. Tabelis on kokku 45 põhjust.

Tabel 3. Kogudusest eemalejäämise põhjused varasemate uurimuste põhjal

Kogudus kui Suhted	organisatsioon: Juhtimine	Isikliku usueluga seotud põhjused	Kogudusevälised põhjused
Lemmikpastori lahkumine	Ei tunne, et jumalateenistus annaks piisavalt kasu	Pealiskaudne usk	Elumuutus (kolimine, lahusus, lapsed jm)
Uus vanempastor	Rahulolematus jutlustega (Eesti)	Isikliku kogemuse puudumine	Transpordi-probleemid (Eesti)
Üksindustunne	Rahulolematus koguduse poliitikakesksusega	Liigne inimestele keskendumine	Keelav vanem (Eesti)
Sügavate inimsuhete puudumine	Mittesobiv ülistuse stiil	Usulised kahtlused	Ajapuudus (Eesti)
Kogukonnatunde puudumine	Kristlaseks saanutega ei tegelda piisavalt (Eesti)	Igatsus vaikuse järele (Eesti)	Palju kirikuväliseid huvisid
Inimestevahelised erinevused	Läbipõlemine	Imede otsimine (Eesti)	Uus moodne kogudus lähikonnas
Lahendamata konfliktid	Uus hoone	Pettumine Jumalalt oodatud abis (Eesti)	Mittekristlastest sõprade mõju (Eesti)
Suhtedraamad	Mõnede tööharude lõppemine	Jeesuse mitteleidmine kogudusest	Elukaaslane ei ole kristlane (Eesti)
Koguduseliikmete silmakirjalikkus (Eesti)	Inimese kõrvalejätmine	Isiklik läbikukkumine (patt)	
Allumatus	Koguduseliikmete ideid ei tunnustata	Soovimatus koguduses käia	
Haigetsamine	Inimene ei saa olla koguduses siiras	Enda Jumalaga võrdseks või kõrgemaks pidamine	
	Isikupära mitteaktsepteerimine		
	Meeskonna muutus		
	Kontrollivad juhid		
	Uued tööharud		

Järgnevalt kirjeldab autor tabelis välja toodud põhjuseid valikuliselt pikemalt.

1.3.2. Koguduse kui organisatsiooniga seotud põhjused

Suurem osa loetletud põhjustest liigituvad koguduse kui organisatsiooniga seotud põhjusteks (vt tabel 3). Nimetatud põhjused võiksid tekitada probleeme ka mistahes muus organisatsioonis peale koguduse. Organisatsiooni kui nähtust iseloomustab ühine eesmärk ja omavaheliste suhete struktuur (Vadi 2001, 11).

Välja toodud põhjused sõltuvad ja on suures osas mõjutatavad kogudusejuhist või juhtkonnast, ehkki mitte ainult. Heiki Krips on juhtimistreenerina Eesti juhtide probleemid kokku võtnud kümnesse punkti:

- 1) juhid ei pööra tähelepanu alluvate vajadustele, soovidele ega isiksuse omadustele
- 2) juhid ei toeta alluvate ametialast ega isiklikku arengut
- 3) juhid varjavad alluvate eest olulist informatsiooni
- 4) juhid kamandavad
- 5) juhtidel on kalduvus alluvatesse suhtuda nagu lastesse
- 6) alluvate arvamusi ei arvestata, kui need on vastuolus juhi mõtetega
- 7) eksimuse korral püütakse inimest karistada, selle asemel, et keskenduda vea parandamisele
- 8) juhid ei talu altpoolt tulevat initsiatiivi
- 9) juht ei lähe vastuollu oma ülemusega isegi siis, kui tal on õigus
- 10) juhid väldivad vastutust nii palju kui võimalik (*ibid*, 26-27).

Uurimustes välja toodud organisatoorsete põhjustega seostuvad nendest otseselt või kaudselt 2., 6. ja 8. probleem. Kui juhid toetaks koguduseliikmete vaimulikku ja miks mitte ka ametialast arengut ning pakuks kaasateenimisvõimalust lähtuvalt sellest, mitte koguduse vajadustest, siis inimesed ei tunneks, et nende isikupära ei aktsepteerita, samuti võiks see vältida läbipõlemist ja tunnet, et koguduses käimisest pole mingit kasu. Nii oleks juba kolm põhjust kogudusest eemalejäämiseks kõrvaldatud. 6. ja 8. probleem võivad põhjustada inimese lahkumist kogudusest, kuna ta tunneb, et tema ideid ei tunnustata, samuti võivad need teha koguduseliikme jaoks juhile allumise väga raskeks või põhjustada haigetsaamist. Oskusliku juhtimisega saaks vältida seega vähemalt kuut uurimustes välja toodud organisatoorset põhjust.

Sageli on inimesed jäänud kinni harjumuspärasesse. Loetud artiklites on kogudusest eemalejäämise põhjustena muuhulgas välja toodud mittesobivad muutused, nagu mittesobiv ülistuse stiil, uus hoone ja lemmikpastori lahkumine. Need põhjused näitavad, et inimene ei ole muutustele avatud ning et tema jaoks on sisust olulisem see, et kõik püsiks muutumatuna. Selliste põhjuste puhul on kogudusel inimese tagasivõitmiseks raske midagi ette võtta, kuid mõnel juhul on neid põhjuseid võimalik siiski ennetada. Kogudus peaks tähelepanu pöörama sellele, et ta kasvataks oma liikmete avatust uuele ning hoidma fookuses kõige olulisemat. Mõnikord vajab inimene muutustega toimetulemiseks aega ning hea oleks, kui ta teaks võimalusel muutustest ette, et osata selleks valmistuda. Muutused tabavad ka seda rängemalt, mida kauem on kõik püsinud muutumatuna. Sellisel juhul on loomulik, et inimesed suhtuvad muutustesse valulikul. Ilma muutusteta on kogudusel aga keeruline kasvada ja ellu jääda.

Koguduse poliitikakesksust, mida on mainitud ühe eemalejäämise põhjusena, võib pidada Ameerika eripäraks, kuna seal on poliitika ja usk väga tihedalt seotud.

1.3.3. Isikliku usueluga seotud põhjused

Isikliku usueluga seotud põhjuste vältimise osas on kogudusel üsna raske midagi ette võtta, suuremas osas vastutab usklik isikliku usuelu eest ise. Abiks võiks olla see, kui igal koguduseliikmel oleks mentor, kellega oma kahtlusi ja mõtteid jagada.

Usulised kahtlused kordusid põhjustena nii eesti- kui võõrkeelsetes allikates. Piibli esimestest lehekülgedest peale on inimestel tekkinud kahtlusi Jumalas (Madu tekitas Evas kahtlusi Jumala heades soovides. Peetrus hoiatas eksiõpetajate eest, kes võivad röövida usu (2.Peetruse 2:1).) Tänapäevane kooliharidus ja teadus soosivad Jumalasse mitteuskumist. Ka usklikus inimeses võivad need tekitada kahtlusi. Mingil määral on kahtlemine loomulik ja inimestel on küsimusi ka pärast kristlaseksaamist. Kui enne kogudusega liitumist käivad inimesed sageli Alfa kursusel, kus saab küsida vabas õhkkonnas kõiki küsimusi ja oma kahtlusi jagada, siis võiks midagi sarnast toimuda ka koguduseliikmetele, kuna küsimusi võib ka hiljem ette tulla ning uuringute tulemused näitavad, et tulebki.

Isikliku kogemuse puudumine võib autori arvates olla kristlase püsijäämise juures riskifaktor, ehkki see ei pruugi inimest alati kogudusest eemale peletada. Kindlasti on palju

inimesi, kes käivad terve elu kirikus, ilma et oleksid kogunud midagi üleloomulikku. Usk või kirikus käimine võib rajaneda mõistusele, otsusele, traditsioonile, aga ka hüvedele, mida inimene kirikust saab, nagu seltskond, tunnustus, meelelahutus, võib-olla isegi turvatunne. Kui inimesel puudub isiklik kogemus Jumalaga, võib ta olla muudest faktoritest mõjutatavam. Samas ei taga isikliku kogemuse olemasolu seda, et inimene ei jääks kogudusest eemale.

Pealiskaudne usk on nagu kivisele pinnale kukkunud seeme tähendamissõnas külvajast „Kalju pealsed on need, kes kuuldes võtavad sõna rõõmuga vastu, ent neil ei ole juurt, üürikest aega nad usuvad, ent kiusatuse ajal taganevad ära“ (Luuka 8:13). Jeesuse tähendamissõnast võib järeldada, et uskujate hulgas on alati neid, kelle usk on pealiskaudne ja kes seetõttu lähevad kaduma. Väliselt on väga raske hinnata, kas inimese usk on pealiskaudne või mitte, ning selle osas midagi ette võtta.

Liigne inimestele keskendumine on põhjus, mida on raske määratleda, kuna koguduses on loomulik oodata kaaskristlastelt piibli põhimõtete järgimist oma elus. Samuti on loomulik võtta kaaskristlasi endale eeskujuks, nii nagu Paulus kirjutab piiblis „Võtke mind eeskujuks, nagu mina võtan Kristuse!“ (1.Korintose 11:1) ja „Vennad, võtke mind eeskujuks ja jälgige neid, kes elavad nõnda, nagu meie teile eeskujuks oleme“ (Filiplastele 3:17). Samas ei tohiks meie usk sõltuda teiste inimeste eludest, sest kõik inimesed on ekslikud, ka usklikud.

Isiklik läbikukkumine võib olla see, kui inimene on teinud mingeid asju, mille kohta ta teab, et neid asju ta kristlasena ei oleks kindlasti tohtinud teha ning võib-olla ta ei oska või ei suuda seda tegevust ka lõpetada. Ka Jeesuse jünger Peetrus kukkus läbi oma lubadusega, kui ta lubas Jeesusele mitte salata teda (Matteuse 26:35), kuid siiski salgas kolm korda järjest, et ta Jeesust tunneb (Matteuse 26:69-75). Peale seda aga kahetses oma tegu ning parandas oma tegevusi. See on võib-olla hea koht mõtlemiseks, kuidas inimesel oleks lihtsam tulla oma läbikukkumist koguduses jagama, nagu katoliku kirikus on piht.

Isikliku usuelu põhjustena mainiti ka enda Jumalaga võrdseks või kõrgemaks pidamist, soovimatust koguduses käia, pettumist Jumalalt oodatud abis, imede otsimist, igatsust vaikuse järele ning Jeesuse mitteleidmist kogudusest.

1.3.4. Kogudusevälised põhjused

Eesti- ja võõrkeelsetes allikates välja toodud koguduseväliste põhjuste hulgas kordusid põhjustena palju kirikuväliseid huvisid ja elumuutus (kolimine, lapsed jm).

Lisaks neile põhjustele on loetud uurimustes välja toodud uus moodne hoone lähikonnas, ajapuudus, transpordiprobleemid, keelav vanem, mittekristlastest sõprade mõju ja suhe mittekristlasega.

Kirikuväliste põhjuste hulgas on mitmeid põhjuseid, mis tulid välja ainult eestikeelsetest allikatest: transpordiprobleemid, keelav vanem, mittekristlastest sõprade mõju ja ajapuudus.

Mõned neist on seletatavad erineva elukeskkonna ja ajaloolise eripäraga. Kui Eesti uurimustes on korduvalt mainitud põhjusena seda, et kogudus jääb liiga kaugemale, siis Ameerikas on kaugus tavaline ning kirikust eemalejäämine pigem ei sõltu transpordist, sest suuremal osal inimestest on auto ja juhiload. Kirikuskäimist mõjutav abikaasa või elukaaslane, aga ka lapsevanem, kes ei poolda lapse kirikuskäimist, tundub samuti olevat Eestile iseloomulik probleem. Eesti inimesed on ajalooliste põhjuste tõttu usu suhtes skeptilisemad ja Eesti usklik võib oma lähedaste hulgas kogeda rohkem vastuseisu. Eestis vastandub usklik ülejäänud ühiskonnale palju tugevamalt kui mõnes lääneriigis ning rohkem on mõjutegureid, mis usku kõigutavad. Ka sõprade mõju on seetõttu Eesti noorele suure kaaluga ja uskmatud sõbrad võivad väga kergesti teda kahtlema panna, eriti kui ta pere ei ole ka usklik.

2. EEKBKL JA SELLE LIIKMELISUS

Kuna autor uurib eemalejäänuid EEKBKL-is, siis seetõttu on antud EEKBKL-ist põhjalikum ülevaade. Suur osa ülevaatest on pühendatud EEKBKL-i kujunemisloole. Mitmed EEKBKL-i iseloomulikud jooned, näiteks spontaansus ja konservatiivsus, on omavahelises vastuolus ning just kujunemislugu aitab sellele selgitust leida.

2.1. Kujunemislugu ja põhimõtted

EEKBKL-i põhimõtted on kujunenud pika aja jooksul üksikult üldisemale ehk üksikogudustelt liidule. Esialgu olid erinevused nii suured, et põhjustasid rohkem tüliküsimusi, kui võimaldasid koostööd.

EEKBKL on sündinud ajaloolise sundolukorra tulemusel. 1945. aastal ühendati neli vabakoguduslikku liikumist – priilased, baptistid, evangeeliumi kristlased ja nelipühilased – nõukogude võimu survele (EEKBKL-i kodulehekülg).

Koguduste ühteliitmise eesmärgiks oli saavutada kogu usklikkonna üle parem kontroll. Moodustatud liit sai osaks suuremast EKB Üleliidulisest Nõukogust, mille tähtsamad sihid seati Moskvas. Kogudused kaotasid suure osa oma õigustest, keelatud oli igasugune sotsiaaltöö, tegevus väikegruppides, kursuste korraldamine ning iseenesestmõistetavalt igasugune usu levitamine (Pilli 2007, 25-26).

Priikoguduse juured ulatuvad 19. sajandi lõpu rahvuslikku ärkamisaega, kui kaks Rootsi luterlasest kooliõpetajat ja misjonäri, Thóren ja Österblom, Noarootsi ja Vormsi koolimajades jutlustama hakkasid. Nende hea vastuvõtu järgi võib arvata, et Eesti talupoja hing igatses

isikliku ja lihtsa usu järele. Üha enamates talumajades käidi koos ning uuriti piiblit, mille tulemusel alustati iseseisvate leivamurdmistega ning ristiti esimesed pöördunud. 1882. aastal tekkis Ridala Priikogudus (EEKBKL-i kodulehekülj).

Esimesed baptistikogudused loodi Peterburi saksakeelse baptistikoguduse osakondadena 1884. aastal Haapsalus, Kärdlas, Tallinnas ja Pärnus. Mõne aastakümnega tekkisid kogudused üle Eesti, neis oli elav laulukooride ja pühapäevakoolide töö, samuti sai väga oluliseks kirjastustegevus. Baptistikogudused olid tuntud heade jutluste poolest. 1900.a. tunnustati Eestis olevaid baptistikogudusi iseseisva liiduna (*ibid*).

Evangeeliumi Kristlaste Vabakogudused said alguse 1905. aastal Tallinnas alanud ärkamisega. Liikumise keskseks eestvedajaks oli juudist äratusjutlustaja Johannes Rubinovič, kes kutsus inimesi meeleparandusele, millega kaasnes emotsionaalne patukahetsus ja päästekogemus (*ibid*).

Nelipühikoguduste saamine osaks EKB Liidust sündis seoses nende liitumisega Evangeeliumi Kristlaste Vabakogudustega Eesti Vabariigi lõpuaastatel, mil nelipühiliikumisel iseseisvana jätkata ei lubatud. Nelipühilikud ideed jõudsid Eestisse juba 19. ja 20. sajandi vahetusel. Sihikindlam töö sai alguse 20ndatel aastatel Rootsi misjonäride kaudu (*ibid*).

Koguduslikes praktikates elasid edasi kõigi nelja koguduse erijooned, kuid teoloogilistes punktides sai valdavaks baptistide lähenemisviis ja rahvasuus hakati liidu liikmeid kutsuma baptistideks. Kõik ühinenud kogudused pidid oma identiteedist midagi ära andma, kuid pikemas perspektiivis ka õppisid üksteiselt. Nii kujunes uus enesemõistmine, mis sisaldas elemente üksikosadest, kuid ei olnud ühegagi neist samastatav (Pilli 2007, 17-18). Tänapäev on säilinud EEKBK Liidu kogudustes näiteks priikoguduslik spontaansus ja igatsus ehtsa Jumala-kogemuse järele. Nelipühilaste mõjutust EEKBK Liidu kogudustele võib näha avastuses Püha Vaimu tegevusele (EEKBKL-i kodulehekülj).

Teoloogilise ühisosa leidmine võttis aega ning liidu kogudustele avanes selleks võimalus pärast Stalini surma, kui lühikese perioodi vältel oli võimalik aktiivsemalt tegeleda evangeelse kuulutustööga. Nelja aasta jooksul (1954-1958) kasvas EKB koguduseliikmete üldarv 8955-lt 9391-le. Evangeeliumi kuulutamine oli kõigi nelja koguduse jaoks keskse tähtsusega (Pilli 2007, 23-24).

80ndate lõpul ja 90ndate alguses, kui nõukogudeaegsed piirangud kadusid, alustasid kogudused aktiivset laste- ja noortetööd ning osalesid kogukonna puudust kannatajate abistamisel. 1989. aastal taastati usuteaduslik seminar vaimulike töötegijate koolitamiseks (EEKBKL-i kodulehekülj).

EEKBKL-i „Aastaraamat 2018“ andmetel koondab liit 2018. aasta jaanuari seisuga 84 iseseisvat kogudust 6489 liikmega (Aastaraamat 2018, 5). Kodulehe hinnangul ulatub 2018. aasta seisuga EEKBKL-i koguduste ümber koondunud usukogukond koos noorsootöös osalejate ja jumalateenistusi külastavate mitteliikmetega ligi 10 000 inimeseni (EEKBKL-i koduleheküljel). Kogudustest eemalejäänud liikmeid statistikas arvestatud ei ole.

EEKBKL-i eesmärk, visioon ja missioon on kodulehel sõnastatud järgnevalt: EEKBKL-i eesmärk on mobiliseerida sama missiooni kandvad kogudused ühise nägemuse elluviimiseks; visioon on olla Jeesust järgiv, inimesi armastav ning Jumala väes ja sõnas kasvav liikumine; missioon on Jeesuse järgijatena tunnistada armastuses ja Püha Vaimu väes Kuningriigi evangeeliumi Jeesusest Kristusest (*ibid*). Liidu eesmärgina on välja toodud ka kristliku usu levitamine ja liidu koguduse liikmete piiblijärgne eluviis (kümne käsu järgimine, karskus, moraalsus). Välja on toodud ka, et koguduste liikmete kümnisemaksmist loetakse usu väljenduseks (Piibli... 2008, 29-30, 47-52). Sellest järeldub, et liidu visioon ja missioon eeldavad liikmelt täielikku pühendumist usule ja oma usu aktiivset levitamist.

Kuna EEKBKL on tekkinud olemuslikult erinevate koguduste kokkuliitmisel, on EEKBKL-i üldpilt kirju, seega on tõenäoline, et eemalejäämise põhjused võivad varieeruda väga laialt.

2.2. Pühendumine usuelule EEKBKL-is

Ehkki EEKBKL-i koguduse liikmeks olemine eeldab aktiivset usuelu, näitavad Mart Oksa (2016) läbi viidud EEKBKL-i uuringu tulemused, et mitte kõik EEKBKL-i koguduste liikmed ei ole usule pühendunud. Oksa kasutas oma töös meetodina ankeetküsitlust, millele vastas 401 inimest, kellest 361 olid EEKBKL-i koguduste liikmed.

Uuringus tuleb välja, et 57% EEKBKL-i koguduste liikmetest loeb piiblit igapäevaselt ja 21% loeb kord nädalas. Igapäevaselt palvetab 91% liikmetest ja iganädalaselt käib koguduse üritustel koos 76%. (Oksa 2016, 46-47) 24% (87 inimest) küsitletud EEKBKL-i koguduste liikmetest külastab seega oma kogudust harvem kui kord nädalas. Kahjuks ei ole põhjused harvaks kirikukülastuseks ainult kõrge vanadus või muu vältimatu faktor.

Oksa on oma uurimistöös välja toonud põhjused, miks inimesed käivad koguduses harvem kui kord nädalas.

Tabel 4. Koguduse mitteregulaarse külastamise põhjused (Oksa 2016, 72)

Põhjus	Inimeste hulk
Mul on keeruline kohale jõuda (transpordiprobleemid, terviseprobleemid, elan välismaal, jms)	28
Ma ei saa sealt sellist elamust või emotsiooni, mida vajaksin	20
Mul ei ole aega	18
Jälgin jumalateenistusi raadiost/televisioonist	16
Ühel või teisel viisil pettunud kirikus	10
Väikesed lapsed	10
Ma ei vaja vahendajat enda ja Jumala vahele	8
Jumalateenistused on liiga pikad	8
Töö ei võimalda	6
Teenistus on liiga vara	5
Jumalateenistustel räägitakse asjadest, millest mul on raske aru saada	3
Seal on minust liiga erinevad inimesed	3
Abikaasa ei ole kristlane	2
Kiriku moraalinormid on liiga ranged	2
Tunnen ennast seal ebamugavalt, kuna ei tea, kuidas seal käituma peab	2
Sealne muusika on minu jaoks võõras	2
Ma ei soovi ennast siduda ühegi organisatsiooniga, sh kogudusega	1
Kardan kaotada oma mõttevabadust, isiklikke veendumusi	1

Kahele enim välja toodud probleemile on Oksa pakkunud ka lahendusi. Transpordi- ja muude kohalejõudmisega seotud probleemide lahendusena pakub ta välja väikegruppe, mis on mobiilsed ega sõltu kiriku asukohast. Selle põhjusena, miks inimene ei saa jumalateenistuselt elamust, näeb Oksa jumalateenistuse ülesehitust, mis muudab kohalkäija pelgalt tarbijaks ning ütleb, et kogudused peaksid otsima moodust, kuidas muuta koguduseliikmeid sellisteks, et nad tunneksid ise vastutust Jeesuse jüngritena toita teisi (*ibid*, 72-73).

Suurem osa tabelis välja toodud põhjustest viitavad sellele, et vastanud on kogudusest eemale jäänud ning mõnel juhul isegi usust taganenud. Mitmed põhjused, miks küsitletud EEKBKL-i koguduste liikmed iganädalaselt oma koguduse jumalateenistusel ei osale, on sarnased põhjustega, mis tulevad välja käesoleva töö esimeses peatükis esitatud eemalejäänute kohta tehtud uurimustes (vt tabel 3).

Teoreetilise osa kokkuvõte ja töö uurimuse eesmärgid

57% eestimaalastest on EKN-i 2015. aasta uuringu kohaselt ristitud ja 21% Eesti elanikest on mõne kristliku koguduse liikmed, neist iganädalaselt külastab jumalateenistusi vaid 5% eestimaalastest. Seega ei ole $\frac{3}{4}$ -l eestimaalastest koguduseliikmetest oma kogudusega tugev side ning võib öelda, et nad on suure tõenäosusega eemalejäänud. Suurem osa eestimaalastest kuulub luteri või õigeusu kogudusse, EEKBKL-i kogudustesse kuulus 2018. aastaraamatu andmete põhjal 6489 liiget ehk 0,5% eestimaalastest (arvutamisel on võetud Eestimaa rahvaarvu aluseks Statistikaameti kodulehe andmeid 2018. aasta 1. jaanuari seisuga). EEKBKL-i koguduste liikmetest külastas Oksa uurimuse põhjal iganädalaselt oma koguduse jumalateenistusi 76%. Ülejäänud 24% on suure tõenäosusega kogudusest eemale jäänud või jäämas eemale.

Varasematest eesti- ja võõrkeelsete eemalejäämise põhjuste kohta tehtud uuringute tulemustest selgub, et suurem osa põhjustest on seotud inimsuhete ja koguduse juhtimisega. Järgnevas uurimuslikus osas käsitleb autor põhjuseid, miks mõned EEKBKL-i koguduste liikmed on oma kogudusest eemaldunud, ning toob välja lahendusi, mis võiks nad koguduse juurde tagasi tuua. Uurimus on vajalik, kuna varasemalt ei ole laiapõhjalisemaid uuringuid EEKBKL-i koguduste kohta tehtud.

3. UURIMUS

Uurimuslikus osas käsitleb autor EEKBKL-i koguduste liikmete kogudusest eemalejäämise põhjuseid. Terviklikuma pildi saamiseks intervjueritavatest ja vajaliku konteksti väljatoomiseks kajastab autor eemalejäänute koguduslikku ja usulist kogemust laiemalt: koguduse juurde jõudmist, sellega liitumist, suhteid ja kaasatust koguduses, isiklikku usuelu, eemalejäänu arusaama Jumalast ning suhteid kogudusega pärast eemalejäämist. Eraldi alapeatükis on autor intervjueritavate vastuste põhjal esitanud lahendusi, mis võiks neid koguduse juurde tagasi tuua.

Meetodi kirjeldus

Uurimuses kasutas autor kvalitatiivset uurimismeetodit, viies läbi intervjuu 20 kogudusest eemale jäänud inimesega. Võrreldes teiste uurimismeetoditega on intervjuul palju eeliseid: intervjuu võimaldab inimesel väljendada end vabalt; inimene võib endast ja teemast rääkida rohkem, kui uurija ette oli näinud; võimaldab saadud vastuseid täpsustada; võimaldab saada põhjalikku teavet ning rääkida rasketest või õrnadest teemadest. Kasutasin struktureeritud intervjuud, kuna selle läbiviimine on lihtne (Hirsjärvi 2004, 192, 195). Intervjuus oli kokku 22 küsimust pluss üks lisaküsimus (Lisa 1), mis lisandus intervjuude läbiviimise käigus ja mille autor esitas vaid 11 intervjueritavale. Autor koostas pika küsimustiku, et intervjueritava juhtumist võimalikult täpne pilt saada, lähenedes eemalejäämise teemale eri külgedest. Küsimuste koostamisel toetus autor varasematele uurimustele ja isiklikele vestlustele kaaskristlastega.

Varasemates eesti- ja võõrkeelsetes uuringutes on korduva eemalejäämise põhjusena välja toodud usulised kahtlused ja siiruse mittekogemine koguduses. Suur osa põhjustest olid seotud koguduse korraldusliku poole ja inimsuhetega. Eestis tehtud uurimustest tuli ühe

eemalejäämise põhjusena välja see, et inimene ei kogenud piisavalt imesid. Neid tulemusi arvesse võttes pööras autor küsimustikku koostades tähelepanu järgnevale: suhted kaaskristlastega, kaasatus kogudusetöösse ja isiklik usuelu. Kuna autorit huvitas intervjueeritava kristlik usukogemus tervikuna, siis pööras ta küsimustikus ja uurimuses eraldi tähelepanu ka intervjueeritava usuelu algusele ja tema elule pärast kogudusest eemalejäämist.

Valimi kirjeldus

Autor plaanis leida 20 intervjueeritavat kümnest EEKBKL-i kogudusest üle Eesti, võimalikult erinevatest Eesti piirkondadest. Autor ei seadnud intervjueeritavatele vanuselisi ega soolisi piiranguid, kuid lootis, et valik tuleb võimalikult mitmekesine. Eemalejäänud koguduseliikmed plaanis autor leida koguduste pastorite kaasabil.

Praktikas leidiski autor eemalejäänuid kümnest EEKBKL-i kogudusest üle Eesti: Harjumaalt, Tartumaalt, Pärnumaalt, Lääne-Virumaalt, Viljandimaalt ja Saaremaalt. Suur soov oli leida küsitletuid ka Läänemaalt ja Võrumaalt, kuid vaatamata korduvatele püüdlustele see kahjuks ei õnnestunud. Kogudusesti oli intervjueeritavate arv erinev, jäädes vahemikku 1-4. Valik tuli sooliselt ja vanuseliselt mitmekesine: 9 naist ja 11 meest vanuses 16 kuni 52. Intervjueeritavate leidmisel esines raskusi: ükski koguduse pastor, kellega autor ühendust võttis (v.a oma koguduse pastor), ei jaganud ühtegi eemalejäänud kontakti. Kahe intervjueeritava kontakti sai autor oma pastorilt, ülejäänud enda, oma perekonna ning sõprade ja koolikaaslaste tutvusringkonnast.

Kõik leitud kontaktisikud (peale ühe), kellega autoril õnnestus ühendust saada, olid nõus küsimustele vastama ja oma loo rääkima. Suurem osa andsid intervjuu hea meelega, 20-st kaks intervjueeritavat olid samuti kohe alguses nõus, kuid edaspidi tuli ette mitmeid nendepoolseid tõrkeid. Üks eemalejäänud, kellega ei õnnestunudki vestelda, andis pikema aja jooksul põiklevaid vastuseid, ütlemata otsesõnu, et ta ei soovi sel teemal vastata. Ühe korra sai autor temaga intervjuu ka kokku lepitud, kuid potentsiaalne intervjueeritav ei pidanud kokkuleppest kinni. Oli ka mitmeid kontaktisikuid, kes ei vastanud autori kirjale.

Uuringu läbiviimise protsess

Kõigepealt võttis autor ühendust potentsiaalsete intervjueeritavatega ning uuris võimaluse kohta neid intervjueerida. Nõusoleku korral leppis autor küsitletutega kokku kohtumise. Autor

soovis kõik intervjuud läbi viia näost näkku. 15 intervjuueeritava puhul see ka õnnestus: kohtuti intervjuueeritavate kodus, autori kodus, intervjuueeritavate töökohas või kohvikus. Viie intervjuueeritavaga ei õnnestunud erinevatel põhjustel silmast silma kohtuda. Ühega vestles autor Skype'i teel, ühega viis läbi telefoniintervjuu ning kolm küsitletut vastasid intervjuuküsimustele kirjalikult, täpsustades oma vastuseid autorile hiljem telefoni teel. Intervjuud toimusid 2018. aasta märtsi algusest mai keskpaigani.

Näost näkku ja Skype'i teel tehtud intervjuud salvestas autor helikandjale ning samal ajal tegi ka kirjalikke märkmeid. Kirja teel saadud vastuseid täiendas autor telefonivestluste põhjal, mida ta ei salvestanud. Intervjuud kestsid keskmiselt tund aega, kõige lühem pool tundi ja kõige pikem kaks tundi.

Andmete töötlemisel kasutas autor kirjalikke märkmeid, vajadusel intervjuusid helikandjalt üle kuulates ja märkmeid täiendades.

Uurimuse andmed on autor esitanud viies osas. Esimene osa annab ülevaate sellest, kuidas intervjuueeritav kristlaseks sai ja kogudusega liitus ning milline oli tema elu koguduses. Teine osa on pühendatud sellele, millised olid intervjuueeritavate suhe ja kogemused Jumalaga. Kolmas osa kirjeldab eemalejäämise põhjuseid ja neljas osa esitab võimalusi, mis võiks eemalejäänud nende endi sõnul tagasi tuua. Viies osa keskendub elule pärast kogudust.

3.1. Tulemused

Järgnevalt on autor esitanud uurimuse tulemused viies osas. Kaks esimest osa annavad ülevaate intervjuueeritavatest kui koguduseliikmetest (kuidas nad sattusid kogudusse, millised olid nende suhted ja kaasatus koguduses) ja usklikest (milline oli nende isiklik usuelu). Kaks keskmist osa on pühendatud uurimuse põhiküsimustele (eemalejäämise põhjused ja võimalikud lahendused eemalejäänute tagasivõitmiseks). Viimane uurimuse osa keskendub intervjuueeritavate elule pärast eemalejäämist, mis selgitab, millisena küsitletud intervjuueerimise hetkel nägid suhet oma kogudusega ja Jumalaga.

Intervjueeritavad on uurimuses tähistatud koodiga: M ja N näitavad sugu. Numbriline järjekord on juhuslik. Järgnevalt on autor esitanud intervjueeritavate kohta ülevaatliku tabeli. Osalemist koguduse tööharudes on käsitletud põhjalikumalt alapeatükis 3.2.1, erilisi kogemusi peatükis 3.2.2 ning intervjueeritava arusaama Jumalast tabelis 8. Usu kaotanud intervjueeritavate puhul on ära märgitud ka see, mitmes tööharus nad koguduses käimise aktiivsel perioodil kaasa teenisid.

Tabel 5. Ülevaatlik tabel intervjueeritavate kohta.

Isik	Vanus	Liikmeks saamine	Kaueemal	Eriline kogemus	Osalemine tööharudes	Usk säilinud	Soov olla liige
M1	28	2005	7a	Jah	Jah	Jah	Jah
N2	51	1983	33a	Ei	Jah	Jah	
M3	26	2007	3a	Jah	Jah	Jah	
M4	38	2000	13a	Jah	3 tööharus	Osaliselt	Pigem jah
N5	31	2007	8a	Ei	5 tööharus	Osaliselt	
M6	30	2006	5a	Jah	5 tööharus	Ei	
N7	31	2007	5a	Jah	4 tööharus	Ei	
M8	25	2011	1,5a	Jah	Jah	Jah	Jah
N9	26	2012	4a	Jah	2 tööharus	Ei	Ei
N10	29	2012	3a	Jah	Jah	Jah	
M11	52	1980	10a	Jah	Jah	Jah	
M12	28	2009	2a	Ei	4 tööharus	Ei	
M13	21	2012	3a	Ei	Jah	Jah	Jah
M14	16	2016	2a	Jah	Ei	Jah	Pigem jah
N15	45	2012	3a	Jah	Jah	Jah	Pigem jah
N16	20	2013	2a	Jah	Jah	Jah	Pigem jah
N17	21	2015	2a	Jah	Jah	Jah	Pigem jah
M18	46	2017	0,5a	Ei	Jah	Jah	Jah
M19	37	1998	13a	Ei	Ei	Jah	Ükskõik
N20	21	2012	4a	Jah	Jah	Jah	

3.1.1. Suhe kogudusega ja suhted koguduses

Kristlaseks saamine ja kogudusega liitumine

Intervjueeritavate kristlaseks saamise lood olid enamasti seotud mingisse kogudusse minekuga. Ülekaaluka osa EEKBKL-i koguduste eemalejäänud liikmete jaoks, kellega autor intervjuu tegi, oli nende kogudus esimene kogudus, millega nad lähemalt kokku puutusid. Üks intervjueeritav oli olnud varasemalt ka nelipühikoguduse liige ja üks luteri koguduses ristitud. Kirikusse tulemise põhjused olid inimeseti üsna sarnased. 20 intervjueeritavast 17-l oli kristlasest sugulane, sõber või tuttav, kes neid kirikusse kutsus. Järgnevas tabelis on kokkuvõtvalt välja toodud põhjused, mis intervjueeritavad kirikusse tõid.

Tabel 6. Kirikusse tulemise põhjused

Kirikusse tulemise põhjused	Esinemiste arv
Keegi lähedane või tuttav kutsus	17
Huvi kristluse vastu	3
Keerulised ajad	2
Kristlik pere	2
Tänavaeangelism	1
Reklaam	1
Soov elumuutuse järgi	1
KOKKU	27

Tabelist on näha, et põhjuseid on pea poole võrra rohkem kui intervjueeritavaid, mis tuleneb sellest, et paljudel küsitletutest oli mitu põhjust. Vaid kolm intervjueeritavat sattusid kirikusse muul moel kui lähedase või tuttava kutse kaudu: 2 neist olid kristlikust perest ja 1 sattus kokku tänavaeangelistidega, kusjuures tema ema oli saanud enne kristlaseks. Seega oli kõigil 20 intervjueeritaval enne kristlaseks saamist kristlasest tuttav või lähedane inimene.

Näiteks kaks intervjueeritavat kirjeldavad oma kirikussejõudmist nii:

M8: See oli nii ammu, umbes 7 aastat tagasi. Ma olin umbes 19-aastane. Algul tükk aega hängisin kristlastega. Ma tegin kindlaks, et ma saaks kutse nende üritusele, kuna

mul üks kursakaaslane oli kristlane ning lõin võimalused, et mind kutsutaks kristlikule üritusele. Mul tekkis tahtmine, sisemine vajadus saada kristlaseks. Enne käisin pool aastat, kui päästepalve lugesin, või mõni kuu vähem.

N15: See pidi olema 1993. Ma olin käinud lapsena kirikus. Kolisime väiksesse kohta, kus polnud peale luteri kiriku midagi, siis vahepeal ei käinud kirikus. Eesti aja alguses tekkis sinna väiksesse kohta ka kogudus nelipühi koguduse raames. Ema kutsus sinna ja mul oli pätielust juba piisanud. Ma sain seal päästetud ning peale seda hakkasin käima. Olin 20-aastane.

Neli intervjuueeritavat sattus kirikusse pereliikme kaudu: kolme kutsus ema ja ühte isa. Erinevus kristlikus peres üleskasvanutega oli nende puhul selles, et nende mõlemad vanemad ei olnud kristlased. Viit intervjuueeritavat kutsus kirikusse kursuse- või klassikaaslane. Nelja intervjuueeritavat kutsus sõber või sõbranna. Kolme kutsus tulevane abikaasa ja ühte kooli huvijuht. Enamasti ütlesid intervjuueeritavad lihtsalt, et neid kutsuti kirikusse, aga toodi välja ka etendus „Taeva väravad ja põrgu leegid“, pühapäevakool, noorteõhtu ja kristlik üritus. Üks intervjuueeritav kirjeldas oma kogudusse jõudmist nii:

M14: Ema viis mind pühapäevakooli, siis hakkas seal mulle meeldima. Mulle meeldis seal mängida ja laulda ja süüia.

Ühes loos kajastus ka see, et vanem oli kogudusega liitumise juures hoopis takistavaks faktoriks:

M6: Ma sain kristlaseks, kui ma olin üheksandas klassis ja pinginaaber kutsus mind etendusele „Taeva väravad ja põrgu leegid“, mis toimus Olevistes. Pärast oli altarikutse ja seal tegin patusepalve. Pärast seda hakkasin oma klassivenna koguduses käima, aga sain hästi vähe olla seal, sest tulid ülestõusmispühad ja soovitati kutsuda oma pere teenistusele. Kutsusin oma ema, aga see, mida ta nägi seal, talle üldse ei meeldinud. Ja siis ta ütles, et nii kaua, kui mina tema kodus elan, ei luba ta mul käia seal. Siis ma mingi kolm aastat ei käinud kirikus, aga ikka olin kristlane, ja siis kui ma sain 18 ja tulin eraldi elama, tuletasin emale meelde, et selline kokkulepe oli, kas ma nüüd võiks minna. Ema luges sõnad peale ja ütles, et ma oleks ettevaatlik. Hiljem olen aru saanud, et tavaeestlasele tundub baptistisuund veidi sektilik: et Jumal on su sõber, sul on suhe temaga ja seda välist asja pole üldse vaja ning et teenistused olid kuskil vanas koolimajas. See kõik tundus tavainimesel kummaline ja nüüd ma saan sellest aru, miks selline suhtumine oli.

Küsimusele, miks intervjueeritav valis just selle EEKBKL-i koguduse, kus ta liige on, vastas 16 intervjueeritavat, et keegi kutsus neid sinna. Kaks intervjueeritavat vastasid, et sattusid sinna Alfa kursuse kaudu ja kaks on käinud seal koguduses lapsest saati koos vanematega. Päris mitmel intervjueeritaval ei olnud eelnevalt kogudustega mingeid kokkupuuteid ega ettekujutust, mis seal üldse toimub. Üks intervjueeritav kirjeldas oma kogemust nii:

N16: Klassikaaslased kutsusid. Ma ei teadnudki, et Eestis on nii laiapõhjalisi noortekogudusi. Ma ei olnudki kristliku maailmaga üldse kursis. Ma võib-olla olen eelnevalt tahtnud jõuludel või tähtpäevadel minna kirikusse, aga motivatsioon puudus.

Kogudusse sattumisel on intervjueeritavate puhul seega olnud väga oluline roll mõnel kristlasest tuttavalt, kuigi vaid 10% intervjueeritavatest olid pärit kristlikust perest. Ligi pooltel kordadel mõjutas inimese kristlaseksaamist rohkem kui üks tegur. Suurem osa ei valinud teadlikult kogudust, mille liikmeks nad said, vaid sattusid sinna kellegi kutsel.

Suhted kogudusekaaslastega

Varasemate uuringute tulemustest, mida on kajastatud töö I peatükis, ilmneb, et väga suur osa eemalejäämise põhjustest on seotud inimestevaheliste suhetega. Koguduse juures püsimise puhul tundub suhetel olevat seega väga suur roll.

17 intervjueeritavat vastas küsimusele „Millised olid Sinu suhted kogudusekaaslastega?“, et head või väga head. Enamik ütles ka, et neil olid koguduses sõbrad, ka väga head sõbrad:

M11: Häid sõpru ikka oli ja on. Need, kellega üles kasvasime. /.../ ja /.../ ja nende õded-vennad. Oli päris aktiivne nooruspõlves noorte osa. Oma pinginaabergi.

Peaaegu pooled küsitletutest ütlesid, et suhtlevad siiani mõnede sõpradega, kes neil koguduses olid. Mõnel juhul olid sõbrad ise ka aga kogudusest eemale jäänud:

N15: Head suhted olid. Oli oma väike grupp, kellega rohkem suhtlesime. Häid sõpru oli ka kaks tükki. Me praegugi suhtleme, kuid harvem. Suhted on soojad ja head.

N17: Me saime väga hästi läbi. Olid väga head suhted, kuid enam ei suhtle. Suhtlen nende inimestega, kes on ka kogudusest eemale jäänud.

M1: Sotsiaalne võrgustik oli suur, mõnedega suhtlen siiani ja suhtun neisse kui õdedesse-vendadesse. Mul oli suurepäraseid sõpru.

N5: Head. Põhimõtteliselt on säilinud ühega ka sõprussuhe.

M12: Suhted olid head, kuna kogudus oli piisavalt väike, siis muudmoodi ei saanudki. Sõbrad enamjaolt sealt tulnud ongi.

Oli neid, kes ütlesid, et suhtlesid koguduses ainult kindlate inimestega, aga oli ka neid, kes suhtlesid koguduseliikmetega laiemalt:

N16: 4-5 olid lähedased sõprussuhted, kokku suhtlesin kuni 7 inimesega, aga ülejäänud liikmetega ei suhelnud üldse.

N20: Koguduse liikmed olid nii head sõbrad ja hästi lähedased. Oli palju häid sõpru. Tekkiski nagu õdede-vendade suhe. Kõik olidki täpselt sellised nagu perekond. Teadsime kõikide eludest ja lihtne oli ennast avada.

N7: Ma suhtlesin omavanustega, aga kohvilauas ka teises eas inimestega. Lastega sain hästi läbi. Häid sõpru oli ka ja siianigi on.

Intervjuude vastustest tuli ka välja, et mitmed intervjuueeritavad igatsevad tagasi neid sõprussuhteid, mis kogudusest eemaldumisega on muutunud või kadunud:

N9: Sain kõigiga väga hästi läbi, ma saan alati. Mul on hästi lihtne inimestega kontakti saada. Siinamaani on väga paljudega väga head suhted. Mingil hetkel oli mul koguduses väga lai sõpruskond, ma sain sealt oma parima sõbra ja on teatud inimesed, kes on väga olulised mulle siinamaani. Aga neil ei ole aega ja mul on mõnes mõttes kahju öelda, et mida aeg edasi, seda kaugemaks nad jäävad. Nad ei tea minu elust enam midagi: kes ma olen, kuhu ma olen jõudnud. Nad teavad ainult seda, kes ma olin siis, kui ma isegi ei teadnud, kes ma olen. Lähedasemad inimesed kogudusest on mulle mu parim sõber, kes ei ole tegelikult nii aktiivne koguduses, kuigi ta on kristlikust perest, ja veel üks inimene kogudusest, kes on nüüd ka kogudusest eemale jäänud. Aga kõik need, kes meile paistavad nii-öelda päris-päris kristlased, need kõik on väga-väga kaugel minust. Aga tol ajal ma arvasin, et nad jäävad igaveseks mu parimateks sõpradeks. Mind ennast üllatab, et mul tuli nutt kurku, kui ma enne, vaata, rääkisin Sulle, et /.../ ei ole aega minult isegi küsida, kuidas mul läheb. Aga ma ei heida mitte kellelegi mitte midagi ette. Lihtsalt nii oli.

M6: Minu parim sõber oli pinginaaber ja tema abikaasa sai minu heaks sõbraks minu abikaasale. Nemad olid põhilised ning oli veel üks noormees. Kuid teistega oli ka hea läbisaamine. Peale kirikust äratulemist oleme kaugemaks jäänud. Samas on see

loomulik, et elud muutuvad ja suhted muutuvad. Võib-olla ma igatsen midagi, mida ei saa kunagi tagasi: sõprus pinginaabriga.

Ainult üks intervjueeritav väljendas suhete puudumist kogudusekaaslastega:

M19: Sõbralikud suhted. Eredalt kellegagi ei lävinud. Sõpru ei olnud. Noortelaagrites ei käinud.

Võib öelda, et keegi 20 intervjueeritavast ei olnud kirikus ilma suheteta (M19 hakkas koguduses käima isaga koos). Enamik intervjueeritavaid ütles, et neil oli koguduses häid sõpru. Mõned intervjueeritavad suhtlesid koguduses piiratud hulga inimestega, mõned teised suhtlesid kõigiga. Paljudel oli kontakt mõnede kogudusekaaslastega säilinud ka pärast kogudusest eemale jäämist, ehkki suhted olid mingil määral muutunud ja/või kaugenenud.

Kaasatus kogudusetöösse

Kaks eemalejäämise põhjust, mis on esitatud töö I peatükis varasemate uuringute tulemusi kajastavas peatükis, olid inimese mittekaasamine ja toetava kogukonna puudumine. Mõlemad on mingil määral seotud koguduse tööga.

90% intervjueeritavatest teenis aktiivsel koguduseskäimise perioodil kaasa kogudusetöös ja nendest 14 inimest osales enam kui ühes tööharus. Tabelis 6 on välja toodud tööharud, milles osales rohkem kui üks intervjueeritav.

Tabel 7. Kogudusetöö harud, kus intervjueeritavad kaasa teenisid

Tööharud	Osalemiste hulk
Lastetöö (lastelaager, pühapäevakool jm)	11
Noortetöö (noortekad, noortelaagrid jm)	9
Muusikatöö (koor või bänd)	7
Alfa kursus	4
Sotsiaalabi	2
Laulusõnade näitamine	2
Sõna jagamine	2
Kodugruppide juhtimine ja koordineerimine	2
Palveteenistus (palvegrupp ja palvetuba)	2

Lisaks tabelis märgitud tööharudele osaleti raadiotöös, sporditöös, teenistuste korraldamises, näite- ja tervitustiimis, viidi läbi korjandust, tehti helipulditööd, pildistati ja üks intervjuueeritav oli ka juhatuse liige.

Peaaegu pooled intervjuueeritavatest olid koguduses väga aktiivsed, osaledes lausa 3-5 tööharus. Küsimusele „Kas ja kuidas olid koguduse töösse kaasatud?“ vastati näiteks järgnevalt:

M6: Päris palju alguses, katsetasin laulukooris, tegin Alfa tunde, tegime palvegrupe enda pool lõpuni välja, tegin lastetööd vahepeal, valmistasin pühapäevakooli tunde ette. Vahepeal, kui koguduse ruumi rent lõppes ära ja uut kohta veel polnud, pidime käima kodudes koos ja siis ma olin ühe grupi juht, see oli midagi Beeta-laadset. Siis oli sotsiaaltöö ka, me tegime abipakke ja suhtlesime inimestega.

M1: Osalesin aktiivselt koguduse noortetöös, mängisin bändis trumme, samuti juhtisin saadet raadios ja aeg-ajalt kõnelesin ka jumalateenistustel.

M3: Tugevalt isegi olin. Käisin iga nädal Alfas kaasa aitamas, kooris laulsin, käisin palvegrupis, spordiosa aitasin korraldada. Olin aktiivne koguduseliige. Mingil perioodil väga aktiivne. Igal võimalikul võimalusel käisin, ka nendel, kus noored ei käinud.

N7: Olin kaasatud. Tegin pühapäevakoolitunde. Vahepeal olime kodugrupijuhid. Olime ka sotsiaalabigrupis abiks, jagasime toidupakke. Pühapäeviti mõnikord poole aasta jooksul pidasin korra väikse jutluse.

Ühe väga aktiivselt koguduses kaasa teeninud intervjuueeritava vastusest võib aru saada, et ta oleks soovinud rohkem tunnustamist ja kogudusekaaslaste samasuguse innuga asja juures olemist.

M12: Ülistusgrupis tegin kaasa, laagrit aitasin korraldada, juhatuses tegin kaasa, noortetööd juhtisin. Ma tegin, vedasin asju ja üritasin, aga tihtipeale teiste ükskõiksus... Tegin ka koguduse lehekülje. Ma võtsin solvanguna, kui minu tööd ei hinnatud.

Tuli ette, et inimesele pakuti tema sõnul liiga palju ja liiga vastutusrikkaid ülesandeid:

N20: Olin hästi aktiivne. Korraldasin laagreid, osalesin kujundustiimis, näitetiimis, tervitustiimis. Vahepeal näitasin ka sõnu ekraanile ja korra rääkisin teateid, tegin

korjandust. Mulle pakuti lisakohustusi, millele ma ei ütlesin, näiteks tervitustiimi juhiks. Tundsin, et olen liiga noor.

Intervjueeritavate hulgas oli ka neid, kes üheski tööharus endale regulaarset kohustust ei võtnud, kuid osalesid kogudusetöös spontaanselt:

M8: Olin mitte-ametlik abi. Ma olin alati kättesaadav ning mul olid rohkem spontaansed kohustused. Kui mind kutsuti, siis läksin appi ning loomulikult aitasin. Ma regulaarseid kohustusi meelega ei võtnud, kuna ma ei saanud kindel olla, kas saan olla kohal, ning ei tahtnud end lubada.

Üks vastanu tundis aga oma teenimistööst suurt rõõmu ja rahulolu, lausa kutsumust, ning väljendas koguni igatsust selle järgi ja valmidust seda tööd jätkata:

N16: /.../ koguduses olin hästi tihedalt seotud lastetöoga. Ma võib-olla aitasin ka mõnda noorteteenistust läbi viia. Pühapäevakooli aitasin ka läbi viia. Ma väga igatsen /.../ lapsi. Võib-olla oleksin nõus /.../ lastetööd edasi tegema. /.../ lapsed olid enamasti rasketest peredest ja väga paljud neist käisid toidu pärast. Mulle väga meeldis nendega suhelda ja ma tundsin, et ma kuidagi aitan neid läbi lasteteenistuse. Ma tundsin, et neile meeldis ja neil oli hea, ning see andis mulle rahutunde.

Mõni eemalejäänu osales kogudusetöös ka peale eemalejäämist:

N9: Ma lõin kaasa noortekate korraldamisel. See oli periood, kus ma kuulusin samasse vanusegruppi. Käisin ka suurte koguduseüritustel. Käisin kunagi ka lastelaagris. Kui ma olin kõrvale jäänud, siis käisin ka aitamas kohvikut korraldada.

Tugev enamus teenis kaasa rohkem kui ühes koguduse tööharus, vaid 2 intervjueeritavat (M14 ja M19) ütlesid, et ei olnud koguduse töösse kaasatud. Huvitav, aga samas loogiline tähelepanek on, et M19 ei omanud ka sõprussuhteid kogudusekaaslastega. Need kaks on omavahel seotud: kui inimesed teenivad koguduses kaasa, siis tekivad tal ka tõenäolisemalt sõprussuhted. Kõige sagedamini mainiti kaasateenimist lastetöös ja noortetöös. Vähemalt ühe intervjueeritava vastusest jääb mulje, et ta leidis kogudusetöös oma kutsumuse.

3.1.2. Intervjueeritavate isiklik usuelu

Varasemates uuringutes, mida on kajastatud töö I peatükis, oli muuhulgas välja toodud isikliku kogemuse puudumine, liigne inimestele keskendumine ja pealiskaudne usk. Käesolev peatükk kajastab intervjueeritavate kristlasekogemust just sellest küljest, milline oli nende suhe ja isiklikud kogemused Jumalaga.

Intervjueeritavate suhe Jumalaga

Autor küsis intervjueeritavalt „Kas kirikus käimise ajal oli Sul aktiivne isiklik osadus ja usuelu?“ ning „Kas lugesid iga päev piiblit ja palvetasid?“

Üheksa intervjueeritavat vastasid, et lugesid piiblit iga päev, vähemalt mingil perioodil, ning osa neist luges piiblit isegi mitu korda päevas:

N10: Jah, oli. Igapäevane piibli lugemine ja palvetamine. Aktiivse perioodi jooksul sai vähemalt kaks korda piibel läbi loetud. Tegin konkreetset kava, mille järgi lugesin. Piiblit ilma palveta ei loe.

M18: Iga päev lugesin piiblit, kuulasin kristlikku raadiot, mida ka praegu teen. Ja palvetamine.

N16: Mul oli aegu, kus ma lugesin piiblit igal päeval ja palvetasin tihedalt, kuid oli aegu, kui piibli lugemine ei olnud nii tähtis minu jaoks. Mul oli kõikumisi, vahel oli aktiivne, ma ei palvetanud ja ei lugenud piiblit igal päeval. Olid teatud üritused, mis tõukasid mind Jumalale rohkem rõhku panema näiteks English Camp. Piiblipäevad on ka kindlasti selline, mis on motiveeriv.

N20: Jah, ma arvan, oli küll. Ma palvetasin, lugesin piiblit, mingi aeg igapäevaselt, see käis nagu faasidena.

Ühe intervjueeritava vastusest selgus, et tal oligi põhirõhk just kodusel usulisel praktikal:

M3: Aktiivsem. Jah, oli ka neid aegu, kus mitu korda päevas lugesin piiblit mitu peatükki. Alguses kindlasti lugesin, kirjutasin, palvetasin ja just kodus otsisin palju Jumalat. Põhirõhk oligi kodus Jumala otsimine. Kirjutasin ise ka salme ja laule.

Kaks intervjuueeritavat kasutasid igapäevaselt piiblilugemiskalendrit:

M11: Jah, oli ikka. Kirjakohtade lugemine kalendri järgi. Praegune periood on rohkem näpu alt. 2-3 korda sai piibel läbi loetud.

Lisaks neile 9-le väitsid 8 intervjuueeritavat, et neil oli aktiivne usuelu, kuid mitte tingimata igapäevane, või vähemalt seda vastusest ei selgu:

N15: Eks tuli ette ka mõõnaperioode, aga üldiselt jah. Lugesin piiblit ja palvetasin regulaarselt, kuid oli ka perioode, kus ei toimunud seda, kuid mitte pikemalt.

N7: Jah, võib öelda küll. Palvetasin igal õhtul, kui ei ununenud. Lugesin vist üle õhtu piiblit.

M8: Mul ei ole sellist asja kunagi olnud, et loen piiblit ja palvetan. On aegu küll jah, kui ma olen rohkem Jumalaga tegelema. Ma olen ikka piibli läbi lugenud, tean mis seal on. Ma tegin lubaduse ühe inimesega, et ma loen piibli läbi, kui tema saab kristlaseks. Tema sai kristlaseks, ma lugesin piibli läbi. Asi korras. Sest tema oli läbi lugenud. Palvetamine on mul tavaliselt spontaanne, ma väga ei sunni ennast. See pole regulaarne, aga see on tihti.

Kaks intervjuueeritavat väljendasid otsesõnu raskusi piibli lugemisel:

M12: Jah, oli küll. Piiblit ma iga päev ei lugenud, mina ja lugemine ei ole sõbrad. Piiblit ma millegipärast ei suutnud lugeda. Mind palju asju selles ei huvitanud, nagu sugupuud. Palvetamist oli ikka. Ma üritasin, tegin endast nii palju, kui oskasin ja sain. Kuna ma pole lapsest saati olnud, siis see oli uus asi mulle ja ma ei osanud seda.

M14: Ühekorra oli piibli lugemine, paar lehte lugesin. Pole eriti lugeja.

M14 teistest vastustest selgub, et ta on väiksest saati palvetanud.

Üle pooltel intervjuueeritavatest oli koguduses käimise ajal igapäevane isiklik osadus. Mõned lugesid igapäevaselt piiblit piiblilugemiskalendri toel, kuid oli ka neid, kellele piiblilugemine üldse ei istunud. Palvetamist harrastasid siiski kõik. Ka Oksa uurimusest, mida on kajastatud töö II peatükis, selgus, et EEKBKL-i liikmetest loeb igapäevaselt ja iganädalaselt piiblit tunduvalt vähem inimesi kui palvetab.

Üleloomulikud kogemused

Ligi pooltel intervjueeritavatest oli erilisi kogemusi, mis neid ennast kõnetasid ja mida nad pidasid Jumala tööks ning kinnituseks Jumala olemasolust:

M3: Ma olen kogenud palvevastuseid ja Jumala ligiolu. Ma olen näinud oma elus imesid ja Jumala juhtimist väga konkreetselt. Mul on väga raske kahelda Jumala olemasolus. Imesid võiks olla rohkemgi, kui ma ise oleksin tulisem, ka praegu.

N15: On olnud. Ma käisin KUS-is 2001. Ei olnud teadlikult baptistidega eelnevalt kokku puutunud. Mõtlesin, mida peale gümnaasiumi edasi õppima minna. Inimesed survestasid mind igasugu mõtetega, et võiksid seda teha ja toda, aga mul oli vaimulik kriis. Palvetasin palju selle eest, et mis ma tegema peaks. Äkki siis tuli minu seest baptisti seminar. Ma siis guugeldasin ning leidsin selle. Vastuvõtukatsed olid läbi, aga helistasin ning ütlesin, et tahan väga tulla. Mind siis kutsuti kohale. Kui kolisin Tartusse ja inimestega tutvusin, siis sain pidevalt kinnitust, et see oli õige otsus.

N10: Mitte eriti. Ükskord palusin märki, kas korraldada 24tunnist palveülistus-teenistust. Ja siis ma palusin, et korstnast hakkaks suits teisele poole minema, (paus) ja siis hakkaski minema. (Naerab) See oli minu jaoks täitsa selline, et ... okei, väga huvitav. Ja ühe korra on olnud sellist valguse ja armastuse hästi suurt kogemust.

M14: Meil oli kodus üks loom, kes sai palve peale terveks. Ma arvan küll, et see oli Jumala töö.

Mitu intervjueeritavat olid kogenud erilist tunnet seoses ristimisega või päästepalve tegemisega:

M14: Ristimisega kaasnes siis üleloomulik rahutunne. Peale ristimist oli palju kergem olla, nagu südametunnistus oleks puhtaks saanud. Sain rahulikult olla.

N16: Ma tundsin peale ristimist endas väga suurt rahu. See on kindlasti väga hele mälestus, aga seda tunnet ei oskagi kirjeldada.

N20: See tunne, kui ma sain päästetud, see oli minu jaoks hästi eriline. Maailm oli hoopis teistsugune, valgem. Peale päästepalvet oli kõik nii puhas, nagu esimest korda näeks. Tegime päästepalve sõbrannaga samal päeval. Pärast jooksimet ringi ja meil oli nii palju energiat, aktiivsust ja nii hea tuju oli. Ma arvan, et see sama õhtu oligi selline

eriline, mis on mul hästi meeles, kuid järgmised päevad ma seda ereduse vahet ei teinud.

N7: Kui ma päästepalve tegin, oli mul väga hea tunne. Peale palvet tuli kindlus, kuidagi soe olek ja kergustunne. See võis olla väga selline emotsionaalne hetk ka muidugi. Ristimisel oli ka kergustunne ja rõõm.

Mitmed intervjueeritavad nägid korduvat üleloomulikkust oma igapäevaelus, mõni ka pärast kogudusest eemalejäämist:

M8: See, kuidas mina teenin. Ma tean, kuhu ma minema pean ja mis ma tegema pean, järsku. Õigel ajal õiges kohas olek.

M19: Ma olen terve elu tunnetanud, et minuga ei juhtu midagi. Mingi kaitse kogemine.

M11: Ikka on selliseid asju, mida mina ei suuda lahendada, kuid mis lahenevad iseenesest hiljem tagasi vaadates. Nagu inimlikult vaatan, et ei tulegi lahendust, kuid siis tuleb. Seda peaksingi üleloomulikuks Jumala sekkumiseks. Mõni aasta tagasi oli politseiga intsident, kus ületasin kiirust. Tuli lahendus sedasi, et kohus ei võtnud seda menetlemiselegi.

M1: Üsna palju. Eriline on juba see, kui palvetan ja see annab meelerahu. Ja seda võib pidada igapäevaseks.

Kui eelmistest näidetest on näha, et paljud intervjueeritavad näevad üleloomulikkust selles, mis on loomulik, siis kirjeldati ka erilisi kogemusi ja juhtumeid, mille üleloomulikkuses intervjueeritav kahtles:

M6: Ma ei kutsuks neid üleloomulikuks, aga kogemusi on kindlasti. Kui ma patusepalve tegin, tundsin soojust, aga noh, see pole üleloomulik, kui inimene tunneb, et on seest soe, eksole. Siis see tunne, et Jumal on toas. See on jällegi see tunne, nagu mida sa tunnend ka siis, kui.... näiteks ma olen tööl ja tunnen, et keegi on seal kardina taga, sest ma arvan, et kolleeg teeb seal tööd. Aga pärast tuleb välja, et ta oli hoopis ära läinud vahepeal. See ongi see, et minu tunnet oli võimalik petta, sest mul puudus info, et ta läks ära. Nii et ühesõnaga mul on kogemusi Jumalaga, jah, aga need ei ole üleloomulikud.

M4: Psüühilisi ja tundekogemusi on kindlasti palju olnud, kuid neid ma otseselt imedeks ei pea. Kunagi palvetasime poisi pärast, kellel hakkas pärast parem, kuid ise kahtlen, et ehk äkki ta mängis.

N7: Ega vist ei ole. (Pikk paus) Kuigi mäletan mingit olukorda, kus oleksin jäänud trammi alla, aga keegi oleks nagu öelnud, et ära mine. (Kahtlevalt) Ma ei tea, kas see oli minu enda alateadvus, et ma silmanurgast ikkagi nägin seda. Aga oli siuke tunne, nagu keegi oleks ära tõmmanud. (Paus) See on mul erksalt meeles, aga kas see oli üleloomulik, ma ei tea. (Kahtlevalt, ettevaatlikult) Kristlasena olles mõnikord palvetades mulle tundus, et Jumal räägib minuga. Kui ma palvetasin, siis ma sain vastuse või niimoodi, mida teha, ja kui ma selle järgi tegin, siis see vastuvõetud otsus oli hea. Aga võib-olla oli see minu enda sisehäääl.

N9: (Kiirelt) Vist mitte. (Väike paus) Ma vist arvasin mingi moment, et midagi oli ja ma arvan, et mõned olid, kus mulle tundus midagi. Mingid sellised hetked olid, ma olen jälle nagu unustanud ära need. Aga ma arvan, et mõned olid, paar-kolm äkki, kui mulle tundus, et oli. Aga nüüd ma olen tagasi seal, kus ma mõtlen, et me leiame igalt poolt igasuguseid seoseid. Aga midagi sellist, mida ma oskaksin sulle jutustada, et siis oli nii ja see kõik oli väga üleloomulik, siis seda ei ole olnud. Pigem vastus on ikkagi ei.

M12: Enda emotsiooni ja reaktsiooni – inimese keha on võimeline igasugust asja tegema. Sellised massihüpnosid on ju ka reaalne asi, kus inimesed arvavad, et on viirus ja tekivadki haiguse tunnused, kui tegelikult ei ole mitte midagi. Mul on muidugi emotsiooni olnud, aga see on ikka iga kord nii, et ma mõtlen, et see on ainult minu peas.

Kui mitmest vastustest ilmnes, et inimese erilised kogemused ei pruukinud talle anda kinnitust Jumala olemasolust, siis vähemalt ühest vastusest peegeldus sügav pettumus üleloomulike kogemuste puudumiste üle.

M12: (Kurvalt) Ei ole. Kõik need aastad ja ma pean lõppkokkuvõtteks ütlema, et ei ole. Ma ei ütle, et need on kuidagi raisatud aastad, aga aus vastus on, et ei ole. Olen kuulnud lugusid küll ja veel, aga just see ongi, et alati need on olnud lood sellest, mis mujal oli. Ja see on võib-olla minu asi, aga ma ei taha oma elu ja arvamist üles ehitada juttudel, mis keegi räägib, et nii seal oli. Miks alati räägitakse, mis kuskil oli. Las siis olla midagi, ma tahaks näha siis. Miks ma ei ole siis kunagi näinud? Ma ei ole ise mitte kunagi näinud midagi sellist, mis kvalifitseeruks üleloomulikkuse alla. Ausalt öeldes ma olen juttudest tüdinud. Et kõik, mis toimub, on kusagil mujal.

Pooled küsitletutest vastasid küsimusele „Kas Sul on Jumalaga erilisi, üleloomulikke kogemusi?“ esialgu eitavalt. Seitsme puhul neist oli küsimus tõlgendamises: nad kõik olid

siiski midagi kogenud, kuid ei tunnistanud seda tõeliseks. Kaks ülejäänut ei osanud midagi konkreetset välja tuua, kuid nad kumbki ei olnud kaotanud usku Jumalasse.

Üks intervjuueeritav ütles, et kõik on tõlgendamise küsimus ega soovinud ühtki konkreetset näidet seetõttu oma elust tuua.

9 intervjuueeritavat olid enda sõnul kogenud midagi üleloomulikku ning pidasid seda ka üleloomulikuks tagantjärele. Mitu intervjuueeritavat kogesid enda sõnul üleloomulikke kogemusi Jumalaga ka jätkuvalt.

Intervjuueeritavate vastuste põhjal isikliku osaduse ja üleloomulike kogemuste kohta võib järeldada, et nende puudumine ei olnud vähemalt suurema osa jaoks põhjus kogudusest eemalejäämiseks. Suuremal osal küsitletustest oli kirikus käimise ajal olemas isiklik usuelu ning enamik olid kogenud ka erilisi kogemusi Jumalaga. Need, kes ei olnud, polnud aga kaotanud usku Jumalasse.

3.1.3. Eemalejäämise põhjused

Eemalejäämise põhjuste teadasaamiseks küsis autor intervjuueeritavalt mitu küsimust. Kõige otsesem küsimus oli „Kas kogudusest eemalejäämiseks oli mingi tõukav põhjus? Milline?“. Lisaks uuris autor, kas intervjuueeritav on pannud usus kahtlema mõne inimese käitumine ning palus intervjuueeritaval kirjeldada nii kristlaste ja oma koguduse puudusi kui ka oma ideaalkogudust. Lisaküsimuste eesmärk oli jõuda põhjusteni, mida intervjuueeritav ise esile ei too ja mida ta ei ole võib-olla endalegi teadvustanud. Umbes veerand intervjuueeritavatest kordas oma vastuseid, suurema osa intervjuueeritavate puhul andsid need lisainfot. Mõnede intervjuueeritavate puhul jäi autoril aga tunne, et ta ei suutnudki välja selgitada nende eemaldumise tõelist põhjust. Eriti kehtib see autori kahe enda kogudusekaaslase puhul neljast.

Järgnevas tabelis on välja toodud iga intervjuueeritava kõik eemalejäämise põhjused, mida autor tema vastustest leidis ja järeldas. Tumedas kirjas on välja toodud põhjused, mis on saadud vastuseks otsesele küsimusele eemalejäämise kohta. Ülejäänud põhjused tulid välja lisaküsimuste vastustest. Lisaks on tabelis esitatud intervjuueeritava arusaam Jumalast.

Tabel 8. Intervjueeritavate eemalejäämise põhjused ja usk Jumalasse

Kood	Eemalejäämise põhjused	Arusaam Jumalast
M1	Usulised kahtlused , sõbrad kogudusest lahkunud, ajapuudus, huvipuudus, kolimine	Jumal on kõiksus isiksuses – kõikvõimas, kõikenägev ja -teadev. Isa, Poeg ja Püha Vaim
N2	Kolimine, pere, uskmatu abikaasa	Meie taevane Isa ja Jumal on see, kes näeb ja kuuleb kõik. Armastab tingimusteta
M3	Leiged kristlastest sõbrad, läbikukkumine , usulised kahtlused, töö, rahulolematuse jutlustega, ei saa koguduses olla siiras	Jumal on armastav Isa, kelle juurde ma saan igas olukorras pöörduda ja siiani ei ole mind kunagi tagasi lükanud
M4	Kolimine, pere, tööharu lõppemine, rahulolematuse jutlustega , enda mittevajalikuna tundmine, sügavate inimsuhete puudumine, usulised kahtlused, ei tunne, et jumalateenistus annaks piisavalt kasu	Muster, mis kordub. Maatriks ja keegi, kes maatriksi muudab
N5	Hukkamõist (suhtumine homoseksuaalidesse), liiga ranged põhimõtted , vähene avatus võõraste suhtes	Ma ei usu, et Jumal on 100% selline, mida piibel räägib
M6	Usulised kahtlused , kontrolliv juht, üleloomulike kogemuste puudumine	Ma ütleks, et kristlikku Jumalasse usun 100%-st 1 või 2 %, kuna ma ei saa öelda, et ma tean, et Jumalat ei ole olemas
N7	Kontrolliv juht, usulised kahtlused , koguduseliikmete ideid ei tunnustata	Pigem miski. Pigem on ta loodusjõud
M8	Silmakirjalikkus , koguduseliikmete ideid ei tunnustata, vandenõuteooriate levitamine koguduses, isikupära mitteaktsepteerimine, soovimatus koguduses käia, usulised kahtlused	Jumal on Püha, midagi suurt, võimast, head. Me ei suuda teda ette kujutada täismahus ja ka parimad ettekujutused ei ole pooltki teda
N9	Vastuolu enda sees, suutmatus uskuda , usulised kahtlused, ei saa koguduses olla siiras	Mulle meeldib uskuda, et midagi on, aga ma ei tea, kas on
N10	Kolimine , uskmatu abikaasa, hukkamõist (suhtumine homoseksuaalidesse), kogudusekaaslase ahistav käitumine, imede otsimine	Looja, kõige alus, Tema mõtetest me oleme tulnud. Ta on kõikvõimas
M11	Töö , mitesobiv ülistusestiil	Isik, kellega saab suhelda ja kes sekkub
M12	Soovimatus koguduses käia , suutmatus uskuda, Jeesuse mitteleidmine kogudusest, isiklike kogemuste puudumine, silmakirjalikkus, kaaskristlaste kohusetundetus, haigetsaamine	Ma ei tea, ma ei ole Teda kunagi leidnud
M13	Töö, koguduse korralduslik pool, ajapuudus	Jumal on kõigeväeline, Ta teab ja tunneb meie tugevusi, nõrkusi

M14	Kirikuvälised huvid , sõprade puudus koguduses, igavad teenistused	Võimas mees, kes suudab kõike head teha
N15	Inimese kõrvalejätmine, haigetsaamine , vähene avatus võõraste suhtes, konservatiivsus, liiga formaalsed suhted koguduses	Jumal on meie Isa
N16	Liiga ranged põhimõtted, hukkamõist (suhtumine homoseksuaalidesse), kogukonnatunde puudumine, inimese kõrvalejätmine, üksindustunne , kristlaseks saanutega ei tegelda piisavalt, silmakirjalikkus, usulised kahtlused	Minu arvates on Jumal keegi, kes kindlasti armastab kõiki inimesi, keda ta on loonud, kes ei põlga kedagi, kes on patustanud, vaid Jumal on andestav
N17	Väärtushinnangute muutumine, hukkamõist , koguduse konservatiivsus, usulised kahtlused, hukkamõist (suhtumine homoseksuaalidesse)	Isiku sarnane energia. Jumal on äkki suur ja võimas hing või vaim
M18	Töö , soovimatus koguduses käia, hukkamõistu tunne, räägitakse seljataga minust halba	Jumal on minu jaoks Isa
M19	Kolimine, pere , igavad teenistused, huvipuudus, palju kirikuväliseid huvisid, elukaaslane ei ole kristlane	Ma arvan, et need kõik kolm on olemas: Isa, Poeg ja Püha Vaim
N20	Kiusatused, kogudusejuhi ja mõnede liikmete materialistlikkus, sügavate inimsuhete puudumine, elukaaslane ei ole kristlane , seljataga rääkimine, mittekristlastest sõprade mõju, hukkamõist (suhtumine homoseksuaalidesse)	Looja. Armastav Isa. Kuskil kõrgel, kaugel, keegi hea

Tabelist on näha, et üheksal intervjuueeritaval on ühe põhjusena välja toodud `usulised kahtlused`. Tulbast `usk Jumalasse` selgub, et ühel puhul on see viinud täieliku uskmatuseni (nt M6), mõne puhul on intervjuueeritava arusaam Jumalast kahtlev (nt N9) ja paljudel juhtudel on usk Jumalasse säilinud (M1).

Järgnevas tabelis on autor kõik uuringus leitud põhjused (48 erinevat põhjust) rühmitanud samasuguse jaotuse järgi, nagu on jaotatud varasemate uuringute tulemused tabelis 3. Kattuvad põhjused varasemate uuringute tulemustega on märgitud tumedas kirjas (27 põhjust). Alla on joonitud need põhjused, mis esinevad ainult Eesti uuringute tulemustes.

Tabel 9. Eemalejäämise põhjused võrdluses varasemate uurimustega

Kogudus kui suhted	organisatsioon: juhtimine	Isikliku usueluga seotud põhjused	Kogudusevälised põhjused
Üksindustunne	<u>Rahulolematus jutlustega</u> (2)	Suutmatus uskuda (2)	<u>Kolimine</u> (5)
Sügavate inimsuhete puudumine (4)	Ei tunne, et jumalateenistus annaks piisavalt kasu	Isikliku kogemuse puudumine	Pere (3)
Kogukonnatunde puudumine	Igavad teenistused (2)	<u>Imede otsimine</u>	Töö (4)
Liiga formaalsed suhted	<u>Mittesobiv ülistuse stiil</u>	Vastuolu enda sees	<u>Ajapuudus</u> (2)
<u>Siiruse puudumine koguduses</u> (2)	Koguduse korralduslik pool	<u>Usulised kahtlused</u> (9)	Huvipuudus (2)
Seljataga rääkimine (2)	<u>Kristlaseks saanutega ei tegelda piisavalt</u>	Jeesuse mitteleidmine kogudusest	<u>Palju kirikuväliseid huvisid</u> (2)
<u>Koguduseliikmete silmakirjalikkus</u> (3)	<u>Mõnede tööharude lõppemine</u>	Väärtushinnangute muutumine	Leiged kristlastest sõbrad
Kaaskristlaste kohusetundetus	Enda mittevajali-kuna tundmine	Kiusatused	<u>Mittekristlastest sõprade mõju</u>
Hukkamõist (2)	<u>Inimese kõrvalejätmine</u> (2)	<u>Läbikukkumine</u>	<u>Elukaaslane ei ole kristlane</u> (5)
Hukkamõistev suhtumine homoseksuaalidesse (5)	Vähene avatus (2)	<u>Soovimatus koguduses käia</u> (3)	
Kogudusekaaslaste materialistlikkus	<u>Isikupära mitteaktsepteerimine</u>		
Kogudusekaaslase ahistav käitumine	<u>Koguduseliikmete ideid ei tunnustata</u> (2)		
<u>Haigetsaamine</u> (2)	Liiga ranged põhimõtted (2)		
	Konservatiivsus (2)		
	<u>Kontrolliv juht</u> (2)		
	Vandenõuteooriate levitamine koguduses		

Eelnenud tabeli põhjal võib välja tuua, et kõige sagedamini esinevateks põhjusteks on usulised kahtlused, suhe mittekristlasega, kolimine, sügavate inimsuhete puudumine, hukkamõistev suhtumine homoseksuaalidesse ja töö. Järgnevalt on autor käsitlenud intervjuueeritavate eemalejäämise põhjuseid pikemalt.

Koguduse kui organisatsiooniga seotud põhjused

Suurem osa koguduse kui organisatsiooniga seotud eemalejäämise põhjustest tulenevad inimsuhetest.

Neljal korral toodi välja lähedaste inimsuhete puudumine:

M14: Kui sõpru oleks kirikus rohkem, siis käiks rohkem.

Puudust tunti ka sellest, kui suhted jäid ainult kogudusse ja väljaspool ei suheldud:

N20: Samas oli ka see, et ühest küljest olid need suhted nii head, aga teisest küljest, kui vaatasin teisi kogudusi, siis teiste koguduste liikmed said ka vabal ajal kokku ja tegid asju, aga meie saime ainult kas teenistuse ajal kokku või kodugrupis. See ka, et kui sul on nii head suhted, siis võiks neid arendada, et saaks vabal ajal ka nende inimestega koos olla. Ma vaatan, kuidas nagu Risttee on ka vabal ajal hästi palju koos. Neil olid superhead suhted ja ei olnud ainult sellistel kindlatel päevadel.

Mitmele intervjuueeritavale olid suhted koguduses põhjustanud valu ja kaaskristlaste käitumine tekitanud küsimusi:

M18: Eks igal inimesel on mingid puudused, kristlaste juures teeb kõige rohkem haiget see, et kui ma läheks kirikusse, siis pooled võtavad sind rõõmuga vastu ja pooled hakkavad sind altkulmu vaatama. Ja kui sa oled sellise taustaga nagu mina, siis tahes-tahmata inimesed hakkavad rääkima sinust ja mitte just head. See teeb haiget. Ma olen vana elu maha matnud, aga paljud kristlased siiani kahtlevad minu usus. Kogudused on nii väiksed, tahes-tahmata jõuab info, mida minust räägitakse, minuni.

N16: Mõned liikmed olid natuke silmakirjalikud. Kui nad pühapäeval tegid pühaliku näo pähe, siis ma teadsin, et väljaspool kirikut nad on teised inimesed.

N7: Minu kogudus oli natuke silmakirjalik, näilik hoolivus, aga tegelikult inimesest ei hoolitud. Teatud inimeste poolt.

N20: Vahel tekkis selline klatšimine. Oli hetki, kus vaatasin, et ei tohiks olla kristlane selline. Kui võrdlen praegugi inimesi, kes on kirikus ja väljaspool kirikut sõbrad, et kuidas kristlased osad nii materiaalsed on. Ka see, kuidas kristlasest sõbranna käib klubis tantsimas ja hästi avatult.

N15: Kuna mul oli plaanis Pärnusse kolida, siis andsin sellest teada ning minuga enam ei arvestatud töötajana, kuigi mul oli veel pool aastat aega kolimiseni. Ma tundsin, et mul päris nii häid suhteid koguduses ei olnudki, nagu ma arvasin. Siis ei küsitud enam minu arvamust. Jäi selline tunne, et neil oli mind ainult töötajana vaja.

M12: Ma olen näinud rohkem kahepalgelisust ja tagarääkimist kirikuinimeste seas kui mujal. Minu arust inimesed ongi see pidur. Ma olen tahtnud ka öelda inimestele seda, kuid osad solvuvad.

Kolme intervjuueeritava jaoks tekitas küsimusi kogudusejuhi käitumine:

M6: Meie koguduses oli lõpu poole selline ebameeldiv asi, et pastor läks väga diktaatorlikuks. Arvan, et juba see on hea kogudus, kus juht ei kuritarvita oma positsiooni, kõik muu on juba lahendatav. Väikseid nagelemisi on nagunii, see on okei. Kuid see nagu viskas koguduseelule väga kaikaid kodaratesse, kui juhi poolt hakkasid suhted katki minema ja mingid tööd ei saanud tehtud. Pastori valimised tulid ja inimesed ei tahtnud, et pastor jätkaks, ja vastav tulemus tuli, kuid pastor vaidlustas selle. See oli ka üks viimaseid piiskasid, et wow, see ei ole normaalne. Kuidagi nad said uue pastori, aga ma täpselt ei mäleta kuidas.

N7: Minu jaoks said üheks tõukavaks põhjuseks kogudusest eemalejäämiseks koguduseliikmete suhted pastori ja pastori naisega. See pani mind mõtlema, miks ma selles kirikus olen üldse ja siis mingi hetk murendas kogu selle maailma minu jaoks. See oli selline tõukav põhjus. Idee oli selles koguduses pastorile olulisem kui inimesed. Pastor oli justkui korralik kristlane: uskus piiblist ja käitus vastavalt sellele, aga see tulemus sellest oli inimestele väga halb. Ta ei kuulnud inimesi ära ega kohaldanud reegleid inimestele. Enne, kui ta inimese ära kuulas, hakkas ta resoluutselt arvamust avaldama ning ärgitas kogudust ka nii mõtlema, nagu tema mõtles.

N20: Ühtehoidmist ei olnud nii palju, kui mõned koguduseliikmed oleks tahtnud ning otsused olid ka seal rohkem firmalaadsed, mitte koguduse jaoks olulised. Mingid otsused olid sellised, mida kogudus ei peaks tegema, vaid pigem sellised, nagu teeks mingi firma juht. Kogudus ei tohiks olla nagu organisatsioon, vaid nagu ühtehoidev perekond.

Koguduse puudustena mainiti kapseldumist ja konservatiivsust:

N15: Ilmselt oli ka üks põhjus eemalejäämiseks see, et see oli üsna konservatiivne kogudus. Kui jõudsin 20 minutit pühapäeval enne kohale, siis oli juba nii tõsine kõik ja vaikne ning oodati, millal teenistus algab. Ma oleksin tahtnud suhelda. /.../ kogudus oligi minu jaoks liiga konservatiivne ja olekski aeg edasi minna. See ei olnud momentaalne otsus, vaid sujuv eemalejäämine.

N15: Kodugrupid olid pikka aega koos käinud ning enam ei tahtnud uusi endale juurde võtta, sest neil olevat nii mõnus olla koos tuttavatega.

M12: Need jutlused: minge kõike maailma. Tegelikult ei käida ju ja ei tehta midagi ja ei olda eriti. Lõppkokkuvõtteks jääbki mulje, et me käime iga pühapäev ja meil on siin hea olla, kuid jutlused on sellised, kus lähme ja teeme ja oleme.

M11: See, mida muu maailm nägi, oli see, mida me ei teinud. Oleks palju parem välja lasta paista seda, mida kristlane teeb.

Mitmete intervjuueeritavate jaoks põhjustas kogudusest eemaldumist kristlaste suhtumine homoseksuaalidesse:

N10: Arvan, et inimesel on erinevad eelsoodumused ja see on inimese enda asi. Ma pooldan seda, et riik reguleeriks geide suhteid. Kooseluseadus aitaks neid riigi poolt. Väga paljud geid tunnevad, et see on nende identiteedi osa ning nad saavad aru, et gei kui inimene on vale. Kristlased on kohati väga ebatolerantsed. SA Perekonna Kaitseks on teinud justkui kristlastest ebatolerantsed, naisepeksjad.

N17: Minu jaoks ei ole loogiline, mida vahel kristlased teevad. Kristlaste arusaam, et kõiki tuleb aktsepteerida, siis miks on nad agressiivsed homoseksuaalide vastu.

N5: Kui kristlased olid kooseluseaduse vastu, siis mina tundsin, et mina ei taha nende hulgas olla, kes geidesse nii halvasti suhtuvad. Kui palju nad vihkamist läbi selle ühiskonda üldse külvasid.

Koguduse probleemina nähti ka igavaid teenistusi:

M19: Minu viga on ka see, et ma lihtsalt jään magama pingi peal. Kui ta on monotoonne klassitund, siis mina jään magama. Peaks olema kõitev. Nagu Tõnis Niinemetsa teater, mis on kaasahaarav. Monoloogi piiblist on raske jälgida.

Samuti seda, et vanade olijatega ei tegelda:

N16: Ma arvan, et minu arust on see suur probleem, et pannakse rõhku rohkem uutele inimestele. See on kindlasti minu jaoks suur miinus.

Mitmel intervjuueeritaval oli etteheiteid jutluste osas:

M3: Toona, kui ma käisin, siis tundsin, et meil on puudu jutlusest õpetlikku poolt ja need on kuivad. Kuivad seetõttu, et on tunne, et keegi räägib ees pühasid sõnu, kuid jutlus ei ole praktiline ja kohati jäi mulje, et miks nad seda räägivad, kas kohusetundest. Igatseksin Osvald Tärgi jutlusi. Kohati tundsin, et võiksin ise paremini teha. Meie koguduses on see nõrk koht, et meil pole sellist õpetlikku Jumala sõna selgitamist, need jäid pinnapealseks.

M4: Innustatakse tundelisust ja usulist hürdust. Pekstakse vahtu. Sealjuures jäetakse unarusse kriitiline mõtlemine ja analüüs. Kui seda on liiga palju koos, siis ühel hetkel tekib väsimus. Kogudus peab arvestama, et usklik kasvab. Kristluse nõrgim pool on igapäevane hall argipäev. Palju ikka jõuad kogu aeg kellegi monotoonset jutuvada kuulata.

Probleemina nähti ka seda, kui koguduses ei tunnustata võrdselt kõikide mõtteid:

M8: Koguduse hoiak või keskkond peaks muutuma. Näiteks, et nende inimeste arvamused oleksid ka austatud, kes ei ole kristlikest peredest, aga ise on kristlased. Et arvestada mõttega, et võtta kuulda ja läbi sünteesida pakkumised.

Mõned intervjuueeritavad mainisid hirmu hukkamõistu ees:

N17: Ma kardan, et mu sõbrad kirikust mõistavad mind hukka.

Mõni inimene tundis ennast koguduses ebavajalikuna:

M4: Osutusin ebavajalikuks mutrikeseks suure masinavärgi töös. Ühesõnaga peaksin tundma end vajalikuna. Et ei istuks seal niisama ja molutaks.

Ühel intervjuueeritaval oli koguduses käies väga eripärane lugu, mis teda ehmatas ja ka kogudusetööst natuke tagasi tõmbas:

N10: Mul oli selline negatiivne kogemus, mis haakus ärakolimise ajaga. Mul tekkis suhe mitte kristlasega. Aga sel ajal oli meil kogudusse tulnud uus inimene ja me üritasime teda omaks võtta. See, kes kogudusse tuli, kui ta sai teada, et mul on suhe, hakkas mind

ahistama. Hakkas sõimama, ta oli ebastabiilne. Saatis sõnumeid, jättis kingitusi ja selline arusaamatu. Hakkasin oma turvalisuses kahtlema. Mingi hetk pastor rääkis temaga ning ta sõitis Norra ära ning sai Jumalalt ilmutuse, et mina olen Jumala poolt määratud naine talle. Tagasi tulles ilmus ta ukse taha mulle ning ootasingi ärakolimist, /.../ elasin ka üksi. Ahistamine ei lõppenud ka kolimisega, kolisin ema juurde. Ta ilmus ka sinna. Ta meilide, Facebooki ja telefonidega ahistas. Ma ei kahelnud Jumalas tema pärast, aga ma arvan, et tõmbusin kõiges tagasi ja see kogemus tegi mind palju ettevaatlikumaks ning kinnisemaks.

Suur osa põhjuseid, miks inimesed olid eemale jäänud, olid seotud koguduseliikmete või juhi suhtumisega nii inimestesse koguduse sees kui ka väljaspool. Intervjuude vastustest paistab välja, et inimesed igatsevad tähenduslikke suhteid ja kogukonnatunnet. Samuti igatsetakse siirust ja väiksemat vastandumist mitte kristlastele.

Isikliku usueluga seotud põhjused

Ligi pooltel intervjuueeritavatest olid koguduses käimise jooksul tekkinud usulised kahtlused:

N7: Mul tekkis küsimus, miks mõnikord juhtuvad pahad asjad heade inimestega. Samuti tundus mulle, et ma ei saa palvetele selliseid vastuseid nagu teised. Otsisin küll vastust esimesele küsimusele, aga ei saanud kunagi ammendavat vastust.

M1: Küsimusi tekkis palju ja need püstituvad endiselt, näiteks mis on inimeste kannatuste õigustuseks ja nii edasi. Vastuseid otsisin erinevate koguduste pastoritelt ja lugesin ka materjale. Sellist vastust, mis mind oleks vankumatuks kallutanud, ei ole saanud. Need on need küsimused, mis panevad vankuma.

Mitmel intervjuueeritaval tekkis konflikt koguduse ja enda väärtuste vahel:

N16: Minu teatud vaated ei ole päri kristlike vaadetega. Näiteks kirik ei tolereeri alkoholi. Üks vaade, millest julgen rääkida, on see, et minu kogudus ja kristlik maailm ei vaata positiivselt homoseksuaalsusele. Ma sain kooseluseaduse teema ajal halva kogemuse, kui minu enda koguduses läks nii palju inimesi tänavale protestima kooseluseaduse vastu. See ei ole peamine põhjus. Siis ma hakkasin natuke viltu vaatama ja minu jaoks oli liig nagu. Abielueelne kooselu on minu arust täiesti OK ja ka seks. Näiteks minu vanemad ei ole abielus, kuid on elanud koos 24 aastat ja minu arust see ei ole imelik, kui kaks inimest soovivad koos elada ja lapsi saada.

N17: Minu jaoks ei olnud kristlased piisavalt tolerantsed. Ma tundsin end veidi teistmoodi, minu vaated ei olnud kogu aeg ühesugused, need olid muutumas ajas. Ma ei näinud enam põhjust sinna minemiseks ning ma ka kolisin ära. Praegu olen nii kaua eemal olnud, et ei ole ka julgust minna. Mida vanemaks ma sain, seda tugevamaks läksid minu mõtted.

N5: Kui ma Austraalias võrdlesin sealset usuelu Eestiga, siis seal oli see loomulik kiriku osa, kus kirikuinimesed käisid ka reede õhtul baaris õlut joomas. Mu elu oli seal nii mõnus ja loomulik. Eestis oli kuidagi kurb kristlane olla, kuna siin sa oled ka nagu maailmast ära lõigatud. Mulle ei mahu pähe, miks kristlane ei või tantsida. Eestis on see väga must-valge, kui sa tahad olla kristlane. Kui ma tulin Austraaliast tagasi, siis ma tundsin, et ma ei tahaks end nii ära lõigata muust elust ja tahaks muud elu ka elada.

Ühel intervjuueeritaval tekkis koguduses käies vastuolu enda sees:

N9: See, miks ma toona sinna läksin, ma olin üksi ja meeleheitel, kuid enam ma ei ole ning ma ei tea, miks ma peaks sinna tagasi minema. Kui mul on tunne, et ma pole siiras, siis ma ei lähe sinna. Praegu olen jõudnud sinna, kus inimesed ei ole minu jaoks nii olulised. Kõigepealt tuleb endast aru saada.

Kaks intervjuueeritavat tõid välja, et nende elus olid kiusatused, mis viisid kogudusest eemale:

M3: Soomes näiteks hakkasin suitsetama ja alkoholi tarbima rohkem ning tundsin, et pean koguduses varjama end sellisena, nagu ma olen, ropendan. Tundus, et see on ebamugav minu jaoks ja ma ei taha teeselda ja koguduses käimine muutus mulle tüütuks ja koormaks. Tüütuks muutus see, et pean olema korralik ja ma ei saa tunda end seal vabana ning see teesklemine on tüütu.

N20: Mingil määral välismaailm tundus nii huvitav, põnev, alkohol ja peod, kõik selline asi ka, ma arvan. Teismelise ea põhiasjad.

Üks intervjuueeritav oleks igatsenud koguduses näha rohkem imesid:

M3: Võiks toimuda tervenemised tihedamini, et inimesed ei peaks nõidade juures käima. Kus Jumala vägi liigub rohkem. /.../ liigub ka, aga ütleks 50%. Kuju ja vorm on olemas. Kogudus töötab, kuid ei tööta nii efektiivselt, kui võiks.

Suur osa inimese usuelu põhjustest olid usulised kahtlused, mis olid inimestele erineva mõjuga ning paljudel neist ei paista see olevat peamine eemalejäämise põhjus. Mitmes

intervjueeritavas põhjustas kogudusest eemalejäämist jutluste ebapraktilisus ja kiriku põhimõtete rangus. Tugevat mõju avaldas aga see, kui intervjueeritaval oli vastuolu enda sees, kui ta tundis, et ta ei saa olla siiras kogudusse minnes.

Kogudusevälised põhjused

Üks sagedamini esinenud põhjuseid siin rühmas oli kolimine, millega kaasnes alati ka muid põhjuseid. Kõigil kolinutel olid mõneti erinevad põhjused, miks nad uues elukohas mõne teise kogudusega pole liitunud, korduv põhjus oli suhe mittekristlasega:

N15: Kui ma siia kolisin, siis alguses ma kohe ei hakanud käima ja siis tekkisid teistsugused harjumused ja teistsugused seltskonnad. Mõned kogudused mulle ka konkreetselt ei meeldi, aga teiste puhul ei olegi konkreetselt ühtegi sellist põhjust.

N2: See on minu enda valik. Olen käinud Tartu kogudustes, kuid pole nendega liitunud ja pole vajalikuks pidanud. (Autori märkus: N2 abikaasa ei ole kristlane)

N10: Olen mõelnud luteri koguduse peale, mis on siinkandis olemas. Mul on natuke see probleem, et koguduse pastor on minu patsient. Aktiivselt on ka teisigi, aga seetõttu ka tema pere on minu patisendid ning nad ei vaktsineeri. Aga mina pean vaktsiini vajalikuks. See on aga minus vastumeelsust tekitanud. /.../ on olemas ka nelipühi koguduse filiaal, kuhu ma pole sattunud. Kohila kogudus ei ole ka väga kaugel. Ma arvan, et mulle peavad tekkima inimesed. Mul abikaasa ei ole kristlane. See oleks üks asi, mida ma teeks tõenäoliselt mitte temaga koos, aga ma vajaks inimesi, kellega mul oleks seal suhelda.

M19: Kui peret kaasaks, siis oleks mõeldavam, aga üksi minna ei ole lihtne. Lapsed ja naine ei taha tulla.

Mitu korda mainitud põhjus kogudusest eemalejäämiseks olid muud huvid ja kohustused:

M19: Kuna praegu olen rohkem keskendunud hobidele, nii-öelda maistele asjadele. Igasugused Kaitseliidud ja vabatahtlikud päästed, need võtavad aja ära.

M14: Mul olid muud mõtted peas. Hakkasin muust huvituma. Mõtlesin, et mida ma hakkam tegema, kui kooli lõpetan. Praegu on peaasi, et lõpetaksin üheksanda klassi.

Üks sagedamini mainitud põhjuseid, mis varasemate uuringute tulemustest välja ei tulnud, on töö:

M18: Ma hakkasin pidevalt pühapäeviti tööl olema. Kui juba paar pühapäeva ei ole läinud kirikusse, siis kolmas pühapäev on juba raske minna kirikusse.

Inimese kogudusest eemalejäämist võivad mõjutada põhjused, mis ei ole otseselt seotud ei kogudusega ega inimese usuga Jumalasse. Inimest võivad kogudusest eemale viia elumuutused, nagu kolimine, töö, abiellumine ja suhte loomine mittekristlasega.

3.1.4. Tagasivõitmise võimalused

Et teada saada, millised võimalused võiksid kogudustel olla oma eemalejäänud liikmete tagasivõitmiseks, küsis autor intervjueeritavatel kaks küsimust: „Mida kogudus saaks teha, et Sind kogudusse tagasi võita?“ ja „Juhul, kui Sa oma suhteid kogudusega uuendad, siis mis põhjusel?“ Lisaks järeltas autor vastuseid sellele küsimusele lisaküsimustest, mis uurisid intervjueeritavatel, milline on nende arvates ideaalne kogudus ja kui sarnane nende kogudus oli ideaalsele, ning uuris, mis on kristlaste ja intervjueeritava koguduse peamised puudused.

Mitmed intervjueeritavad tõid välja tegevusi, mida kogudused saaksid ette võtta nendes huvi äratamiseks:

M13: Kui on mingi huvipakkuv üritus, siis saaksin aja vabaks teha.

M3: Raske öelda. Midagi saab alati teha meeldivamaks, rohkem sööki. Mingisuguseid üritusi võiks kogudusega teha, näiteks filmiõhtu, sport, ülistusõhtu või palvekoosolek.

M11: Võib-olla mingid üritused koguduse raamidest väljaspool. Ma saaksin ka aidata omalt poolt bussidega.

Mõni intervjueeritav tõi ühe võimalusena välja selle, kui keegi teda kaasa haaraks:

N2: Võib-olla annab ka see tõuke, kui keegi võtab natist kinni ning ütleb, et nüüd oled sa siin. Et haarataks mind kinni koguduses. Praegu ei tunne end nii väga vajalikuna kohalikus koguduses.

M4: ...või siis helistama ja andma kuidagi märku, et neil on mu teeneid hirmsasti vaja või midagi sellist.

Pooled intervjueeritavad märkisid, et neid tõmbaks kogudusse sõprussuhted:

M12: Need tegevused ei olegi need, mis tõmbavad. Pigem suhted on need, mis minu arust on olulised.

N16: Suurem roll oli nendel lähedastel inimestel, kellega ma koguduses suhtlesin. Ma käisin ikka peamiselt sõprade pärast. Kui kogudus teeb lauamänguõhtu ja ma olen sellest teadlik ja mul on võimalik ja mugav minna ning kui on neid inimesi minemas, kellega ma tean, et ma tõesti suhtleks, siis ma läheks.

M1: Kõige rohkem aitab palve. Mõjus oleks ka see, kui mul oleks säilinud suurem sotsiaalne võrgustik koguduses.

Mõni intervjueeritav tõi välja, et talle pakuks huvi, kui toimuksid avatud vestlusõhtud erinevatel teemadel:

N7: Avatud vestlustega õhtud tõmbaks lähemale küll, see oleks kindlasti, mis mõjuks – hästi avatud õhkkond. Mulle meeldiks psühholoogiast rääkida ja esitada teadusalaseid küsimusi. Sõltub ka väga sellest, kes seal kohal on ja kas inimene saab vastata nendele küsimustele. Arutada ka inimeste käitumisi ühiskonnas.

Kaks intervjueeritavat on toonud välja, et abiks võiks olla see, kui kogudus otsiks nendega kontakti mingil viisil:

N16: Kui sa näed, et keegi enam nii ei käi kirikus, nagu enne käis. Võib-olla peaks selle inimesega otsima kontakti ja rääkima temaga. Aitama seda inimest. Minu arust oleks oluline selle inimesega rääkida ja panustada temasse.

Mõnede intervjueeritavate vastustest selgub, et nad oleksid huvitatud oma kogudusse minemisest juhul, kui seal midagi muutuks:

N7: Mulle meeldiks ka, kui oleks ka aktiivsem ühiskonnas ja aitaks sotsiaalselt abivajavaid inimesi. Meie kogudus küll aitas, aga vähe aitas. Liiga palju oli muid asju. Mulle meeldiks kui kogudus oleks väljapoole suunatud rohkem. Jeesuse õpetus oleks põhiline, kuid ei oleks liigalt sõna-sõnalt võtmist piiblit.

Ligi pooled intervjueeritavatest tõid välja kogudusse tagasitoojana sisemised või isikliku elu põhjused, mida kogudus ei saa mõjutada:

M11: Eks ma pean ikka ise sealt uksest sisse tulema. Enda jaoks asjad paika panema. Reeglid, ma usun, on paigas mul nagoonii, kuid ma ei ole täitnud neid. Ega kiriku uksest sisseastumist ja käimist ei saa võtta ainult kombetäitmise pärast.

N17: Pigem tahaksin sellist uut algust ja tahaksin, et keegi ei sekkuks minu ellu. Ma ei tahaks, et keegi teine sekkuks minu suhtesse Jumalaga. Ilmselt mingi elu kriis. Ma usun, et Jumalal on plaan minu jaoks. Võib-olla kitsas kohas läheksin kogudusse tagasi.

M1: Põhjus tagasitulemiseks võiks olla selgus iseendas ja kavatsus teenida edaspidi Jumalat jäägitult ilma kõhklusteta küsimustes.

M3: Jumal oleks see põhjus. Igatsus Jumala järgi ja tema tahte järgimise järgi. Kristlaseset naine.

N9: Võib-olla ma ühel hetkel tunnen, et hoopis seal on mingid vastused ja siis ma ei välista seda, et ma lähen tagasi. Aga see peab tulema minu seest, keegi teine ei saa mind mõjutada.

N16: See põhjus võiks olla pigem Jumal. Kui ma tahaksin rohkem oma suhtesse Jumalaga panustada, siis hakkaksin kogudusega rohkem läbi käima. Ma olen kindlasti palju kaugemaks jäänud. Ma ei oska seda suhet taas elustada ning ei tunne suurt vajadust sinna panustada. Kuid kui ma läheksin, siis sellepärast, et panustada rohkem Jumalaga suhtesse. Ma ei tunne Jumala kohalolu enda elus enam niipalju.

M18: Ma ei usugi, et kogudus midagi teha saaks, et mind tagasi meelitada. Pigem peab ikka ise tahtmine olema. Sest tahes-tahtmata tuleb janu tagasi koguduse järgi.

Üks intervjueeritav ei osanud tuua välja ühtegi mõjutegurit, mida kogudus tema puhul saaks kasutada, ega toonud ka välja ühtegi sisemist põhjust, mis teda kogudusse tagasi viiks.

Intervjueeritavate vastustest selgub, et kogudusel on üht-teist võimalik siiski teha eemalejäänute tagasivõitmiseks. Kõige lihtsam viis on kontakti võtmine ja info jagamine. Ka uued algatused võivad pakkuda huvi neile, kes on kaua eemal olnud. Sageli toodi välja, et kogudusse naasmine eeldaks intervjueeritavalt sisemist muutust.

3.1.5. Elu pärast kogudust

Kuidas on suhe Jumalaga muutunud kogudusest eemal olles

Autor küsis intervjuueeritavateelt, kuidas on nende suhe Jumalaga kogudusest eemal olles muutunud.

Üle poole intervjuueeritavatest ütlesid, et nende suhe Jumalaga on muutunud nõrgemaks, samuti varjatumaks:

N2: Ei ole enam avalikus väljundis, kuid see on minu sees. Ei ole igapäevavaselt kirikus, aga aegajalt siiski. Piibli lugemine ja palveelu ei ole enam igapäevane, pigem on see vajaduspõhine. Kuulan raadio 7 ja otsin erinevatest tekstidest abi.

M11: See on mitmetahuline. Palveelu on vähenenud ja piibli lugemine ka. Selline otsene kontakt Jumalaga on vähenenud, kuid kukla taga see, mis on olnud ja on, see ei kao kuhugi. Minul haaras töö põhiosa ajast. Kõike muud on võimalik juurde saada, aga mitte aega.

M18: Eks ta mingil määral kindlasti on muutunud. Piibli lugemist ei saa öelda, et vähem, aga palvetamine ja teistele rääkimine on palju väiksem. Kogudusest eemal olemine võtab julguse ära teistele rääkida.

M19: Harvemaks on jäänud piibli lugemist ja palvetamist. Piibel on kodus aukohapeal.

Seitse intervjuueeritavat olid hakanud tunduvalt vähem lugema piiblit, või üldse mitte. Palvetamist jätkati piiblilugemisest rohkem:

N10: Siis ma ikkagi lugesin aktiivselt piiblit, palvetasin, laulsin, käisin kodugrupis. Praegu väga harva võtan piibli kätte ja veidi tihedamini palvetan. Algul käisin nelipühis Tallinnas, kuid ei jäänud sinna pidama. Ei tekkinud oma tunnet. Jumalast olen siiski kaugeks jäänud. See on osaliselt ka seotud sellega, et ei suhtle kristlastega. Tookord oligi ainult kristlastega see ringkond.

M3: Ma palvetan vähem. Praktiliselt ei loe piiblit või harva. Ma palvetan ikka ja Jumala ette lähen ikka. Ma lähen ikka Tema ette nagu laps ja räägin. Koguduses praktiliselt ei käi, harva, harva. Palvetan ka harvemini. Mul ei ole seda kompleksi, et Jumal ei ole valmis minuga suhtlema, usun, et kui olen avatud, siis ka Jumal on avatud.

N17: Ma ei palveta enam nii palju. Ma ütleks, et suhe ei ole muutunud. Ma olen lihtsalt veidi eemal sellest. Ei ole ka koos palveid kellegi teisega. Kord kuus üritan ikka rääkida Jumalaga. Piiblit ei ole peaaegu üldse enam lugenud.

N15: On kindlasti muutunud. See ei ole süstemaatiline enam mingis mõttes. Ei ole kindlaid pidepunkte, mis meelde tuletaks piibli lugemist, praegu on tunde peale. Jumalaga suhe on kaugemaks jäänud.

M1: Ma ei ole osaduses nii nagu varem. Minu osadus piirdub pideva palvetamisega ja Jumalale, sealhulgas Pühale Vaimule ning Jeesusele ja tema elukäigule mõtlemisega.

M4: Palved on jäänud lühemaks. Ma ei suhtle Jumalaga ainult läbi piiblitekstide. Kui piiblitekstidega kokku puutun, siis suhtun kriitilisemalt kui varem. Praegu enam ei loe ja pole seda tükk aega ka teinud. Aeg-ajalt meenuvad kirjakohtad.

N5: Vähem aktiivseks kindlasti. Kui see teema pidevalt muude asjadega ees ei ole. Palvetan ikka, aga piiblit ei loe.

Seitse intervjuueeritavat ütlesid, et nende suhe Jumalaga on praeguseks olematu, mõnel juhul seetõttu, et usk Jumalasse on kadunud:

M6: Muutunud on see, et ma enam ei usu Jumalat. Suhe Jumalaga puudub. Minu arvates puudub ka see isik, kellega see suhe oleks. Siin ei ole küsimus sellest, et seda suhet uuesti nagu lõkkele puhuda.

N7: Ma usun Jumalat, aga ma ei usu sellisel moel, nagu vanasti uskusin. Arvan, et ta on teistsugune. Ma ei palveta, vanasti palvetasin igal õhtul. Ma ei saa öelda, et enam usuks kristlikku Jumalasse.

M12: Eks ta ikka on muutunud. Ma ei ole kunagi selline tulihingeline olnud. Ilmselt sellepärast, et ma pole väiksest saati, vaid tulin mingil hetkel juurde. Mul ei ole olulist versta posti olnud, kus ma tunneks, et ma olen väga kristlik. Nüüd on ta täitsa kuidagi ära jäänud.

M13: Pole peale kogudusest eemalejäämist palvetanud ega ka piiblit lugenud. Huvi Jumala vastu on soiku jäänud.

M14: Praegu ma enam ei ole üldse palvetanud. Praegu enam ei ole mõelnudki Jumala peale. Mõnikord on olnud tunne, et tahaks ikka kogudusse tulla, aga mõtlen, et ikka ei lähe ka.

N20: Seda suhet enam väga ei ole. Usun ikka, et Jumal on olemas. Praegu ma üldse ei palveta ja pigem olen väga eemal Jumalast ja kogudusest ka.

N9: Ma olen tagasi seal, kus ma ütlen, et mina ei tea, kas Jumal on olemas. Mul on olnud küll hiljaaegu kaks olukorda, kui ma olen siiralt palvetanud. Kui mu vanaema suri, siis mul tekkis küsimus, et mis temast saab ja siis ma palusin, et ta läheks kuhugi ilusasse paika. Kui mu isal avastati hiljaaegu raske haigus, siis ma ka palusin. Muidu ma ei palveta üldse.

Kaks intervjuueeritavat tõid oma suhtes Jumalaga välja positiivseid muutusi:

M8: Ausamaks on muutunud ja areng ikka jätkub Jumalaga suhtes.

N16: Minu suhe Jumalaga on muutunud isiklikumaks. Kirikus rõhutatakse hästi palju seda, et inimesed peaksid toetama üksteist palves ja koos piiblilugemine on hea ja teenistusel käimine. Selle kahe aasta jooksul on aga suhe muutunud isiklikumaks. Ma ei toetu enam nii palju kodugrupijuhile piiblilugemises. Praegu enne magamaminekut ma palvetan, siis kui ma tunnen, et tahan Jumalat tänada, või mul on murekohad. Minu suhe on Jumalaga jäänud palju kaugemaks. Ma kirikus käimise ajal rääkisin Jumalaga palju tihemini, kuid praegu on palju isiklikum.

Enne kogudusest eemalejäämist praktiseerisid isiklikku usuelu kõik intervjuueeritavad. 18 tegid seda vähemalt periooditi ka regulaarselt, kusjuures pooled neist lugesid piiblit iga päev ja palvetasid sageli. Pärast eemalejäämist ei praktiseerinud seitse intervjuueeritavat isiklikku usuelu enam üldse. 12 intervjuueeritava piiblilugemine ja palvetamine olid jäänud harvemaks ja ühe intervjuueeritava (M8) usuelu oli spontaanne nagu enne, aga ta ise hindas oma suhet Jumalaga ausamaks kui varem.

Intervjuueeritavate viimane kirikukülastus

Autor tundis huvi, millal intervjuueeritavad viimati mõnda kirikut külastasid, et teada saada, kas intervjuueeritavad hoiavad kogudustest täiesti eemale või on neil mingi huvi siiski säilinud.

Mõned intervjuueeritavad olid pärast kogudusest eemalejäämist oma kogudust üle pika aja külastanud ning tundsid end seal hästi:

M3: Jah, käisin noortekal. Läksin peale tööd ja mulle tundus, et pole paremat teha ning läksin. Tundsin natuke hirmu, kerge rõhumistunne oli rinnus. Kartsin, et mõned

inimesed hakkavad süüdistama või süüdistavate pilkudega suhtuma ja ma pean äkki aru andma. Aga tundsin end ka hästi, et sain suhelda inimestega, keda ma juba varem olen tundnud kirikus ja kes on mulle armsad ning väga meeldis üle pika aja neid näha. Kogemus oli positiivne, kuid minna oli ebamugav. Mulle meeldis, et sain inimestega rääkida.

N2: Jah, Tartu Kolgata. 2017. aasta jõuludel viimati, jõulude puhul. Tunne oli väga mõnus ja selline hea õhkkond. Kuigi vahel on mingite selliste üleskutsetega üsna jõuline väljääitlemine. Tekkis ka surve tunne, kui kutsuti mittekirstlasi andma oma elu Jumalale. Oma kirikus käisin 2017. aasta suvel, kus oli ka mõnus tunne, ning me isegi laulsime seal kooris.

Mitmed, kes käisid oma koguduses või mõnes teises kirikus, tundsid end kirikus teisiti, kui nad vanasti olid tundnud:

M12: Viimati käisin oma koguduses umbes kuu aega tagasi. Ma mingil määral distantseerusin teistest ja olin pigem pealtvaataja rollis. Ma ei läinud sinna enam osa võtma, et seal olla kaasas. Lihtsalt käisin.

N16: Viimane kord oli Toompea nelipühi, äkki oktoober või november. Noortekonverents. Kui tulin välismaalt tagasi ja septembris läksin kohvikusse tööle, siis minu juhendaja kohvikus oli nelipühist ning tema kutsus mind ning sinna pidid tulema ka mõned minu sõbrad. See oli väga huvitav. Ma panin tähele, et ei tundnud ülistuse ajal end enam nii mugavalt. Vanasti mulle meeldisid ülistusõhtud, kuid nüüd ma ei tundnud end enam osana sellest. Kogesin, et olen natuke eemale kasvanud. UK jutlustaja jutt oli huvitav ja ma olin tugevalt kaasatud jutlusesse. Muidu oli mul seal imelik olla, eriti, kui nägin oma koguduse inimesi, kellega ei ole suhelnud.

Oli ka üsna mitmeid, kes olid külastanud luteri kirikut ning mõni ka korduvalt:

M4: Oleme käinud aeg-ajalt Tartus Pauluse koguduses. Hakkasime ristivanemateks ja muidu ka huvi pärast. Tunded? Tundeid ma isiklikult väga seal otsimas ei käi, pigem püüan neid vältida, et pea selge püsiks. Vahest tunnen, et voh õige jutt nagu, siis jälle, et nujah, jutuks hea küll, papi, aga katsu ise tavainimese elu elada. Sellega ma ei pea silmas seda, et papi elu oleks kuidagi lihtsam. Samas mul endal ei tule pähegi ronida kuhugi kõrgemale alusele ja hakata kõigile seletama, et kunsti ja kujunduse jumal kutsub teid iga päev joonistama.

N9: Jõulude ajal käisin Rakvere luteri kirikus, kus mind lapsena ristiti. Väga tore oli. Jõuludel võiks ikka korra kirikus käia.

Mõned intervjuueeritavad külastasid kirikut kui turistid:

M19: Sattusin Ruhnu kirikusse paar päeva tagasi ekskursioonile.

M11: Lihtsalt uksest sisse astusin äkki Amsterdamis 2017. aasta novembris ja ka millalgi Saaremaal. Sel aastal käisin Olevistes, astudes lihtsalt korra sisse.

Kõik peale ühe intervjuueeritava on pärast kogudusest eemalejäämist külastanud kas oma kogudust või mõnda teist kogudust/kirikut. M3-e vastusest tuli välja ka see, et raske oli minna oma koguduse üritusele, sest ta kartis, et teised suhtuvad temasse hukkamõistvalt, kuid sai hoopis meeldiva kogemuse.

Soov oma kogudusse naasta

Autor küsis intervjuueeritavatelt, kas nad, soovides oma usuelu taastada, läheksid tagasi oma vanasse kogudusse või valiksid uue.

Üheksa intervjuueeritavat vastas, et läheksid kindlasti või pigem tagasi oma kogudusse. Peamiselt toodi põhjuseks inimsuhted:

M3: Pigem vanasse kogudusse. Mul olid head suhted inimestega ja ei ole kellegagi tülis. Mulle meeldib minu kogudus. See on armas minu jaoks. Aga mulle meeldiks vaadata ka teisi kogudusi, aga pigem vanasse, kuigi huvi pakuvad ka uued.

M6: Ma tahaksin rännata. Eelmise koguduse juht ütles, et alati peab jääma oma kogudusse. Pigem tahaks minna kuhugi mujale, aga samas tahaks näha ka vanu sõpru ja eelistaks vanasse minna.

M8: Pigem seoksin end vana kogudusega. Tean kõiki inimesi.

M11: Ma arvan, et vanasse kogudusse. Uude on lihtne minna, aga vanasse tagasi tulek keerulisem. Aga pigem kaldun vana koguduse poole.

M14: Vanasse, sest seal ma hakkasin esimest korda käima.

M18: Kindlalt vanasse.

Üheksa intervjuueeritavat läheksid usuelu aktiveerimiseks uude kogudusse, neli neist seetõttu, et vana kogudus asub kaugel:

N16: Samas oleks huvitav uut kogemust saada uue kogudusega, kuid tunnen, et /.../ on minu kodu. Tunnen seost kuidagi selle kogudusega. Ma võib-olla läheksin tagasi /.../, kuid oleks huvitav minna uude kogudusse. Võib-olla leiaksin inimesi, kellega samastuda, kuskil mujal koguduses. Kui ma tulin tagasi Eestisse, siis pastor oli täiesti OK, kui ma otsin teise koguduse Tallinnas, kuid selleks ajaks olin juba Jumalaga kaugeks jäänud. Ma pigem otsiks uue koguduse.

N2: Pigem uue. Olekski vaja paar lüket või nihet teha. Tegelikult ei ole see vahemaa kiriku vahel kaugel. Oleks vaja seda, kes natist kinni haaraks.

N17: Pigem otsiks uue. Saab alustada uuelts lehelt.

N20: Kui läheksin, siis tõenäoliselt Salemissse või 3D-sse. Tean, et seal on lähedased suhted, kus kõrvalt ära ei minda.

N10: Ma arvan, et peaksin uue koguduse otsima, distanttsi pärast. Filiaal oma kodu lähedal oleks positiivne eelhäälestus. Tartusse kolides läheksin, arvan, tagasi oma kogudusse.

Üks intervjuueeritav läheks kogudusse, kus ei oodataks temalt pühendumist:

M12: Võib-olla see oleks mingi teine kogudus. Aga see oleks ajendatud sellest, et seal on teised inimesed, keda veel ei tunne. Arvan, et seal on samamoodi mõne aja pärast, et kui oled juba natuke aega olnud ja tahad ära minna, siis vaadatakse viltu ning küsitakse, et kuidas sa enam ei taha. Kuna antakse variant, et kas kõik või mitte midagi. Kui ma nagu leige ei saa olla, siis ma ei taha olla üldse, aga ikka kutsutakse, et tule ja ole ikka.

Ühe intervjuueeritava vastusest saab välja lugeda, et ta sooviks, et ta poleks kunagi selle koguduse liikmeks saanudki:

N9: Mõnes mõttes ma tahaks, et ma saaks nii-öelda olla algseisus tagasi. Ma tahaks, et ma oleks jälle seal Rakvere luteri koguduses kirjas. Ma tahaks, et see oleks nagu olematu, sest mulle tundub, et see oli vale, et see nii läks. Ja mul oleks väga okei, kui nad ühel hetkel ütleks, et me viskame su välja. Sest see tekitab ka minu sees mingit vastuolu, et ma olen seal liige, kuigi ma ei ole tegelikult ... Aga ma olen lihtsalt jätnud

selle teema. Mul ei ole otseselt mingit süütunnet, aga kui ma hakkas sellele mõtlema, siis mingit vastuolu see minus tekitab. See, mis oli, olgu, aga tahaks, et ma ei oleks lasknud ennast ristida ja saanud koguduse liikmeks. Ma ei ole uhke selle üle. Ristimise hetkel ma olin väga segaduses. Ma mäletan seda tunnet, et ma mingis mõttes tahtsin põgeneda, nagu põgenev pruut laulatuselt, aga kõik oli juba ära korraldatud. Ma ei tea, kas ma päriselt uskusin ja kas mu „Jah!“ oli siiras, aga ma väga tahtsin uskuda.

Ligi pooled intervjuueeritavatest soovisid naasta usuelu aktiveerimiseks oma kogudusse. Peamise põhjusena toodi välja suhted koguduseliikmetega. Veerand vastanutest vahetaksid kogudust vaid seetõttu, et ei ela enam oma koguduse lähedal. Uue kogudusega liitumise põhjuseks tõid vastanud välja uue alguse, suhted ja huvi.

Soov koguduseliikmelisust jätkata

11 intervjuueeritavalt küsis autor lisaküsimuse, kas nad sooviksid jääda oma koguduse liikmeks. Keegi peale ühe ei väljendanud, et sooviks enda nimekirjast kustutamist. Mõni koguni väljendas tugevat soovi olla jätkuvalt koguduse liige. Peamine põhjus, miks sooviti koguduse liikmena jätkata, olid suhted, aga ka kodutunne:

M1: Kui see hoiab alal pastoriga suhtlemist, siis on oluline, aga muidu on raske öelda. Pigem oleksin.

M4: Kui mul oleks häid sõpru koguduses, siis ma pigem tõenäoliselt oleksin koguduse liige. Kui oleks sõpru, kellega oleks lähedased.

M8: Mul mõte on, et mul on kodu, kuhu minna. Aga muidu ei ole tähtis, kui nad ütleks, et väljas, siis ma mõistaksin seda ja jalgu ei trambiks.

M13: Kuna ma pole koguduses käinud, siis võiks ka mitte olla koguduse liige, kuid siiski tahaksin olla koguduse liige. Ega me kunagi ei tea, mida elu võib tuua, et äkki tuleb tagasi soov sinna minna.

M14: Pole vahet. Aga nimekirjas olles saaksin kaasa aidata.

N15: Enne ma ei paluks kindlasti kustutada, kui olen uue leidnud. Päris sedasi, et ma ei olegi kuskil, ei taha.

N16: Ma kardan kogudusest ära tulemist. Mingitmoodi on mulle rahustav see teadmine, et ma olen koguduse liige. Ma olen ka mõelnud, et ma koguduses ei käi ja nende inimeste pärast ei tahaks olla ning poleks nagu põhjust olla koguduse liige ametlikult. Ma ei oleks koguduse suhtes pettunud, kui mind ära kustutataks. Kui mingi inimene ei investeerigi aega, siis ei ole ka mingit põhjust teda hoida. Ma oleks küll kurb, kui mind liikmest maha võetaks.

M18: Ma tahan kogudusse jääda.

Kaks intervjuueeritavat vastasid, et liikmelisusel ei ole nende jaoks mingit tähtsust:

N17: Ma pigem laseks oma nime maha tõmmata. Minu jaoks on suhe Jumalaga olulisem, kui olla nimekirjas. Ma olengi eemal olnud ja ei olegi põhjust seal olla. Samas mul ei ole midagi selle vastu, et ma seal olen. Võib olla, aga ei pea.

M19: See nimekiri, see ei tähenda minu jaoks mitte midagi. Selles suhtes, et kui tütar muudab nime ära, siis ema jääb ju ikka tema emaks. Kas kuulud kogudusse või mitte, ei ole oluline. Kui sa usud, siis sa usud ikka ju, kogudus ei mõjuta sinu usku. See on lihtsalt võimalus koos käia ja koos selles vallas liikuda. Aga mina olen harjunud üksi asju tegema. Ei ole oluline, võin olla, aga ei pea olema.

Ainus, kes kindlasti ei soovinud koguduseliikmelisust jätkata, oli N9, kelle kommentaar on välja toodud eespool oma kogudusse naasmise teema all. Ülejäänud kümme, kellelt sai seda intervjuus küsitud, soovisid oma koguduseliikmelisust jätkata või ei olnud sellele vastu.

Rohkem kui pooled intervjuueeritavatest tõid välja, et nende suhe Jumalaga on kogudusest eemal olles muutunud nõrgemaks, ja vähem kui pooled ütlesid, et nende suhe on Jumalaga katkenud. Pärast kogudusest eemalejäämist olid mõned vastanutest oma kogudust ka külastanud ja mitmed teised olid külastanud mõnda teist kogudust/kirikut. Alla poole intervjuueeritavatest soovisid usu elu aktiveerimiseks minna tagasi oma kogudusse. Koguduse nimekirjast aga soovis oma nime kustutamist ainult üks üheteistkümnest, kellelt seda küsimust küsiti.

Peatüki kokkuvõtteks võib öelda, et suurem osa intervjuueeritavaid tulid kogudusse isikliku tutvava või pereliikme kutsel. Suurema osa intervjuueeritavate suhted olid nende sõnul koguduses head või väga head. Kõik intervjuueeritavad peale kahe teenisid kaasa koguduse töös, millest sagedasemad olid laste-, noorte- ja muusikatöö. Peaaegu pooled intervjuueeritavatest teenisid kaasa 3-5 tööharus.

Pea pooled intervjueeritavad lugesid koguduses käimise ajal piiblit iga päev, suurem osa küsitluid palvetas piiblilugemisest sagedamini. Enamikul intervjueeritavatest oli elus olnud mingi eriline kogemus. Mitmed vastanutest olid kogenud erilist tunnet seoses päästepalve palumise või ristimisega.

Kõige sagedasema eemalejäämise faktorina toodi välja usulised kahtlused, mis ühel juhul viisid intervjueeritava täieliku uskmatuseni. Lisaks olid sagedased põhjused kolimine, töö, pere, sügavate inimsuhete puudumine ning hukkamõistev suhtumine homoseksuaalidesse. Kaks intervjueeritavat tõid eemalejäämise põhjustest rääkides välja oma pastoriga seotud väga valusa kogemuse. Mitmel intervjueeritaval tekkis ka konflikt enda ja koguduse väärtuste vahel. Korduva põhjusena oli välja toodud suhe mittekristlasega, mis kolmel juhul esines koos kolimise põhjusega.

Autori teiseks uurimuse eesmärgiks oli teada saada võimalused, mis võiks eemalejäänud kogudusse tagasi tuua. Intervjueeritavad pakkusid võimalustena huvipakkuvaid üritusi, filmiõhtuid, üritusi koguduse raamidest väljaspool või seda, kui kogudus kaasaks tegevustesse. Pooled intervjueeritavatest pidasid oluliseks sõprussuhteid, mis võiksid tagasitulemisele kaasa aidata.

Kõik intervjueeritavad märkisid, et nende usuelu on kogudusest eemal olles muutunud. Enam kui pooltest intervjueeritavate vastustest kajastus, et nende suhe Jumalaga on nõrgemaks jäänud. Seitse vastanut olid oluliselt vähem hakanud piiblit lugema või ei lugenud seda enam üldse ning sama palju vastanuid ütles, et nende suhe Jumalaga on katkenud. 11-st inimesest vaid üks tundis vastumeelsust selle suhtes, et olla edasi oma koguduse liige.

4. ANALÜÜS

Järgnevalt analüüsib autor uuringus saadud tulemusi, võrreldes neid omavahel ja kõrvutades töö teoreetilise osaga. Analüüsi on autor jaganud kaheks alapeatükiks, millest esimeses võrdleb käesoleva töö ja varasemate uuringute tulemuste erinevusi ning teises seostab uurimistulemusi EEKBKL-i põhimõtete ja kujunemislooga.

4.1. Tulemuste võrdlus eelmiste uuringutega

Põhjused varasematest uuringutest, mis autori uurimuses ei kajastunud

Töö teooriaosa esimeses peatükis on eesti- ja võõrkeelsete allikate põhjal välja toodud 45 kogudusest eemalejäämise põhjust. Nendest 26 tuli esile ka autori läbi viidud uuringute tulemustes. Autori uurimuse tulemustes ei kajastunud varasematest uurimustest 19 põhjust: läbipõlemine, suhtedraamad, allumatus, uus vanempastor, meeskonna muutus, uued tööharud, inimestevahelised erinevused, lahendamata konfliktid, pealiskaudne usk, liigne inimestele keskendumine, enda Jumalaga võrdseks või kõrgemaks pidamine, igatsus vaikuse järele, transpordiprobleemid, keelav vanem, uus kogudusehoone, rahulolematuse koguduse poliitikakesksusega, pettumine Jumalalt oodatud abis, uus moodne kogudus lähikonnas ja lemmikpastori lahkumine.

Mitmed neist autori uurimuses mittekajastunud põhjustest on seotud koguduses toimuvate muutustega. Autori läbi viidud intervjuudes tuli välja vaid kaks koguduseelu muutusega seotud põhjust: uus ülistusestiil ja tööharu muutumine.

Läbipõlemist intervjueeritavad ei maininud, ehkki mitmed neist olid koguduses äärmiselt hõivatud. Võimalik, et mitmed intervjueeritavad ei suutnud seda enda puhul tähele panna ja märkasid ainult teisi põhjuseid. Teine võimalus on, et nad kaotasid enne läbipõlemist usu.

Allumatus põhjustab tõenäoliselt pigem koguduse vahetumist, mitte täielikku eemalejäämist. Intervjuudes kajastus korduvalt väga soe suhtumine oma koguduse pastorisse ja ka mõne teise EEKBKL-i koguduse pastorisse, millest jäi mulje, et suhted pastoriga ei ole pigem alluvussuhted. M1 märkis, et tal on siiani säilinud suhtlus oma pastoriga ning ta soovib seda igal juhul säilitada ega soovi seetõttu ka koguduse liikmelisust lõpetada. M6 kiitis üht oma koguduse pastorit, kes on talle pärast eemalejäämist helistanud ja temaga usuteemasid arutanud. M11 ütles, et tema pastor on teinud väga head tööd ja suutnud luua hea õhkkonna. Ka N16 kiitis väga oma koguduse pastorit, kes temasse väga soojalt suhtub.

Transpordiprobleemide asemel mainiti kaugust oma kogudusest kolimise tõttu. Autori intervjueeritavate hulgas olid ainult linnakoguduste liikmed, kes elasid enamasti ka ise linnas (v.a N2, M4). Tarnspordiprobleem võib ette tulla maakogudustes, kuid sageli on see probleem EEKBKL-i kogudustes lahendatud nii, et pastor sõidutab koguduseliikmed bussiga kohale.

Jumalalt oodatud abis pettumist otseselt käesolevas uurimuses ei väljendatud, küll aga oli pettumist enda arvates Jumalalt saadud vastuses, mis ei osutunud hiljem tõeks (N9), või selles, et imedest räägitakse palju, kuid nähakse vähe (N10, M12, M6).

Inimestevahelisi erinevusi otseselt eemalejäämise põhjusena ei mainitud, kuid M8 tundis, et inimestel koguduses puudub erinevalt temast kriitiline mõtlemine ning tema ideid ei võeta omaks. N16 märkis, et tundis end väljaspool oma sõpruskonda koguduses mitteaktsepteerituna. Jäi mulje, et nende sõpruskond erines teistest.

Koguduse poliitikakesksust on autor analüüsinud eespool teooriaosas kui Ameerika eripära. Siiski on kogudustesse ilmunud uus teema, mis seostub ka otseselt poliitikaga: samasooliste kooseluseaduse vastu võitlemine ja sellega koos hukkamõist homoseksuaalide suhtes, mida mainis ühe põhjusena eemalejäämiseks 5 intervjueeritavat (N5, N10, N16, N17, N20).

Keelavat vanemat mainiti varasema eemalejäämise põhjusena. M6 oli keelava vanema tõttu jäänud kogudusest eemale üsna kohe pärast päästetud saamist ning taasliitus koguduseeluga kohe pärast täisealiseks saamist.

Põhjused, mis kajastusid ainult autori läbiviidud uurimuses

Autori läbiviidud uuringu tulemustes leidis 48 põhjust kogudusest eemalejäämiseks. Põhjused, mida teistes uuringutes ei olnud kajastatud, olid järgmised: vandenõuteooriate levitamine koguduses, kaaskristlaste kohusetundetus, vähene avatus, koguduse korralduslik pool, igavad teenistused, konservatiivsus, liiga formaalsed suhted koguduses, seljataga rääkimine, kogudusekaaslaste materialistlikkus, liiga ranged põhimõtted, väärtushinnangute muutumine, suutmatus uskuda, üleloomulike kogemuste puudumine, vastuolu enda sees, kiusatused, hukkamõistev suhtumine, huvipuudus, leiged kristlastest sõbrad, töö ja kogudusekaaslase ahistav käitumine.

Nimekiri tundub üsna vastuoluline: ühtpidi kaine, teisalt emotsionaalne. Autori arvates on see pisut omane ka EEKBKL-ile, just ajaloolise kujunemisloo tõttu, kus kokku pandi omavahel tugevalt erinevad kogudused.

Kaks intervjueeritavat (M14 ja M19) tõid välja, et jumalateenistused on igavad. Nemad olid ka ainsad, kes ütlesid, et neil ei ole koguduses sõpru ja nad ei olnud kaasatud ka koguduse töösse.

Suutmatus uskuda tuli välja samuti kahe intervjueeritava vastustest (M12, N9). Nad kahtlesid, kas nad üldse kunagi on uskunud, ning väljendasid, et koguduses käimise ajal on nad vähemalt püüdnud.

Ülejäänud ainult autori töös kajastunud põhjuseid on käsitletud järgmises peatükis.

4.2. EEKBKL-i eripära uurimistulemuste valguses

Vastandumine mittekristlastele ja inimsuhete usukesksus

EEKBKL-i juured ulatuvad nõukogude okupatsiooni eelsesse aega. EEKBKL-i ühisosa on kujunenud aga kristlaste tagakiusu tingimustes. Nii kujunesid kogudustes sees tugevad oma traditsioonid ning ülejäänud ühiskonnast eristuti. Tänapäevaste EEKBKL-i koguduste praktikas on säilinud toleleagsete hoiakute jälgi, mis saavad eriti just koguduste nooremate liikmete jaoks sageli põhjuseks, miks kogudustest eemalduakse.

M8 ütles, et teda häirib kristlaste puhul tugev vastandumine mittekristlastele. Ta ütles, et kirikus käies jääb selline tunne, et ilmalik maailm on halb ja meie siin müüris oleme head. Ka M6 märkis, et kristlastel on enda arvates justkui heade inimeste monopol. N5 märkis, et võrreldes muu maailmaga on Eestis kristlane olemine väga must-valge ning pärast välismaalt naasmist ta tundis, et ei tahaks end enam nii ära lõigata muust elust. Intervjueeritavate vastustest tuli välja, et kristlased lõikavad end vahel vähemalt mingil määral ära ka eemalejäänud kristlastest. N9 ütles, et on püüdnud oma kirikusõpradega ka pärast kirikust eemaldumist suhelda, kuid nad on suhtlemiseks liiga hõivatud.

Piir koguduse ja eluga väljaspool tuleb esile näiteks N20 kirjeldusest selle kohta, kuidas tema koguduses saadi omavahel kokku ainult kirikuüritustel, kuid väljaspool kirikut üldse ei suheldud. Tema jaoks oleks olnud loomulik saada kokku ka muul ajal ning ta isegi püüdis haarata kirikusõpru kirikuvälistele tegevustele, kuid see tundus tolles kontekstis ebaloomulik ega toiminud.

N9 tundis kurbust sellepärast, et kirikukaaslastega sai vestelda ainult usust ja et kirikust lahkudes kaotas ta ka sõpruse nendega, sest nad ei huvitunud tema elu usuvälistest aspektidest. N7 tõi välja, et sel ajal, kui ta koguduses käis, ei saanud väga head ülevaadet inimeste arvamusest erinevate asjade kohta. Ta igatses, et koguduses oleks võimalus erinevatel teemadel rääkida, mitte ainult usust.

Need näited peegeldavad seda, et kristlased hoiavad sageli distantsi inimestega, kes pole kristlased, ning vähemalt ühe koguduse näitel hoiduvad koguduses koos olles ka teemadest, mis pole usuga seotud. Nendest näidetest võib teatud määral järeldada hirmu, justkui muudel teemadel ja muus kontekstis omavahel kristlastena suhtlemine seaks isikliku usu ohtu. M3 mainis ühe eemalejäämist soodustava faktorina leigeid kristlastest sõpru. Võimalik, et ka omavahelist suhtlemist usuvälistel teemadel peetakse leiguse märgiks.

Kui kirikuelu on igapäevaelust tugevalt lahus, võib see inimeses tekitada sisemist pinget ja lõhet, oskamatus oma igapäevaelu elada. EEKBKL-i koguduste liikmete omavahelisi suhteid võiks eemalejäämise valguses eraldi uurida just sellest aspektist, kui palju kristlased omavahel kirikuvälisel ajal suhtlevad ja mis teemadel.

Konservatiivsus ja ranged reeglid

EEKBKL-i visioon ja missioon eeldavad liikmelt täielikku pühendumist usule (kõrged moraalinormid, karskus ja kümnise maksmine) ja oma usu aktiivset levitamist. Seega on

EEKBKL-i kogudustel oma liikmetele kõrged ootused. See omakorda võib põhjustada kogudusest eemaldumist, kuna inimene tunneb, et ta ei suuda ootusi täita.

M3 tõi peamise põhjusena, miks ta kogudusest eemaldus, välja selle, et ta tundis koguduses, et peab end varjama sellisena, nagu ta on. Ta oli hakanud suitsetama ja alkoholi tarbima ning häbenes seda koguduseliikmete ees. Samal ajal ei olnud ta usku Jumalasse ja igatsust Jumala järele kaotanud.

M6 kirjeldas üht juhtumit koguduses, kus tekkis konflikt pastori ja koguduseliikme vahel lahutuse tõttu:

Üks põhjus, miks meil kõik seal lõhki läks, on see, et seal oli üks mees, kes oli aastaid õnnetus abielus. Tema naine ei olnud kristlane ja ühel hetkel lihtsalt astus minema ja see mees lõpuks vormistas selle ära. Pärast lahutust oli tal parem olla ja ta leidis kogudusest uue naise. Ja see oli miski, mida pastor ei suutnud andeks anda. Siin on selline olukord, kus üks ütleb, et ei tohi lahutada, maksu mis maksab. Ja teine ütleb, et mis mul üle jäi ning tema loeb piiblist välja, et hooruse pärast lahutada võib.

N7 tõi välja, et teda pani usus kahtlema see, et piibli sõna-sõnalt järgmine oli tema koguduses olulisem kui inimesed ning nende elusid arvustati avalikult ilma inimesi ära kuulamata. N16 ütles ideaalsest kogudusest rääkides, et kui koguduseliikmed teevad midagi, mis ei ole teiste liikmetega koguduses kooskõlas, tuleks nendega rääkida ja otsida probleemi põhjust, mitte neid diskrimineerida. Nende näidetega haakub ka M8 kriitika koguduste suhtes, et on tehtud reeglid, mis on ühele rasked ja teisele kerged, aga peaks arvestama nende inimestega, kellele on need rasked.

N5 tõi välja ka kiriklikke põhimõtteid, mis tunduvad talle arusaamatud ja põhjendamatud, näiteks see, et kristlastele peetakse ebasobivaks tantsimist. M3 kommenteeris oma arusaama kristlaseks olemisest sõnadega, et kristlasel on enamus asjad keelatud. N17 arvates on üks kristlaste suurimaid puudusi see, et nende jaoks on mingid asjad kivisse raiutud ja loogika puudub. N15-l oli tuua ka palju värvikaid näiteid põhjendamata reeglite ja traditsioonide kohta erinevatest EEKBKL-i kogudustest eri linnades, kus ta aastate jooksul oli teeninud:

Mul on olnud kristlaste kohta küsimusi, miks tehakse lisakäsk ja -keelde, mida mina piiblist väga välja ei loe. Ühes koguduses ülistusgrupi liige olles oli seal teema, milline on õige muusika ja millist pilli võib kasutada. Tihti keelati meil ülistust läbi viia, kui meie pill neile ei meeldinud. Ühes koguduses jälgiti, et vallalised tüdrukud ja poisid omavahel liiga palju ei suhtleks. Ükskord oli selline juhus, kus noormees ja neiu sõitsid

ühe autoga koju ja nad võeti kohe vaibale. Väga elulised asjad. Tavaliselt ikka keegi leidis mingi kirjakoha, mis toetas seda keeldu. /.../ koguduses oli selline ülesehitus nagu tavaliselt ikka on, et keegi koguduseliige loeb alguspalve ja kirjakoha. Mind alati hämmastas, et noormehel ei olegi õigust kantslisse minna, kui tal pole ülikonda seljas. Ma ei saanud normaalset vastust sellele, kui küsisin, mis põhjusel see nii on. Lihtsalt kogudus on sellise traditsiooni endale loonud ja see ongi vastus minu arust.

Samas oli intervjueeritavate hulgas ka üks inimene (M11), kes tõi välja selle, et tema jaoks on võib-olla võõras see, et kogudus on ajas muutunud ja pole jäänud konservatiivseks. M11 on pärit kristlikust perest ning küsimusele, mis teeb tema arvates kristlasest kristlase, vastas ta, et tema peres oli lapsest peale selline suhtumine, et ainsad õiged kristlased on baptistid.

Aktiivne osalemine tööharudes

90% intervjueeritavatest olid koguduses käimise ajal kaasatud koguduse töösse, enamik rohkem kui ühes tööharus. Suurem osa teenis muuhulgas kaasa laste- ja/või noortetöös. Tugev lastetöö on juba ajalooliselt iseloomulik baptistidele ning tundub, et igasugune aktiivne tööharudes osalemine iseloomustab ka praegust EEKBKL-i.

Uuringus oli korduvaid näiteid selle kohta, et intervjueeritav teenis koguduses kaasa, olles ise usus kahtlev või usu täiesti kaotanud. M12 teenis koguduses noortejuhina ning oli ka juhatuse liige, kuid vastustest isikliku usuelu ja üleloomulike kogemuste kohta selgus, et ta ei ole tegelikult oma usus kunagi kindel olnud. M6 oli usu Jumalasse juba täielikult kaotanud, kui teenis veel koguduses kaasa. Ta ütles, et oleks varem kogudusest eemale jäänud, kuid tal olid veel mõned kohustused, mida ta oli lubanud täita. M20 ütles, et talle pakuti lisakohustusi olemasolevate teenimisvaldkondade kõrvale. Muuhulgas pakuti talle ka teenimisvõimalust tööharujuhina, kuid ta tundis, et ta on liiga noor sellise vastutuse jaoks. Nendest näidetest võib autori arvates järeldada, et tööharude pakkumisel lähtutakse pigem koguduse vajadustest kui koguduseliikme enda vajadustest, soovidest ja küpsusest.

Huvitav aspekt kaasateenimise juures on see, et ühest küljest on kaasateenimine inimese jaoks vajalik: see hoiab teda koguduse juures, nagu on näha ka M6 juhtumist, kus ta käis enne eemalejäämist mitu kuud koguduses ainult kohustuste pärast, mida ta oli lubanud täita. Teisalt aga tundub väga aktiivne kaasateenimine olevat riskifaktor mitte ainult kogudusest eemaldumiseks, vaid ka usu hülgamiseks. Kulp (2013) viitab oma magistritöös Altemeyeri uuringule, kus selgub, et usu hüljanud uuritavate hulgas oli suur osa neid, kes olid oma usu

praktiseerimises entusiastlikumad kui nende eakaaslased (*ibid*, 16-17). Sama võib täheldada ka autori tehtud uurimuses: peaaegu kõik intervjueeritavad, kes kogudusest eemale jäädes (või juba enne seda) usu täielikult või osaliselt hülgasid, olid koguduses käimise aktiivsel perioodil kaasa teeninud 4-5 tööharus (vt tabel 5). Neile vastukaaluks olid kahel intervjueeritaval, kes koguduses üldse polnud kaasa teeninud ja kellel polnud ka koguduses sõpru (M14 ja M19), usk Jumalasse säilinud. Nii et ühtpidi seost kaasateenimise ja usus/koguduses püsimise juures justkui pole, või on isegi negatiivne seos. Teisest küljest märkisid aga mõned intervjueeritavad (N2 ja M4), et neid võiks koguduse töösse tagasi tuua see, kui nad oleksid kaasatud. Selgema pildi saamiseks võiks edaspidi uurida eemalejäänute osalemist koguduse töös seoses nende enda võimete ja vaimuliku arenguga.

Järeldöö kesisis

EEKBKL-i nimes sisaldub sõnapaar `evangeeliumi kristlased`, mis viitab EEKBKL-i koguduste ühele suurimale ühisosale: evangeeliumi kuulutamise tähtsustamisele. Ajalooliselt võimaldas see ületada erimeelsused ning kujundada ühist identiteeti. Uuringutulemustest aga selgub, et keskendumine sellele võib olla ka koguduse miinuseks, kui see tuleb muu arvelt.

Steffi Viita, kes on uurinud ühest EEKBKL-i kogudusest eemalejäänute kogemusi, toob oma töös välja intervjueeritava Kristjani mõtted selle kohta, milline on kiriku roll üksikisiku jaoks. Muuhulgas arvas Kristjan, et koguduseliikmete arendamine ei ole kogudustes läbi mõeldud:

Tegelt on mugandutud, noh, ma olen siin selles osas radikaal, eks ole, et kui juba, siis võiks nagu mingisugune fokusseeritud teema olla asjal tugevalt. Aga põhirõhk on ju ikkagi liikmete värbamisel. Et põhirõhk on ju ikkagi kogu aeg sellel, et kuulutame, peame koosolekuid, et saada liikmeid, aga what's the point nagu? Lõpuks see läheb kaduma. Et nende liikmete hoidmine ja arendamine, no see mul nagu ei jätnud väga sügavat muljet, et see oleks läbimõeldud või... no, Alfa kursus, no mis nagu edasi...? Kõik on nagu... mnjah, paraku. Ma ei oska seda kuidagi kokku võtta (Viita 2017, 36-37).

Sarnaselt Kristjanile arvas ka N16, et koguduse kõige suurem puudus on see, et pannakse rõhku rohkem uutele inimestele. M14 ütles, et mõnikord pole tal koguduses midagi teha ja pole huvitav.

M4 tundis puudust arengust, öeldes, et kirik peab arvestama sellega, et usklik kasvab. Ühel hetkel ta tundis, et koguduseskäimine ei ole mõttekas ning see on isegi segav, sest pidevalt innustatakse tundelisust ning õhutatakse nii-öelda oma tarkvara uuendama. Ta ütles, et ühel

hetkel võib kristlasel tekkida arusaam, et pidev *update*'imine teeb asja ainult hullemaks. Tema sõnul pole mõtet parandada midagi, mis pole rikkis ja töötab hästi. Autor tõlgendab seda kommentaari nii, et koguduse tugev külg on pakkuda uut algust, kuid kristlase edasise arengu osas ei osata väga palju ette võtta, see jääb kristlase enda vastutuseks.

M3 ütles, et tema koguduses oli see nõrk koht, et puudu oli õpetlikust Jumala sõna selgitamisest ja see jäi pinnapealseks. Samuti, et jutlused polnud praktilised. Ka see viitab sellele, et kristlaseks saanul on koguduses sageli vähe vaimulikku arenguvõimalust ja ta võib jääda ühele kohale tammuma.

M12 seevastu kritiseeris seda, et pidevalt õhutatakse koguduses inimesi evangeeliumi kuulutama, aga praktikas seda peaaegu ei tehtagi, see jääb vaid jutuks.

Evangeeliumi kuulutamine on vajalik, kuid paljud nendest, kes kogudusse jõuavad ja sellega liituvad, kaovad peagi jälle ära, sest tunnevad, et koguduses nende areng kedagi ei huvita.

Spontaansus ning tunnete ja kogemuste tähtsus

EEKBKL-is on säilinud priikogudustele omane spontaansus ja igatsus ehtsa Jumala-kogemise järele, mis omakorda tingib autori arvates selle, et teenistused on vabama ülesehitusega ning ebaühtlasema ajakava ja struktuuriga. Mõne inimese jaoks võib selline ajaline määramatus häiriv olla.

M12 intervjuu vastustest kajastus, et ta tundis ennast solvatuna, kui ajalistest kokkulepetest kogudusetöös ei peetud kinni.

Koguduse elust rääkides kasutasid kaks intervjuueeritavat (M4 ja N9) väljendit „vaht“. M4 tõi kristlaste ja koguduste suurima puudusena välja seda, et innustatakse tundelisust ja usulist hõrdust ehk teisisõnu pekstakse vahtu ning jäetakse kõrvale kriitiline mõtlemine. Kui sellist emotsionaalset üleskütmist saab palju, tekib M4 sõnul väsimus, eriti kuna see ei aita elada oma igapäevast elu.

Mitu intervjuueeritavat väljendasid igatsust kogemuste ja imede järele, mis on neid viinud väsimuseni ja ka pettumiseni. N9 väljendas, et ta püüdis tunda, nii nagu peab tundma, ja nagu teised koguduses tundsid, kuid ei jõudnud nii-öelda selle õige tundeni ja jõudis lõpuks järeldusele, et ta ei ole kunagi kristlane olnudki. M12 tundis frustratsiooni sellepärast, et kogu aeg räägitakse imedest, mis juhtuvad kuskil mujal, kuid koguduses ja tema endaga kunagi midagi ei juhtu. Temas tekitas küsimusi ka juhtum, kus aktiivne koguduseliige tegeles pikema

aja jooksul seksuaalkuritegedega, kuid ükski kristlane tema ümber ei saanud selle kohta ilmutust, et oleks olnud võimalik see asi ära lõpetada. See on autori arvates arusaadav küsimus, kuna paljude koguduste praktikas on tavaline, et räägitakse sellest, kuidas Jumal midagi inimesele ilmutas või ütles.

N9, kes oli intervjuu hetkeks Jumalast võõrdunud ega pidanud ennast enam kristlaseks, jagas kogemust sellest, kuidas ta tunnistas koguduses oma elust kristlasena, mida kuulates mitmed koguduseliikmed nutsid, ka ta ise. Ometi tagantjärele ta kahtles selles, kas Jumal oli tema elus midagi teinud või see kõik oligi lihtsalt emotsioon.

Ka autoril on olnud emotsionaalseid kogemusi usuelus ning oma kogemuse põhjal oli üks tema eeldustest see, et inimene, kellel on erilisi üleloomulikke kogemusi, tõenäoliselt kogudusest eemale ei jää, sest need peaksid tema jaoks olema kinnituseks Jumala olemasolust. Autori jaoks üllatusena selgus aga uurimuse põhjal, et erilised/üleloomulikud kogemused ei ole otseses seoses usu säilitamisega ega kogudusse jäämisega, kuna on näha, et usu kaotanud intervjuueeritavad on tagantjärele leidnud kogemustele ratsionaalse selgituse.

Kokkuvõttes võib öelda, et antud töö põhjal on peamised eemalejäämist põhjustavad EEKBKL-ile iseloomulikud jooned ranged põhimõtted, kõrged ootused liikmele moraalnormide osas, vastandumine mittekristlastele, liikmete suur hõivatus koguduse tööharudes ning liigne emotsionaalsus ja tunnetele keskendumine.

Seejuures tundub autorile, et on kaks faktorit, mille olemasolu korral on kristlane nende (ja võib-olla ka mitmete teiste põhjuste) eest kaitstud: sündimine kristlikusse perre ja teoloogiline haridus. Need faktorid ei kaitse siiski kõigi tegurite eest. Kristliku pere mõju avaldub selles, et see pakub kristlikku kogukonda ka siis, kui sõbrad jäävad eemale. Lisaks on suhted perega avaramad kui nende kaaskristlastega, kellega kohtutakse vaid kirikus ja/või räägitakse vaid usuteemadel. Pere puhul ei saa sellist piiratust olla. Samuti on kristlikus peres üles kasvanul lihtsam järgida kiriku traditsioone ja need tekitavad temas vähem küsimusi. Kristlikust kodust pärit M11 ütles näiteks, et talle pigem meeldivadki vanad traditsioonid. Intervjuueeritavatest vaid kaks olid pärit kristlikust perest (küllaltki väike hulk): N2 ja M11, kes olid mõlemad intervjuueerimise hetkel abielus mittekristlasega, mis võib omakorda olla kristliku vanematekodu kaitsefaktorit tühistav faktor. Kumbki intervjuueeritavatest ei olnud siiski kaotanud usku ja nägid võimalust kogudusse tagasipöördumiseks.

Usuteaduse õppimine võib olla tugev kaitsefaktor nende jaoks, kes võivad rangete reeglite, hukkamõistu või kaaskristlaste piiratuse tõttu usus kahtlema hakata. Samuti neile, kes

defineerivad end kristlasena suures osas läbi tegevuse. Usuteaduse õppimine võimaldab tutvuda eri praktikate ja arusaamadega piiblist, mis tekitavad õppijas küsimusi ja kahtlusi, millest ta peab läbi minema ning kujundama lõpuks oma arusaama. Kui ta on selle läbi teinud, on ta mingis mõttes immuunne selle suhtes, et kahtlused teda edaspidi jalust maha löövad. M6 ja N7 sattusid usuliste kahtluste küüsi olukorras, kus nende pastor oli jäikade vaadetega ja hukkamõistev, ja nad ei teadnud, kust leida vastuseid. Teoloogiliste materjalide asemel leidis M6 teooriad, mis panid teda veel rohkem kahtlema ja viisid lõpuks täieliku Jumala eitamiseni. N15, kes on intervjueeritavatest ainsana teoloogilise haridusega, on aastate jooksul kokku puutunud enda jaoks väga küsitavate usuliste praktikatega, kuid see ei pannud teda kunagi kahtlema usus. Seda, kas teoloogiline haridus tõesti võib aidata usust ärapöördumise vastu, võiks edaspidi põhjalikumalt uurida, näiteks KUS-i lõpetajate näitel.

Analüüsi kokkuvõte

Suurem osa kogudusest eemalejäämise põhjuseid, mille autor intervjueeritavatega suheldes leidis, kattusid varasemate uuringute tulemustega. Mitmed ainult autori uurimuses esinevad põhjused iseloomustavad EEKBKL-i kogudusi kui konservatiivseid, kõrgete moraalinormidega, väga aktiivsete koguduseliikmetega ja/või spontaanseid ja emotsionaalseid kogukondi.

Autori arvates võiks edaspidi uurida seda, kuidas on omavahel seotud koguduses püsimine ja koguduses kaasateenimine. Käesolevast uuringust võib järeldada, et väga aktiivne kogudusetöös osalemine võib tähendada ohtu kogudusest eemalejäämiseks. Lisaks võiks uurida kristlaste omavahelisi suhteid kui eemalejäämist mõjutavaid faktoreid ja teoloogilise hariduse mõju inimese usuelu kindlusele.

KOKKUVÕTE

Olukorras, kus ühiskond pidevalt muutub, kujundavad ka inimesed ümber oma väärtushinnanguid ja arusaamu. See puudutab ka kogudusi: paljud inimesed, kes kogudusega liituvad ja annavad lubaduse pühenduda, ei jää selles püsima ja jäävad kogudusest eemale. Seetõttu on autor seadnud eesmärgiks uurida, millised on tänapäeva inimese põhjused kogudusest eemaldumiseks ning mida kogudus saaks teha, et neid tagasi võita. Autor on oma uurimuses keskendunud EEKBKL-i koguduste eemalejäänutele, kuna kuulub ka ise ühte sellisesse kogudusse. Samuti ei ole varasemaid uuringuid EEKBKL-i kohta nii laiaulatuslikult tehtud.

Keskmine kogudusest eemalejäänud inimese, olgu ta nimeks Kaid, lugu on selline: Kaid ei ole kristlikust perest. Ta on sattunud kogudusse nii, et keegi lähedane inimene on teda kutsunud koguduse üritusele, kusjuures ta enne seda ei ole kogudustega eriti kokku puutunud. Koguduses on tal teistega head suhted, tal on ka lähedasi sõpru, kellega Kaid suhtleb peamiselt usuteemadel ja kohtub koguduses. Kaid teenib aktiivselt kaasa koguduse noorte- ja lastetöös ning laulab kooris või mängib bändis, lisaks pildistab koguduse üritustel ja näitab vahel laulusõnu. Ta usuelu on ebastabiilne: paiguti loeb ta innukalt piiblit ja palvetab, siis jääb see aga unarusse, kusjuures palvetada meeldib talle rohkem kui piiblit lugeda. Tal on Jumalaga isiklike kogemusi, kuid ta ei ole kogenud väga suuri imesid. Ühel hetkel Kaid pettub kristlaste käitumises ning tal tekivad usulised kahtlused, millele tal ei ole kuskilt ammendavaid vastuseid leida ega kellegagi oma kahtlusi jagada. Vaikselt hakkab Kaid kogudusest eemalduma, jättes mõnel pühapäeval töö või hobide tõttu kogudusse tulemata. Ühel hetkel ei ole Kaid enam päris kindel, kas Jumal on just päris selline, nagu kirikus räägitakse, ning ka suhted kristlastega muutuvad nõrgemaks. Lõpuks Kaid ei tahagi enam kogudusse minna, sest ta on kaugenenu.

Tegelikult annab selline keskmine, sagedasematest vastustest kokkupandud koondportree üsna puuduliku arusaama, sest ühesuguseid kogudusest eemalejäämise lugusid pole.

Autori küsitletud 20 intervjueeritavat töid välja 48 erinevat põhjust, mis nende kogudusest eemalejäämist mõjutas. Keskmiselt oli igal intervjueeritaval 4-5 põhjust kogudusest eemalejäämiseks, kusjuures ei olnud isegi ühesugust põhjuste kombinatsioonipaari.

Usulised kahtlused olid kõige sagedamini mainitud eemalejäämise põhjus, kuid ei viinud alati intervjueeritavat usust eemaldumiseni. Mõnikord olid usulised kahtlused tekkinud kaaskristlaste käitumise tõttu, mõnikord aga sellepärast, et tekkinud küsimustele ei saadud vastuseid.

Viiel korral mõjutas kogudusest eemalejäämist kolimine. Kolmel juhul kaasnes sellega abiellumine mittekristlasega, kahel juhul kogudusetööst eemalejäämine ja ühel juhul kirikuvälised huvid. Suhe mittekristlasega esines kogudusest eemalejäämist mõjutavate faktorite hulgas samuti viiel korral.

Neljal korral mainiti ühe faktorina, mis mõjutas kogudusest eemaldumist, kristlaste hukkamõistvat suhtumist homoseksuaalidesse ja sügavate inimsuhete puudumist, kolmel korral soovimatust koguduses käia ja silmakirjalikkust.

Mõnikord mainisid intervjueeritavad põhjuseid otsesõnu ise, mõned põhjused tulid aga välja intervjueeritava teistest vastustest. Tavaliselt ei toimunud eemalejäämine hetkega, vaid järkjärgult. Ka usu kaotamist kirjeldati protsessina, kus kõigepealt hakatakse kahtlema ühes aspektis (nt miks ei ole silmaga nähtavaid imesid), siis teises ja lõpuks ka Jumalas.

Võrreldes varasemate uurimustega leidis autor ka uusi põhjuseid, millest osa on seostatavad ka EEKBKL-i eripäraga, nagu keskendumine evangeeliumi kuulutamisele, liigne tunnete otsimine ja kinnistunud, konservatiivsed arusaamad.

Ehkki intervjueeritavatel olid enda sõnul kogudusekaaslastega enamasti head ja lähedased suhted, mainiti mitmel korral, et need jäid ühekülgeks, kuna ei suheldud väljaspool kogudust ega/või usuvälistel teemadel ehk üksteist päriselt tunti vähe.

Kogudusetöös kaasateenimise kohta leidis autor huvitava seose: mida rohkem oli intervjueeritav kaasatud erinevatesse tööharudesse, seda tõenäolisem oli, et ta kaotab pärast kogudusest eemalejäämist ka usu.

Uuringu põhjal järeldas autor, et võib olla ka kaks välistavat faktorit EEKBKL-i kogudusest eemalejäämise puhul: kristlik pere ja teoloogiline haridus. Esimene aitab leppida koguduse kinnistunud traditsioonidega ning pakub kindlaid inimsuhteid väljaspool kogudust. Kristliku sünnipere kaitsva mõju võib aga tühistada mittekristlasest abikaasa. Teoloogiline haridus võib

aga autori arvates pakkuda kaitset usuliste kahtluste eest ning võimalust oma küsimustele ususõbralikest allikatest vastuseid saada. Selle eelduse paikapidamist võiks edaspidi uurida KUS-i lõpetanute näitel.

Edaspidi võiks autori arvates uurida ka seda, millised võiksid olla kogudusesisesed suhted ja osalemine tööharudes, et see toetaks inimese usku Jumalasse. Autori uuringu kohaselt nende olemasolu iseenesest seda ei taga.

KASUTATUD KIRJANDUS

Catholic Doors Ministry kodulehekülg. Catholic questions and answers.

[<https://www.catholicdoors.com/faq/qu286.htm>], 25. mai 2018.

Corey, B. L. *10 Reasons Why People Leave Church.*

[<http://www.patheos.com/blogs/formerlyfundie/10-reasons-why-people-leave-church/>],

3.märts 2018.

Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku põhikiri, 2003. [[http://www.eoc.ee/eesti-apostlik-oigeusu-](http://www.eoc.ee/eesti-apostlik-oigeusu-kirik/eesti-apostlik-oigeusu-kiriku-pohikiri/)

[kirik/eesti-apostlik-oigeusu-kiriku-pohikiri/](http://www.eoc.ee/eesti-apostlik-oigeusu-kiriku-pohikiri/)], 16. mai 2018.

Edmondson, R. *7 Disappointing Reasons People Leave the Church.* Bible Study Tools.

[<https://www.biblestudytools.com/blogs/ron-edmondson/7-disappointing-reasons-people-leave-the-church.html>] 2. märts 2018.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kirikuseadustik. 2017.

[http://www.eelk.ee/seadustik/tryki_seadus_koik.php], 16. mai 2018.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kodulehekülg. Kogudus.

[<http://www.eelk.ee/et/kogudus/>], 16. mai 2018.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku põhikiri. [[http://www.eelk.ee/et/kiriku-](http://www.eelk.ee/et/kiriku-korraldus/seadusandlus/pohikiri/)

[korraldus/seadusandlus/pohikiri/](http://www.eelk.ee/et/kiriku-korraldus/seadusandlus/pohikiri/)], 16. mai 2018.

Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu kodulehekülg. *Liidust ja*

ajaloost. [<https://kogudused.ee/ekb-liit/>], 29. jaanuar 2018.

Eesti EKB Koguduste Liit. *Aastaraamat 2018.* Tallinn: Sõnasepp OÜ, 2018.

Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku põhikiri, 2015. [[http://eknk.ee/wp-content/uploads/EKNK-](http://eknk.ee/wp-content/uploads/EKNK-pohikiri-28-03-2015.pdf)

[pohikiri-28-03-2015.pdf](http://eknk.ee/wp-content/uploads/EKNK-pohikiri-28-03-2015.pdf)], 16. mai 2018.

Eesti Metodisti Kiriku põhikiri, 2008.

[<https://www.metodistikirik.ee/index.php/kirik/pohikiri>], 16. mai 2018.

Esslemont, T. BBC kodulehekül. *Spirituality in Estonia – the world's 'least religious' country*. 2011. [<http://www.bbc.com/news/world-europe-14635021>], 24. mai 2018.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina, 2005.

Jürgenstein, T. *Tänapäeva Eesti usuelu ja kirikud*. Eesti Luterliku Tunni Teenistuse kodulehekül. [<http://www.eelk.ee/~ltund/ajalugu/ajalugu6.html>], 16. mai 2018.

Kikerpill, K. *Usu osatähtsus noorte elus ja nende kogudusest lahkumise põhjused Tartu Kristliku Risttee koguduse näitel*. Tartu: 2011.

Kulp, H. *Kogudusest eemale jäämise põhjused EELK Tallinna Toompea Kaarli Koguduse ja Seitsmenda Päeva Adventistide Tallinna I Koguduse liikmete kogemusjutustuste näitel*. Tartu: 2013.

Maasoo, K. *Elust, usust ja usuelust 2015*. Tallinn: Saar Poll OÜ, 2015.

McCracken, B. *7 Bad Reasons People Leave Church*.

[<https://www.crosswalk.com/church/pastors-or-leadership/7-bad-reasons-people-leave-churches.html>], 3. märts 2018.

Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku põhikiri, 2012.

[http://www.orthodox.ee/ustav_est.html], 16. mai 2018.

Nieuwhof, C. *5 Surprising Reasons People Leave Your Church*.

[<https://careynieuwhof.com/5-surprising-reasons-people-leave-church/>], 2. märts 2018.

Oksa, M. *Uskumise, kuulumise ja käitumise vaheline dünaamika Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide koguduste Liidus*. Tartu: 2016.

Paenurm, P. *Kiriku tähtedest ja kiriku kirjadest*. Eesti Kirik. 27.04.2005.

[<http://www.eestikirik.ee/kirikutahtedest-ja-kirikukirjadest/>], 16. mai 2018.

Pastorius, T. M. *Why Do Some People Leave The Church?* The Priest, juuli 2013.

[<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=39&sid=3a8ff10e-2ce0-4148-afb1-cfb9acdcc8b3%40sessionmgr4006>], 19. märts 2018.

Piibli õpetus Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu kogudustes.

Koostajad Peeter Roosimaa ja Joosep Tammo. Tallinn: Eesti EKB Liit, 2008.

Pilli, T. *Usu värvid ja varjundid*. Tallinn: Allika, 2007.

Rooma-Katoliku Kiriku kodulehekül. Tutvustus. Katehhees. Piiskopi loengud. 17. loeng. [<https://www.katoliku.ee/index.php/et/52-cet/tutvustus/katehhees/piiskopi-loengud/199-17-loeng-ristimise-ja-kinnitamise-sakramendid>], 16. mai 2018.

Seitsmenda Päeva Adventistide Koguduste Eesti Liidu ja Seitsmenda Päeva Adventistide koguduste Eesti Liidu Kohalike koguduste Põhikiri, 2013.

Statistikaameti kodulehekül. 24.05.2018. <https://www.stat.ee/>

Vadi, M. *Organisatsiooni käitumine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2001.

Vatikani kodulehekül.

[http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20060313_actus-formalis_en.html], 26. mai 2018.

Viita, S. *Kirikust lahkumise põhjustest Tartu Salemi Baptistikoguduse näitel*. Tallinn: 2017.

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kui vana Sa oled?
2. Millal Sinust sai kristlane ja kuidas?
3. Kas kristlaseks saamine ja kogudusse minek olid ajaliselt samal ajal?
4. Kas Sa usud, et Jumal on olemas?
5. Kes on Sinu arvates Jumal?
6. Kas Sul on olnud Jumalaga erilisi, üleloomulikke kogemusi? Kirjelda!
7. Kas kirikus käimise ajal oli Sul aktiivne isiklik osadus ja usuelu? Kas lugesid iga päev piiblit, palvetasid?
8. Mismoodi on Sinu suhe Jumalaga muutunud (kas ja kui on)?
9. Mis teeb Sinu arvates kristlasest kristlase? (Mis on kristlasele keelatud? Kas kristlasel on mingeid kohustusi?)
10. Kui kaua Sa käisid aktiivselt koguduses?
11. Miks valisid just selle koguduse?
12. Kas ja kuidas olid koguduse töösse kaasatud?
13. Millised olid Sinu suhted kogudusekaaslastega? (Kas Sul oli häid sõpru?)
14. Kas mõne kogudusekaaslase käitumine pani Sind usus kahtlema?
15. Kas Sul tekkis küsimusi, mis panid usus kahtlema? Kas otsisid neile vastuseid ja kust?
16. Kas kogudusest eemalejäämiseks oli mingi tõukav põhjus? Milline?
17. Milline on Sinu arvates ideaalne kogudus ja kui sarnane on Sinu kogudus sellele?
18. Mis on Sinu koguduse kõige suuremad puudused, või kristlastel üldiselt?
19. Juhul, kui Sa oma suhteid kogudusega uuendaksid, siis mis põhjusel?
20. Kui Sa tahad oma usuelu uuesti aktiveerida, kas pigem lähed vanasse kogudusse tagasi või otsid uue koguduse?
21. Mida kogudus saaks teha, et Sind kogudusse tagasi võita?
22. Kas oled sattunud hiljaaegu mõnda kirikusse? Kui jah, siis mis asjaoludel ja kuidas end seal tundsid?

Lisaküsimus:

Kas Sa sooviksid jätkata koguduseliikmeks olemist?

MEMBERS OF CONGREGATION WHO HAVE STAYED AWAY FROM THEIR CONGREGATION IN THE UNION OF FREE EVANGELICAL AND BAPTIST CHURCHES OF ESTONIA

Priidu Ellam

SUMMARY

The purpose of this study was to get to know the reasons for staying away from church and to find potential ways how a congregation could get back the ones who have stayed away. The research object was the congregation members who have stayed away from their EEKBKL congregation. EEKBKL or the Union of Free Evangelical and Baptist Churches of Estonia was created by forced unification of former “Freeists”, Baptists, “Christians of the Gospel” and Pentecostals congregations. The union now has over 80 congregations with more than 6000 members. The study is necessary, because there have not been any former broader studies on the EEKBKL congregations.

A qualitative research method was used by conducting an interview with 20 persons from 10 different EEKBKL congregations and comparing them with the results of earlier studies. In the analysis chapter, the author has linked the results of his research with the characteristic features of EEKBKL, such as focusing on the gospel, excessive search for feelings and fixed conservative perceptions.

The 20 interviewees identified 48 factors which affect staying away. Each interviewee named 2-10 different factors. The reasons most often mentioned were religious doubts, moving, marrying with non-Christian, the Christians’ condemning attitude towards homosexuals, and lack of deep human relationships. Interesting events in and outside the church and contacting the ones who have stayed away were mentioned as solutions that would bring the interviewees back to their congregation.

Based on the survey, the author concluded that there may also be two factors which avoid staying away from EEKBKL congregations: Christian family and theological education.

The study consists of 82 pages, including 9 illustrating tables. In the theoretical part, the reasons for staying away from foreign-language sources have been presented, and a longer review of three earlier Estonian studies on the same topic has been given. The study is written in Estonian language.